

**SİYASAL AKTÖR SÖYLEMLERİ ÜZERİNDEN
CUMHURİYET MİTİNGLERİNİN İNCELENMESİ**

Ferdi KATILMIŞ

Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU
2022
(Her hakkı saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**SİYASAL AKTÖR SÖYLEMLERİ ÜZERİNDEN CUMHURİYET MİTİNGLERİNİN
İNCELENMESİ**

(Examination of Republic Meetings Through Political Actor Discourse)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ferdi KATILMIŞ

Danışman: Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU

Bayburt
Aralık, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU danışmanlığında, 202228007 numaralı Ferdi KATILMIŞ tarafından hazırlanan “Siyasal Aktör Söylemleri Üzerinden Cumhuriyet Mitingleri’nin İncelenmesi” adlı bu çalışma tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Prof. Dr. Nihat YILMAZ

İmza:

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Hayriye ŞENGÜN

İmza:

Jüri Üyesi :Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU

İmza:

Bu tezin Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

...../...../.....

Doç. Dr. Murat KUL

Enstitü Müdür

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Siyasal Aktör Söylemleri Üzerinden Cumhuriyet Mitingleri ’nin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserler kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

[Faint, large, stylized watermark text reading 'YÜKSEK LİSANS TEZİ' is visible across the page.]

... / ... / 2022

İmza

Ferdi KATILMIŞ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans çalışmamda katkıları bulunan, çalışmamda bana bilgi ve donanımıyla yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU'na ve çalışmalarında her zaman manevi desteğini gördüğüm kıymetli eşim Zuhâl KATILMIŞ'a teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİYASAL AKTÖR SÖYLEMLERİ ÜZERİNDEN CUMHURİYET MİTINGLERİNİN İNCELENMESİ

Ferdi KATILMIŞ

Aralık 2022, 98 sayfa

Karar alma süreçlerinde veya toplumun tepki gösterdiği herhangi bir olay karşısında kamuoyu üzerinde önemli bir etkiye sahip olan siyasal aktörler, siyasal mekanizma içerisinde belirli bir politik güç ve otorite elde eden kişi veya gruplar olarak tanımlanmaktadır. Bu aktörler, farklı katmanlara hitap etmelerinin yanı sıra farklı bir kimliğin temsilcisi konumunda da olabilmektedirler. Özellikle siyasal hareketliliğin yaşandığı dönemlerde daha etkin olan siyasal aktörler, sorumlulukları ölçütünde farklı mecraları kullanarak siyasal etkileşimin toplumun geneline yayılmasında faaliyet göstermektedir. Siyasal sistem içerisinde devlet başkanı, hükümet, siyasi partiler, politikacı, politika yapıcı, yargıç, bürokrat ve teknokratlar devlet içi aktörler olarak kabul edilirken; sendikalar, STK'lar, baskı grupları ve medya gibi örgütler de devlet dışı diğer aktörler olarak tanımlanmaktadır. Seçmenlerin siyasal davranışlarının şekillenmesinde önemli bir yere sahip olan siyasal aktörlerin faaliyet gösterdikleri alanlardan biri de 14 Nisan 2007 tarihinde Ankara'da başlayıp İstanbul, Manisa, Çanakkale, İzmir ve Samsun'da devam eden Cumhuriyet Mitingleri olmuştur. Çalışmanın konusunu siyasal aktörler ve Cumhuriyet Mitingleri oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Çalışma siyasal aktörlerin söylem ve demeçleri üzerinden Cumhuriyet Mitingleri'nin incelenmesini amaçlanmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Giriş, ikinci bölümünde Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve yer almıştır. Bu bölümde siyaset ve siyasal aktörler detaylı şekilde açıklanmıştır. Üçüncü bölümünde Cumhuriyet Mitingleri, öncesi ve sonrasında yaşanan siyasal gelişmeler ışığında kronolojik bir şekilde anlatılmıştır. Siyasal Aktör Söylemleri Üzerinden Cumhuriyet Mitinglerinin Değerlendirilmesi çalışmanın dördüncü bölümünü oluşturmuş ve bu bölümde siyasi aktörlerin Cumhuriyet Mitingleri'ne ilişkin yaklaşımları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca dönemin siyasi atmosferi, siyasi aktörlerin söylemleri üzerinden değerlendirilmiştir. Son bölümde ise toplumun farklı kimlik ve katmanlarına hitap eden siyasi aktörlerin Cumhuriyet Mitingleri'yle ilgili farklı yaklaşım ve söylemlerinin “biz ve onlar” ayrımı yapılmasına neden olduğu, toplumsal alanda kurulan bu karşıtlıkların ideolojik mücadeleden kaynaklandığı ve mitinglerin ideolojik hegemonya krizi karşısında gösterilen bir refleksle düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasi aktörler, Cumhuriyet Mitingleri, 367 krizi

ABSTRACT
MASTER DISSERTATION
EXAMINATION OF REPUBLIC MEETINGS THROUGH POLITICAL ACTOR
DISCOURSE

Ferdi KATILMIŞ

December 2022, 98 pages

Political actors who have a significant impact on public opinion in decision-making processes or in the face of any event to which society reacts are defined as persons or groups who have achieved a certain political power and authority within the political mechanism. In addition to addressing different layers, these actors can also be representatives of a different identity. Political actors, who are more active especially in periods of political mobility, operate in spreading political interaction throughout society by using different media in accordance with their responsibilities. Within the political system, the president, the government, political parties, politicians, policy-makers, judge, while actors within the state of bureaucrats and technocrats are considered as trade unions, NGOs, and other organisations such as the media, pressure groups and non-state actors is defined as. One of the areas where political actors, who have an important place in shaping the political behavior of voters, have been active has been the Republican Rallies that started in Ankara on April 14, 2007 and continued in Istanbul, Manisa, Çanakkale, Izmir and Samsun. The subject of the study is political actors and Republican Rallies. Qualitative research method was applied in the study. The study aims to examine the Republican Rallies through the discourses and statements of political actors. The first part of the study contains an Introduction, and the second part contains a Conceptual and Theoretical Framework. In this section, politics and political actors are explained in detail. In the third section, the Republican Rallies are described chronologically in the light of the political developments before and after. The Evaluation of Republican Rallies through the Discourses of Political Actors formed the fourth part of the study, and in this section, the approaches of political actors to Republican Rallies were examined in detail. In addition, the political atmosphere of the period was evaluated through the discourses of political actors. Identity and society in the last section about different approaches that appeal to different layers of the Republic of mitingleri political actors and discourse of “us and them” distinction to be made between the cause of the opposition is due to the ideological struggle in the social sphere, and in the face of the crisis of the ideological hegemony of the rally that was edited, it was inferred, which is shown with a reflex.

Keywords: Political actors, Republic Meetings, 367 crisis

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	I
TEŞEKKÜR	II
ÖZ.....	III
ABSTRACT	IV
TABLolar DİZİNİ.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş.....	1
Çalışmanın Konusu	2
Çalışmanın Amacı.....	2
Çalışmanın Yöntemi	3
Çalışmanın Sınırlılıkları	3

İKİNCİ BÖLÜM

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve	4
Siyaset	4
Yönetme Sanatı Olarak Siyaset	7
Kamusal Faaliyet Olarak Siyaset.....	9
İktidar Mücadelesi Olarak Siyaset.....	10
Uzlaşma ve Mutabakat Olarak Siyaset	11
Siyasal Aktörler.....	12
Siyasi Lider	12
Siyasal Partiler	14
Devlet Başkanı.....	18
Hükümet	19
Baskı Grupları ve Sivil Toplum Kuruluşları	21
Medya Kuruluşları	24
Bürokrasi.....	26
Literatür Özeti	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cumhuriyet Mitingleri.....	30
Cumhuriyet Mitingleri Öncesi Yaşanan Siyasi Gelişmeler: 367 Krizi ve E-Muhtıra	30

Cumhuriyet Mitingleri: Kronolojik Bir Anlatı.....	36
14 Nisan Tandoğan Cumhuriyet Mitingi.....	37
29 Nisan Çağlayan Mitingi.....	38
5 Mayıs Manisa ve Çanakkale Mitingleri.....	39
13 Mayıs İzmir Mitingi.....	40
20 Mayıs Samsun Mitingi.....	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasal Aktör Söylemleri Üzerinden Cumhuriyet Mitingleri'nin Değerlendirilmesi	43
Siyasi Liderlerin Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Söylemleri	43
Siyasal Partilerin Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Söylemleri.....	50
Devlet Başkanının Cumhuriyet Mitingleri üzerine Söylemleri	51
Hükümetin Cumhuriyet Mitingleri üzerine Söylemleri	51
Baskı Grupları ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Söylemleri	59
Medya Kuruluşlarının Cumhuriyet Mitingleri üzerine Söylemleri.....	72
Bürokrasinin Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Söylemleri	78

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç	81
KAYNAKÇA	89
ÖZ GEÇMİŞ.....	98

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Siyasi Partilerin örgütlenme Şeması</i>	18
Tablo 2. <i>27 Nisan 2007 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları</i>	33
Tablo 3. <i>22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları</i>	34
Tablo 4. <i>Ağustos 2007 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları</i>	35
Tablo 5. <i>Cumhuriyet Mitingleri 'nin Nisan-Mayıs 2007 Dönemi Gazete Sunumları</i>	73

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Tandoğan Cumhuriyet Mitingi Sontası Anıtkabir Ziyareti.....	38
Şekil 2. Çağlayan Cumhuriyet Mitingi Görseli.....	39
Şekil 3. Manisa Cumhuriyet Mitingi Görseli.....	40
Şekil 4. İzmir Cumhuriyet Mitingi Görseli.....	41
Şekil 5. Samsun Cumhuriyet Mitingi Görseli.....	42

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADD	: Atatürkçü Düşünce Derneği
AFP	: Agence France Press
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AKT	: Aktaran
AP	: Associated Press
ATP	: Aydınlık Türkiye Partisi
ATV	: Aktüel Televizyonu
BBC	: British Broadcasting Corporation
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BTP	: Bağımsız Türkiye Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Central Intelligence Agency
CNN	: Cable News Network
ÇYDD	: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DP	: Demokrat Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DR	: Doktor
DYP	: Doğru Yol Partisi
EMEP	: Emek Partisi
GP	: Genç Parti
HYP	: Halkın Yükselişi Partisi
İP	: İşçi Partisi
IMF	: Uluslararası Para Fonu

KESK	: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
LDP	: Liberal Demokrat Parti
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
NTV	: Nergis Televizyonu
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ORG	: Orgeneral
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
PROF	: Profesör
SHP	: Sosyal-Demokrat Halkçı Parti
SP	: Saadet Partisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİT	: Türk İntikam Tugayı
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TTB	: Türk Tabipler Birliği
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TV	: Televizyon
UED	: Ulusal Eğitim Derneği
YAYED	: Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Birçok tanımı bulunan **siyaset**, genel olarak yöneten-yönetilen ilişkisi, toplumsal hayatı düzenleyen kurallar bütünü ve hiyerarşik yapılar biçiminde ele alınmaktadır (Gençalp, 2019, s.4). Siyaset en yaygın haliyle; toplum veya devlet yönetimi şeklinde tanımlanmaktadır (Kışlalı, 2007, s.17). Geçmişten beri en az iki bireyin yaşamını sürdürdüğü her yerde yöneten ve yönetilen varlığından söz edilmektedir. Dolayısıyla yönetme, yönlendirme ve yönetilme faaliyetinin olduğu her durum siyaset kavramıyla bağdaştırılmaktadır (Arslan, 2020, s.16). Klasik metinlerde siyasetin tamamen ikna etme sanatıyla doğrudan ilişkili olduğu vurgulanmıştır. Bu yüzden siyaset yapma işinde sadece ikna ve etkileme kabiliyeti yüksek olan kişilerin başarılı olduğu ifade edilmiştir (Karaoğlu, 2020, s.2). Siyaset kavramının diğer bir ifadesi de politikadır. Polis kelimesinden türeyen politika, Antik Yunan döneminde kent devleti yönetimiyle ilgili olan her şeyi ve iktidara ulaşabilmek adına yürütülen tüm faaliyetleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Türküne, 2003, s.4). Tüm bu tanımlamalar ışığında bir değerlendirme yapılırsa halk ve devlet yönetime ilişkin tüm faaliyetler siyaset kavramı içerisinde kendisine yer bulduğu ve ayrıca siyaset olgusunun hem yönetsel hem de toplumsal açıdan bir bütünlük oluşturduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla devleti oluşturan unsurların birbirleriyle olan etkileşimleri siyaset kavramının boyutuna da yön vermektedir.

Karar alma süreçlerinde kamuoyu üzerinde çok önemli etkiye sahip olan **siyasal aktörler**, siyasal güç ve otorite elde etmiş kişi veya gruplar olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2020, s.457). Her siyasal sistem içerisinde siyasal aktörlere ihtiyaç vardır (Yılmaz, 2016, s.20). Katılımcı demokrasi içerisinde kendilerine yer bulan birtakım kişi ve kuruluşlar da siyasi aktör olarak değerlendirilmektedir (Özkan, 2015, s.13). Bazı durumlarda aktörler belirli bir toplum katmanına hitap edebilmekte veya farklı bir kimliği yansıtabilmektedir. Siyasal etkileşimin toplumun tüm kesimine yayılması hususunda köprü vazifesi gören siyasal aktörler, birbirlerinden farklı olarak toplum ile bağ kurulması işinde faaliyet göstermektedir. Daha çok yönetici olarak görülen bu aktörler, karar alma ve uygulama süreçlerinde seçmenleri temsil ederek, onlar adına yetki almaktadır. Siyasal sistem içerisinde yer alan siyasal aktörler, devlet başkanı, hükümet, siyasi partiler, politikacı, politika yapıcı, yargıç, bürokrat ve teknokratlar devlet içi aktörler olarak tanımlanırken, sendikalar, sivil toplum kuruluşları (STK), baskı

grupları ve medya gibi örgütler de devlet dışı diğer aktörler olarak ifade edilmektedir (Köker, 1998, s,15).

Cumhuriyet Mitingleri, 2007 yılında yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce Nisan ayında başlayan ve AK Parti kadrolarından gelen herhangi bir siyasetçinin cumhurbaşkanı adayı olma ya da seçilme ihtimaline karşı, Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD) tarafından başta büyükşehirler olmak üzere birçok şehirde düzenlenmiş olan mitinglerdir. Genelkurmay Başkanı Org. Yaşar Büyükanıt'ın cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde yapmış olduğu siyasi değerlendirmeler, Cumhuriyet Mitingleri'nin başlangıcı sayılmıştır. Genelkurmay başkanının açıklamalarının hemen ardından Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer rejim üzerine açıklama yapmış ve konuyu “*laiklik*” tartışmalarına getirmiştir. Tüm bu gelişmelerden sonra özellikle laiklik ekseninde cereyan eden Cumhuriyet mitingleri son dönem Türk siyasi hayatına damga vurmuştur (Işık, 2010, s.32). 14 Nisan 2007 tarihinde Ankara’da başlayıp sonrasında İstanbul, Manisa, Çanakkale, İzmir ve Samsun’da devam eden Cumhuriyet Mitingleri, genel manada muhafazakâr hükümet kanadı ile Kemalizm ideolojisine bağlı bürokratik iktidar arasındaki mücadelenin meydanlara yansımaları olarak ortaya çıkmıştır. Kemalist ideolojiyi benimseyen sivil toplum kuruluşları öncülüğünde düzenlenen ve ayrıca yargı, ordu ve sendika kuruluşlarının da geniş katılım sağladığı mitinglerde, genellikle “*Cumhuriyete sahip çık*”, “*Türkiye laikdir, laik kalacak*” gibi sloganlar kullanılmıştır (Aslan, 2017, s.93).

Çalışmanın Konusu

Çalışma, 2007 yılında 11.Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde ortaya çıkan ve bir toplumsal hareket hüviyetine sahip Cumhuriyet Mitinglerini konu edinmektedir. Cumhuriyet Mitingleri, siyasal aktörlerin söylemleri üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada Cumhuriyet Mitingleri’ nin düzenlenme nedenleri, 367 krizi, E-muhtıra, 14 Nisan Ankara, 29 Nisan İstanbul, 5 Mayıs Manisa-Çanakkale, 13 Mayıs İzmir ve 20 Mayıs Samsun mitingleri detaylı şekilde incelenmiş olup, siyasal aktörlerin Cumhuriyet mitingleriyle ilgili farklı yaklaşım ve söylemleri, dönemin siyasi atmosferine göre açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı siyasal aktörlerin söylem ve demeçleri üzerinden Cumhuriyet Mitingleri ‘nin incelenmesidir. Çalışma siyasal lider, siyasal parti, devlet başkanı, hükümet, baskı grupları-sivil toplum kuruluşları, medya ve bürokrasi gibi siyasal aktörlerin o dönemde Cumhuriyet Mitingleri’ni nasıl değerlendirdiklerini ortaya koyarak, Türk siyasi hayatının önemli bir dönemini/olayını çok yönlü ve etraflı bir biçimde ele almayı hedeflemektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Metin ve dokümanlar üzerinden siyasal aktörlerin söylemleri incelenmiştir. Cumhuriyet Mitingleri’ni ve siyasal aktörlerin bu mitinglerle ilgili değerlendirmelerini konu edinen gazeteler, internet haber sayfaları, Youtube videoları ve literatürde yer alan çalışmalar incelenmiş ve yararlanılan bu kaynaklar vasıtasıyla siyasal aktörlerin mitingleri nasıl değerlendirdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın konusunu oluşturan siyasi/toplumsal olayı yakın tarihte gerçekleştiği için ilgili literatürde yeterli düzeyde çalışma bulunmamaktadır. Bu konudaki çalışmalar genelde cumhuriyet mitinglerinin medya ile ilişkisini incelemektedir. Bu çalışma, siyasal aktörlerin tamamı üzerinden konuyu ele almaktadır. Bu noktada bazı siyasal aktörlerin cumhuriyet mitingleri ile hiç veya yeterli düzeyde açıklaması olmaması çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Ayrıca, söylemlere ulaşılacak süreli yayınlara erişim konusundaki yetersizlikler bir başka sınırlılığı ortaya çıkarmaktadır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Giriş, ikinci bölümde siyaset ve siyasal aktör kavramlarının ele alındığı kavramsal ve kuramsal çerçeve yer almaktadır. Üçüncü bölümde Cumhuriyet Mitingleri konu edinilmiştir. Dördüncü bölümde siyasal aktörlerin Cumhuriyet Mitingleri ile ilgili söylem ve yaklaşımları değerlendirilmiştir. Çalışmanın beşinci ve son bölümünde ise genel değerlendirmenin yapıldığı Sonuç yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Siyaset

Siyaset, diğer tüm kavramlar gibi bireylerin toplumsal yaşam alanı içerisinde ortaya çıkarmış olduğu bir kavramdır. Sosyal bir varlık olan insanın topluluk olarak bir arada yaşama mecburiyeti, beraberinde de bir takım kuralları getirmektedir. Toplumsal hayatı düzenleyen kurallar, hiyerarşik yapılar, yönetme-yönetilme vb. gibi konular siyaset kavramı ile ifade edilmektedir. Literatüre bakıldığında sayısız siyaset tanımı ile karşılaşilmektedir (Gençalp, 2019, s.4). Siyaset kavramı, en yaygın haliyle insan yönetimi, devlet veya ülke yönetme işi olarak tanımlanmaktadır (Kışlalı, 2007, s.17). İnsanlığın varoluşundan günümüze dek geçen süre içerisinde en az iki insanın varlığını devam ettirmiş olduğu her yerde iyi ya da kötü bir yönetme, yönetilme ve yönlendirme faaliyetinin varlığından söz edilmektedir. Dolayısıyla yönetme, yönetilme veya yönlendirme faaliyetinin olduğu her durum siyaset olgusunu karşımıza çıkarmaktadır (Arslan, 2020, s.16). Siyaset ayrıca devlet işlerinin düzenlenip yürütüldüğü özel bir görüş veya anlayış olarak da açıklanabilir. Siyaset olgusu toplumsal hayatın belirli bir alanıyla sınırlı değil geneliyle ilgilidir (Kaya, 2014, s.227). Siyaset kavramına dair halk dilinde kullanılan farklı bir tarif ise siyasetin yalan söyleme sanatıyla eşdeğer olduğudur. Halk nezdinde siyaset; kargaşa, nefret, manipülasyon ve yalanı imgelediği için kirli bir kelime olarak tasvir edilmektedir (Heywood, 2007, s.2). Fakat klasik metinlerde siyaset ile yalan bir arada kullanılan kelimeler olmamakla birlikte, siyasetin tamamen ikna etme sanatıyla ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Siyasi ifadelerin karşı tarafta uyandırdığı etki, siyasette ikna kabiliyetinin boyutunu göstermektedir. Dolayısıyla klasik metinlerde siyaset alanında herkesin başarıya ulaşamayacağını, özellikle ikna kabiliyeti yüksek olan kişilerin siyaset yapma işinde daha başarılı olacaklarının altı çizilmektedir. Weber bu konuda; ikna kabiliyeti yüksek ve halkı kendisine inandıran kişilerin karizmatik liderlik özelliğine sahip bireyler olduğunu ifade etmektedir (Karaoğlu, 2020, s.2). Bu sebeple dil sadece iletişim aracı değil aynı zamanda “*siyasi anlamları karşı tarafa ulaştırmak için keskinleştirilip bilenen siyasi bir silah*” vazifesi görmektedir (Heywood, 2015, s.2).

Siyaset sözcüğü Arapça kökenli olup, “seyis” kelimesinden türemiştir. Köken itibarıyla at talimi veya at bakıcılığı manasına gelen seyis, hem Türkçede hem İngilizcede (syce) hem de Fransızcada (sais) aynı anlamda kullanılmaktadır. Siyaset sözcüğünün Farabi, Mesudi, İbn

Mukaffa ve İbn Teymiyye gibi düşünürler tarafından devlet yönetimine ilişkin esaslar çerçevesinde tartışıldığı görülmektedir. Bu tartışmalarda siyaset kavramı genel olarak, iktidarda olanların eylemleri ve iktidar şekli olarak ele alınmaktadır (Kaya, 2014, s.227). Siyaset sözcüğü, İslamiyet öncesi Türk toplumlarında töre kelimesine karşılık gelmektedir. Türk toplumunun yazısız anayasası olarak da bilinen töre kavramının, kişilerin devletle ya da birbirleriyle olan ilişkilerini şekillendirmesi, hükümdarın seçilmesi ve devletlerarası ilişkilerde temel kuralları belirlemesinde temel unsur olması onun, siyasi bir mahiyetinin bulunduğu göstergesidir. İslamiyet'in kabulünden sonra dilimize giren siyaset kelimesi, Türk toplumu içerisinde politika, yönetim ve idare gibi sözcüklerle ifade edilerek yönetme işi, hüküm sürme veya idare etme anlamlarında kullanılmıştır (Tipi, 2021, s.5). Türk-Osmanlı geleneğinde kamu düzenini sağlamak ve işlenen suçlara karşılık olarak verilen özel cezaları nitelemek amacıyla kullanılan siyaset kelimesi, daha sonra devlet yönetiminin dışında kefen giyme veya ölüme hazır olma manalarında da kullanılmıştır (Daver'den Akt. Saygılı, 2012, s.7). Günümüzde ise iktidara ulaşma çabası içerisinde olan kişi veya kurumların birbirleriyle olan yarışı olarak ifade edilen siyaset kavramının, bu manaya evrilmesinde 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yaşanan muhtelif iktidar mücadeleleri rol oynamıştır (Kaya, 2014, s.227).

Siyaset kavramının diğer bir ifadesi de politikadır. Antik Yunan kent devleti “*Polis*” kelimesinden türeyen politika, kent devleti yönetimiyle ilgili olan her şeyi ve iktidara ulaşabilmek adına yürütülen tüm faaliyetleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Türköne, 2003, s.4). Antik Yunan düşünürlerinden Aristoteles, kent devletlerinin anayasalarını, örgütlenmelerini ve siyasal rejimlerini “*Politika*” adlı kitabında incelemiş ve polis devletinin aile veya bireyden önce geldiğini savunmuştur. İnsanın “*zoon politikon*” olduğunu söyleyen Aristoteles'e göre kent devletinin temel amacı iyi bir yaşamdır ve politika/siyaset, devletin temel amacı olan iyi yaşamı temin etmeye yönelik yürütülen eylemlerin tamamını kapsamaktadır. Aristoteles'in politika tanımlaması kendisinden sonra gelen düşünürleri ve devlet adamlarını da etkilemiştir ve kavram günümüze kadar bu anlamda kullanılmıştır (Dursun, 2018, s.4). Platon ise politikayı, yönetme özelliklerini eğitimle kazanan soyluların yönetimi olarak tanımlanmaktadır (Aymelek, 2019, s.5). Kapani 'ye göre politika, toplumsal hayat içerisinde bireyler arası çatışma ve mücadelenin kaynağını oluşturmaktadır. Öyle ki kişilerin sosyo-ekonomik durumu, farklı fikirleri benimsemelerine sebep olmakta ve bu durum toplum içerisinde çatışma ortamına dönüşmektedir. Böyle bir ortamda çatışmanın ana hedefi iktidarı ele geçirmek olarak görülse de bazı araştırmacılar bu görüşe tamamen karşı çıkmaktadır. Onların görüşüne göre; politikanın asıl amacı toplumda bütünlüğü sağlayarak, kamusal yararı gerçekleştirmektir (Kapani, 2016). Dolayısıyla politika veya siyaset bir iktidar

mücadelesi olmanın yanı sıra, ayrıca toplumsal bütünlüğü sağlama amacına hizmet eden bir araç vazifesi de görmektedir (Ersan, 2019, s.4). David Easton politika kavramını, otoriteye dayalı değerlerin, toplum tarafından kabul görüp belli bir yaptırımını olan süreç olarak tanımlamaktadır (Heywood, 2007, s.4). Georg Jellinek siyaseti devlet kavramıyla birlikte değerlendirmektedir ve ona göre siyasal olan her şey devlete ait demektir (Tipi, 2021, s.6). Van Dyke siyaseti, kamuya ilişkin tüm konularda çeşitli aktörlerin başka görüşleri engellemek, kendi görüşlerini benimsetmek ve uygulattırmak üzere yürüttükleri mücadele olarak değerlendirmiştir (Canbey, 2009, s.33). Heywood ise devlet ile iktidar kavramını eş değer tutarak, siyasetin kıt kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurma mücadelesi olduğunu, iktidarın da bu mücadelenin gerçekleştirmesinde önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir (Heywood, 2013, s.137). Karl Marx ve Engels siyaseti, ekonomiyi temel alan alt yapının üst yapıyı dizayn etmesi şeklinde tanımlarken (Divanoğlu, 2017, s.401); Merkl siyasetin, bireyin yaşadığı toplumu kendi görüşleri ekseninde düzenleme süreci olduğunu söylemektedir. Crick ve Bendix siyaseti devlet içi bir süreç olarak kabul ederek bu kavramı sadece devlet alanı ile sınırlandırmıştır (Dalkıran, 1995, s.36). Lasswell ise siyaseti, “*Kimin, neyi, ne zaman, nasıl elde ettiğini*” belirleyen faaliyetlerin tamamı olarak tanımlamıştır (Kapani, 2016, s.24). Yine Max Weber, devlet içerisinde belli başlı gruplar arasında yaşanan güç mücadelesi veya gücün dağılımını etkilemeye yönelik oluşturulan tüm faaliyetleri siyaset kavramı içerisinde değerlendirmiştir (Weber’ den Akt. Akay, 2011, s.7). Tüm bu tanımlamalardan yola çıkacak olursak genel olarak toplum ve devlet yönetime ilişkin tüm faaliyetler siyaset kavramı içerisinde kendisine yer bulmakla birlikte, siyaset olgusunun hem yönetsel hem de toplumsal açıdan bir bütünlük oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla devleti oluşturan unsurların birbirleriyle olan etkileşimleri siyaset kavramının boyutuna da yön verebilmektedir.

Siyaset bilimcilere göre, siyaset kavramının iki ögesi bulunmaktadır. Bunlardan birisi devlet, diğeri ise iktidar olgusudur. Bazı araştırmacılar, siyasetin asıl ögesi olarak iktidar olgusunu kabul etmektedirler. Onlara göre siyaset devlet aygıtından önce ortaya çıkmıştır ve iktidar siyasetin öznesi konumundadır (Divanoğlu, 2017, s.402). Diğer taraftan siyaset biliminin henüz gelişmediği dönemlerde, siyasetin devlet yönetimine dair yürütülen tüm faaliyetlerin yanı sıra devletin birey ya da başka devletlerle olan ilişkileri manasında kullanıldığını söyleyen birçok siyaset bilimci de vardır. Bu anlayışı savunanlara göre; devlet en büyük örgütlü insan organizasyonudur. Devletin insanların menfaatine olacak şekilde yönetilmesi ve bu doğrultuda kararlar alınması siyaset kapsamı içerisinde düşünülmüştür (Dursun, 2018, s.5). Bu sebeple siyaset alanının içerisinde olan devlet aygıtının temel amacı,

ülkeyi ve insanları yönetmek, uluslararası ilişkilerde rol almak, birlik ve beraberliği sağlayarak insanları mutlu etmek olmalıdır (Divanoğlu, 2017, s.402).

Yönetme Sanatı Olarak Siyaset

Siyasetin yönetme sanatı olarak kabul edilmesi, onun sadece devlet yönetimiyle ilgili olması gibi dar bir kalıba oturtulması manasına gelmektedir. Çünkü anlamını Antik Yunan döneminde toplumun yönetiminde etkili olan kent devletlerinden alan siyaset kavramı, ilk ortaya çıktığı dönem içerisinde Polis ile ilgili olan işler olarak tanımlanmaktaydı. Bu ifadeye paralel olarak Heywood 'da kamuya ait işlerde çalışanların siyasetin içerisinde olduklarını ve siyaset işinin devlet aygıtı etrafında dönen ve devlet işlerini açıklayan bir olgu olduğunu söylemektedir (Heywood, 2007, s.4). Siyaset kavramının devlet yönetimi manasında ele almak genel bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi Aristoteles siyaset/politika kavramını polis kent devletine ait bütün faaliyetler anlamında kullanmıştır. Aristoteles bu ifadesiyle dönemin tek siyasal mekanizması olan kent devletlerinin taşıdığı özelliklere atıfta bulunmuştur. O dönemde insanlar için özel bir sosyal etkileşim alanını içinde barındıran kent devleti, bu yönüyle insanların kendi potansiyellerini geliştirebilecekleri bir zemin oluşturmuştur. Dolayısıyla Aristoteles'in insanı siyasal bir varlık olarak tanımlaması, kişilerin kent kurabilmesi ve kent devletinde tüm toplumsal işlere dâhil olabilme becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Onun gözünde kent devleti insanların ulaşabildiği ideal bir formdur. Bunun dışında olan tüm sosyal oluşumlar kendilerine özgü amaçlar taşırlar ve iyi yaşama ulaşmak için yeterli kabiliyete sahip değildirler. Ona göre, tüm sosyal oluşumları içine alıp onlara egemen olan ve ortak iyi yaşama yönlendiren tek sosyal birim kent devletidir (Kalaycıoğlu, 1984, s.4). Aristoteles'in kavramlaştırdığı siyaset olgusuna göre politika, devlete ait olan işlerin tümünü tanımlamaktadır. Roma İmparatorluğu döneminde ise siyaset kavramı, daha çok yönetenlerin uyması gereken kuralların tamamı ve bu kuralların kararlaştırılma süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde siyaset kavramı yeni bir anlam kazanarak bir devlet biçimi olarak ortaya çıkmış olan imparatorluğun hem yönetiminin hem de egemenliğinin sürdürülmesi açısından farklı bir içerik kazanmıştır (Sartori 'den Akt., Alkan, 2018) Fakat bu yeni tabirin aksine Aristoteles'in tanımında siyasetin toplumu kapsayan ve yönlendiren ideal bir organizasyon olması durumu, siyasetin kavramlaştırılması ve tanımlanmasında uzun yıllar belirleyiciliğini korumuştur (Alkan, 2018). Farabi (1980)'de El-Medinet'ül Fadıla (Faziletli Şehirler) eserinde Aristoteles'in tanımında yer aldığı gibi ortak iyi yaşama götüren örgütlenme yapısına benzer bir düşünceyi işlemiş ve insan topluluklarını kâmil ve eksik toplumlar olmak üzere iki farklı kategoride incelemiştir. Farabi'nin eksik toplum olarak nitelendirdiği toplumlar; ev, sokak, mahalle ve köy halkıdır. Bu toplulukların devamlılığı için bir üst topluluk yapısına

ihtiyaç duymaları, onların eksik gruplar kategorisinde değerlendirilmesinin temel sebebidir. Farabi'ye göre mutluluğa ancak kâmil toplum içerisinde erişilir ve şehirler kâmil toplumun en küçük birimi kabul edilmektedir. Toplumsal yardımlaşmayla birlikte mutluluğa ulaşmayı amaçlayan her şehir faziletli bir şehir olmaktadır. Faziletli şehir, şehir halkının mutluluğu için hareket eden ve kötülükleri ortadan kaldırmayı amaçlayan bir yönetimin egemenliği altında olan şehir veya toplumu ifade etmektedir. Ünlü Selçuklu veziri Nizam'ül-mülk (1987), Siyasetname eserinin tüm bölümlerinde devlet yönetimi, kurumların denetimi, kamu görevlilerinin atanması, ordu ve savaş konularını işlemiştir. İbn Haldun'da (1988) bireylerin topluluk halinde yaşamasının bir zorunluluk olduğunu belirtmiş ve oluşan sosyal yaşam içerisinde toplumsal yaşamı kontrol eden, insan ilişkilerini düzenleyen bir karar merkezinin olması gerektiğinin altını çizmiştir. İbn Haldun bu yönüyle siyaseti, devlet yönetme işi olarak tanımlamaktadır. İngiliz siyaset bilimci Laski (2000), tarihsel gelişiminde devlet içerisinde ortaya çıkan iktidar olgusunun diğer tüm organizasyonlara egemen olduğunu ifade etmektedir. Laski 'ye göre; modern devlette iktidar kaynağını toplumsal olarak iyi yaşam amacından almaktadır. Duvarger (1996) siyaseti devlet ve iktidar bilimi olarak iki farklı kavrama ayırmaktadır. Siyaset kavramı, eski Oxford sözlüğünde ise devlet yönetme işleminin tamamı ya da belli bir bölümünün diğer devletlerle olan ilişkilerine dair yönetim ve bilim sanatı olarak tanımlanmaktadır (Alkan, 2018).

Siyasetin devlet yönetme sanatı olarak görülmesi, ilk bakışta kavramın ana hatlarının belirlenmesinde işlevsel bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Fakat siyaset ile devlet yönetme işlevi arasında böyle bir bağ kurmak, devlet aygıtı dışında kalan ve siyasal yönü bulunan eylem veya grupları kapsamayacaktır. Dolayısıyla siyasetin devlet yönetimi olarak incelenmesi düşüncesinin ilk başta yöneten ve yönetilen ilişkisinden kaynaklandığını belirtmek gerekmektedir. Toplumu etkileyen kararların alınma sürecine sosyal grupların katılımının sınırlı tutulduğu bir ortamda, siyasetin devlet ya da yöneticilerle özdeşleşmesi anlaşılabilir durum olsa da 18. yüzyıldan itibaren meşruti monarşiyle birlikte halkın yavaş yavaş kendilerini ilgilendiren kararlara katılımı yeni siyasal oluşumlara kaynaklık etmiştir. Önceleri yönetme işinin baş aktörü olacağı öngörülemeyen siyasi partiler, siyasi arenanın merkezine yerleşmişler ve örgütlü bir organizasyon olarak siyasal aktivitenin önemli bir unsuru haline gelmişlerdir. Toplumsal karar alma sürecine paralel olarak talep ve çıkar birleşimlerine karşı duyarlı hale gelen siyasetin yalnızca devlet yönetimine ilişkin bir kavram olmadığı da zaman içerisinde anlaşılmıştır. Dahası, toplumun genelini ilgilendiren bir konuda devlet aygıtının tekel sayılması durumu da tartışmalıdır. Buna paralel olarak küreselleşme süreci ulus devletlerin tek yönlü kararlar almasını sınırlandırmaktadır. Uluslararası organizasyonların ve çok uluslu şirketlerin

ulus ötesi karar ve aktiviteleri, ulus devlet politikalarının değişerek küresel kuruluş uzmanları tarafından belirlenip şekillendiği bir sürece doğru evrilmiştir. Bunun dışında karar alma sürecini etkileyen unsurlardaki çeşitlilik, yine otorite anlamında devlet tekeline kısıtlamakta ve siyasetin sadece devlet merkezli bir olgu olarak görülmesine mani olmaktadır. Yönetim sürecinde birey, resmi-özel kuruluş ve gruplar gibi hükümet dışı aktörlerin yönetimde yer almaları da siyasal etkinliği arttırmış, alınan kararlara itaat etmekten ziyade bu kararları şekillendirme ve muhalefet edebilme kabiliyetlerini fazlalaştırmıştır. Devletin, siyaset kavramının ana aktörü olduğu hemen hemen herkesçe kabul görmüş bir düşüncedir. Ancak siyaset kavramının zaman içerisinde değişen yapısı ve yöneten-yönetilen ilişkisinin tarihsel dönüşümü devleti temel unsur olmaktan çıkarmıştır. Oluşan bu yeni sistem içerisinde alınan tüm kararlar, çıkar ve talep bileşimine mensup birey ve gruplara karşı duyarlı hale gelmiş ve günümüz siyaset tanımlamalarında göz ardı edilemeyecek bir potansiyele erişmiştir (Alkan, 2018).

Kamusal Faaliyet Olarak Siyaset

Toplum genelinde sosyal yapılar birbirlerinden farklı olarak gelişme göstermektedir. Bu farklılaşmanın nedeni, toplumsal çatışma eğilimiyle farklı çıkar ve değer yargılarının ortaya çıkmasıdır. Siyaset yapılan her alanda, bireyi ilgilendiren bir karar alma süreci var olmuştur ve bu süreç tamamen toplumdaki görüş ayrılıklarına denk gelecek şekilde farklılaşmıştır. Eğer ki toplum içerisinde birey ve gruplar arasında farklı görüş ayrılıkları olmadan sosyal yapı homojen bir halde olsaydı burada siyasetten bahsetmemiz pek mümkün olmazdı. Bu nedenle araştırmacılar idarenin kararları çerçevesinde şekillenen siyasal davranışları, belli bir çıkar veya talep etrafında birleşen grupların çatışma ve rekabeti ekseninde açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu doğrultuda siyaset, toplum içerisinde farklı değerleri temsil eden gruplar vasıtasıyla oluşan kolektif karar alma süreci olarak da ifade edilmektedir (Alkan, 2018, s.24). Siyasetin kamusal işler olarak tanımlanması, kavramın biraz daha genişleyerek kamu hayatı, hükümet ve kamusal işler gibi olguların siyasete dâhil edilmesi manasına gelmektedir. Bu durum, devletin dar çerçeveden çıkıp siyasi olan ile olmayan farklılaşmasının yanında, ayrıca kamusal ile özel alan ayırımına da tekabül etmektedir. Vergilerle finanse edilen hükümet aygıtı, polis, ordu, mahkeme vb. devlet kurumları kolektif örgütlenme olarak kamusal alanlardır. Buna karşılık sendikalar, özel işletmeler, kulüpler, cemaat grupları ve gönüllülük esasına dayanan belirli yapılar ise sivil toplumu temsil eden alanlardır. Kamu veya özel ayırımı temelinde, devlet faaliyetleri ile sadece kamu organları aracılığıyla yürütülen sorumlulukların sınırlandırılması siyasi alan ile açıklanırken, kişilerin kendileri için yapmış oldukları kişisel, sosyal, kültürel, iktisadi ve sanatsal faaliyetlerin tümü ise siyasi olmayan hayat alanı olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra

kamu-özel ayrımı bazı durumlarda siyasi-şahsi arasındaki ayrımla da nitelendirilebilmektedir. Bu ayrım neticesinde devlet ve aileden farklı, yeni bir sosyo-ekonomik alan olarak sivil toplum kavramı ortaya çıkmıştır. Aile hayatı ile kıyaslandığında yine sendika ve özel işletmelerin de kamusal özelliklere sahip oldukları söylenebilir. Dolayısıyla açıklamaya çalıştığımız kamusal alan olarak siyaset tanımı, şahsi alana ve şahsi kurumlara yapılan herhangi bir müdahale sonucunda kendisini geçersiz kılacaktır. Bu nedenle bireyler özel yaşama müdahale eden siyaset anlayışını kabul etmezler ve bunu kendilerine tehdit olarak görürler. Bazı düşünürler şahsi ve siyasi hayat ayrımının ne kadar önemli olduğuna dair vurgu yapmışlardır. Bu düşünürlere göre siyaset, sadece kamusal yaşamın düzenlemesiyle sınırlı kalmalıdır. Liberal düşünce de ise kamu- özel ayrımı bireyin özgürlüğü açısından hayati öneme sahiptir. Liberaller, devletçi bir kamusal faaliyetin baskıcı karakter haline dönme ihtimalinin olması, vatandaşları itaate zorlama ve özel yaşamın bireysel sorumluluk ve tercih özgürlüğüne sahip olması gibi nedenlerle özeli kamuya tercih etmektedirler. Onlara göre siyaset, şahsi gelişmeye, adil rekabete ve mükemmelliğe müdahaleyi temsil etmektedir ve şahsi alan veya kurumlardan kesinlikle uzak tutulmalıdır. Bununla beraber bazı siyaset düşünürleri devleti bu derecede dışarda tutmayı doğru bulmaktadırlar. Bu düşünürlerin ayrıca, siyasetin kamu faaliyeti olduğunu tasvir eden bir de gelenekleri vardır. Aristoteles'in kaynaklık yaptığı bu gelenek 20. yüzyıla kadar bazı yazarlar tarafından canlı tutulmuştur. Hannah Arendt, eşit ve özgür bireyler arasındaki ilişkilere hayat vermesinden ötürü siyaseti bireyin en önemli faaliyeti olarak tanımlar. Yine katılımcı demokrasi savunucuları da aynı şekilde siyasetin asil ve ahlaki bir faaliyet olduğunu söylerler. Jean-Jacques Rousseau, siyasi katılımı özgürlükle bağdaştırarak genel iradenin devleti bağlayacağını bunun da kişilerin doğrudan katılımıyla gerçekleşebileceğini savunmaktadır. John Stuart Mill ise siyasal katılımın bireyin birçok yönden gelişimine katkı sağlayacağını iddia etmektedir. Tüm bu görüşleri savunanlar, siyaseti bozucu veya güvenilmez bir faaliyet olarak görmek yerine onu karşılıklı fayda sağlayan bir kamu hizmeti olarak tasvir etmektedir (Heywood, 2007).

İktidar Mücadelesi Olarak Siyaset

Siyaset, kaynakların üretimi, kullanımı ve dağıtımı ile ilgili bir kavram olmakla birlikte, genelde iktidar mücadelesi şeklinde ifade edilmektedir (Heywood, 2007, s.13). Bu ifade de yer alan iktidar terimi aile ve sosyal ilişkilerle alakalı olabileceği gibi devlet idaresi, devlet ya da iktidar ile ilgili olarak da değerlendirilmektedir. İktidar kavramı hedeflenen neticeye varma kapasitesine de doğrudan işaret etmektedir. Bu hedef aile ve sosyal ilişkilerle alakalı olabileceği gibi devlet yönetimi ya da uluslararası konularla da ilişkili olabilir. Dolayısıyla siyaset sözcüğünün hem halk hem de yöneticiler tarafından günlük yaşam içerisinde kullanılmasının

ana sebebi budur (Tipi, 2021, s.9). Siyasetin iktidar mücadelesi tanımlanmasının diğerk bir nedeni de toplumsal hayat içerisinde ortaya çıkan çatışmaları dengede tutan bir faaliyet olarak görülmesiyle ilgilidir. Bu bakış açısına göre siyaset, toplumda azınlık bir grubun çoğunluk üzerinden ayrıcalıklarını devam ettirmesine hizmet eden bir araç vazifesi görmektedir (Dursun, 2018, s.5). Hayatın her alanında bir iktidar mücadelesi vardır. İktidar mücadelesinin nedeni ise sonsuz ihtiyaçlar karşısında kaynakların sınırlı olmasıdır (Tipi, 2021, s.9). İktidarı elinde bulunduran grup veya sınıflar siyaset vasıtasıyla toplumu kontrol etme, değerlerin paylaşımında kendi menfaatlerini gözetme ve iktidar dışında kalan tüm birey, grup ve oluşumların davranışlarını belirleme gücü ve yetkisine sahip olmaktadır. Bu siyasal mekanizma içerisinde iktidar sahipleri kendi mevkilerini korumak ve sürdürmek, iktidar dışında kalanlar ise iktidarı ele geçirmek için mücadele etmektedirler. Siyasetin iktidar için verilen mücadele kapsamında tanımlanması, onu savaş kelimesiyle de özdeş duruma getirmektedir. Bu ifadeye paralel olarak M. Duverger de *Politikaya Giriş* eserinde savaş ile siyaset olgusunu birleştirerek siyaseti bir savaş biçimi şeklinde ele almıştır. Siyaseti iktidar mücadelesi veya savaş olarak açıklayan siyaset bilimciler dışında, siyasetin toplumu düzenleyen ve adaleti hâkim kılan bir olgu olarak takdim eden siyaset bilimciler de mevcuttur. Bu siyaset bilimcilere göre toplumsal düzenin korunması, adaletin sağlanması ve menfaatleri doğrultusunda çatışma içerisinde olanların uyumlaştırılması; siyasetin temel amacı olmalıdır. Dolayısıyla buradan siyasetin, hem mücadele hem de barışı tesis etmek için birbirine tamamen zıt olan faaliyetler olarak ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmaktadır (Dursun, 2018, s.5).

Uzlaşma ve Mutabakat Olarak Siyaset

Siyaseti uzlaşma ve mutabakat olarak tanımlamak, siyaset işleminin yürütüldüğü alandan ziyade kararların alınma tarzıyla alakalıdır. Daha net bir ifadeyle siyaset, herhangi bir güç kullanmadan uzlaşma ve müzakere yoluyla menfaat çatışmalarının bir çözüm yolu olarak görülür. Bu yaklaşıma göre iktidarın yaygın şekilde dağıtılması siyasetin anahtarı olarak tasvir edilmektedir. Bernard Crick, çatışma ortamında çıkar gruplarının kolayca ekarte edilemeyeceğini, ancak iktidara ulaştıklarında uzlaşma yoluna gidebileceklerini ileri sürmüştür. Bu sebeple Crick siyaseti, “düzen probleminin şiddet ve zorlama yerine uzlaşmayla çözümü” olarak ifade etmiştir. Siyaseti, uzlaşma ve mutabakat olarak tanımlamak onun olumlu tarafını da aşikâr etmektedir. Uzlaşma sözcüğünün sadece bir tarafın değil tüm taraflar arasında taviz verilmesi manasına gelmesi de bu yaklaşım doğrultusunda siyasetin çatışmalara çözüm yolu sunması açısından alternatif bir tercih olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla bu anlamıyla siyaset, medeni bir güç olarak görülmektedir. Bu durum ise insanların siyasete saygı duymasına

zemin hazırlayıp kendi toplumlarında siyasal hayata katılımlarını teşvik etmektedir (Heywood, 2007, s.12)

Siyasal Aktörler

Siyasal aktörler, karar alma süreçlerinde toplum üzerinde önemli etkiye sahip faaliyetlerde bulunan, politik güç ve otorite elde etmiş kişi veya gruplar olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2020, s.457). Her siyasal sistem içerisinde o siyasal mekanizmanın işlemlerini sağlayan, denetleyen veya değiştiren bir takım aktörlere ihtiyaç vardır. Demokrasi, bu mekanizmanın çok önemli bir unsuru olmakla birlikte siyasal aktörlerin çeşitlik kazanıp alternatif yol sunabilmesi açısından hayati bir öneme sahiptir (Yılmaz, 2016, s.20). Katılımcı demokrasilerde sadece siyasal mekanizma içerisinde yer alan örgütlerin dışında kendilerini kabul ettirmeye çalışan kişi ve kuruluşlar da siyasal aktörler arasında yer almaktadır (Özkan, 2015, s.13).

Her aktör farklı bir toplum katmanına hitap etmesinin yanı sıra, ayrıca farklı bir kimliği de yansıtmaktadır. Siyasal sistem içerisinde siyasal hareketliliğin yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan siyasal aktörler, üstlendikleri görev ve sorumlulukları ölçütünde vazifelerini yerine getirmektedirler. Siyasal mekanizmanın toplumun geneline yayılması işinde aktif rol oynayan siyasal aktörler, toplumla bağ kurulması esnasında birbirinden farklı mecraları kullanarak farklı faaliyetler gösterebilmektedir. Yönetenler olarak da ifade edilen siyasal aktörler, karar alma ve uygulama süreçlerinde seçmenleri temsil ederek onlar adına yetki almaktadır. Siyasal sistem içerisinde devlet başkanı, hükümet, siyasi partiler, politikacı, politika yapıcı, yargıç, bürokrat ve teknokratlar devlet içi aktörler olarak ifade edilirken, sendikalar, STK'lar, baskı grupları ve medya gibi örgütler de devlet dışı diğer aktörler olarak tanımlanmaktadır (Köker, 1998, s.15).

Siyasi Lider

İnsanlık tarihinin varoluşundan beri insanlar topluluk halinde yaşamaktadırlar. İnsanların tek başlarına sosyal ihtiyaçlarını giderememesi ve varlıklarını sürdürememeleri gibi nedenler, onları toplu halde yaşamaya itmiştir. Toplu halde yaşamamanın getirmiş olduğu en büyük zorluklardan birisi de, toplulukların bir lidere ihtiyaç duymalarıdır. Toplum içerisinde sosyal yaşantısına devam eden bireylerin çoğu, o topluluğu daha ileri taşıyacak yeteneği kendilerinde görmeyerek bu özelliklere sahip farklı bir kişiyi kendilerine lider olarak seçebilirler. Dolayısıyla toplum içerisinde yetenek, bilgi ve cesaret gibi bazı özelliklere sahip olan ve diğer bireylere baskın gelerek otorite oluşturan kişilerden birisi lider olarak ortaya çıkmaktadır. Bu şekliyle ortaya çıkmış olan liderlik, genelde siyasi liderlik alanını oluşturmaktadır (Aydın, 2016, s.21). Siyasal lider, siyasal bir grubun başında olan ve o grubu

belirli amaçlar etrafında yönlendiren, grup üyeleri ile grup amaçlarının koordinasyonunu düzenleyerek grubun siyasal alanda yükselmesini sağlamaya çalışan kişi olarak tanımlanmıştır (Arklan, 2006, s.48).

Siyasi liderlerin en önemli görevlerinden biri de toplumu kurumsallaştırarak maddi ve manevi yönden ilerlemesini sağlamaktır. Devlet yönetimine ilişkin olarak toplum refahı ve geleceği için planlanan tüm iç ve dış politika davranışlarını yöneten siyasal mekanizma, doğrudan siyasal liderlik kavramıyla ifade edilir (Aydın, 2016, s.21). Siyasal liderlik belli bir grubu ilgilendiren bir olgu olmamakla birlikte, demokratik sistemlerde her seçmenin birer vatandaş olması ve oy kullanması gibi sebeplerle herkesi ilgilendiren bir konudur (Çakıcı, 2020, s.2120).

Günümüzde seçmen tercihinde önemli bir tercih unsuru olarak görülen lider faktörü, bireylerin hemen hemen her platformda takip edip, etkilendiği bir kişi olarak düşünülmektedir. Bireyler kendilerini yönetebilecek ve hedeflerine ulaştırabilecek liderlere ihtiyaç duymaktadırlar. İnsanlığın başlangıcından beri siyasal alan içinde yöneticilerin kim veya nasıl olacağı ve bu kişilerin siyaset üzerindeki etkileri, genelde tartışılan bir konu olmuştur. Bu tartışmalar etrafında ana aktör konumunda olan kişi ise siyasal liderdir (Şener, 2020, s.287).

Siyasal mekanizmada siyasal liderlerin söz konusu işlevleri yerine getirmesinde kullanılan temel araçlar ise siyasi partilerdir. Siyasal partiler olmadan toplumda farklı grup ve görüşlere mensup kişilerin temsil edilmesi mümkün değildir. Siyasal partilerin hedefinde ise benimsedikleri ideoloji veya yöntemler ışığında devlet ve iktidar gücünü ele geçirmek vardır (Arklan, 2006, s.48). Genel olarak liderlik tanımlaması dışında siyasal lider, siyasal partiler için hayati öneme sahiptir. Siyasal liderler partilerin hem iç hem de dış ilişkilerinde önemli bir rol üstlenmektedirler. Örgüt içerisinde bağlılığı arttırıp sorunları çözen liderler, toplumun sorunlarına da doğru çözümler bulabilmektedirler. Liderin kendi örgütü içerisinde ve dış çevreyle olan ilişkileri kadar kişisel davranışlarının da seçmen tarafından nasıl görülüp karşılandığı siyasi liderlik olgusu kapsamında tartışılan diğer bir konu olmuştur. Dolayısıyla partilerin seçmenin önüne çıkardığı ekran yüzü olan liderlerin iletişim biçimleri, ifadeleri, parti ideolojisini yansıtırma şekilleri ve tavırları gibi etkenler bağlı oldukları siyasi partileri ileri taşıyacağı gibi aksine daha da geriye götürebilmektedir (Şener, 2020, s.287).

Siyasal liderler, siyasal sürece etkilerinin yanı sıra bazen doğrudan siyasal sembol haline de gelebilirler. Böyle durumlarda parti ile özdeşleşen liderler, sembol olması nedeniyle etkinliğini daha çok arttıracaktır. Dahası böyle bir durumda liderin partiden ayrılması ile partinin varlığı dahi tehlikeye düşebilmektedir (Çakıcı, 2020, s.2121). Lider ve destekçileri

arasındaki ilişkide güven en temel faktördür. Demokrasiyle yönetilen ülkelerde toplumun güvenini alamayan bir liderin kazanma şansı oldukça azdır (Can, 2015, s.92).

Siyasal liderin nasıl olması konusunda yapılan çalışmalarda bireylerin tutarlılık, dürüstlük ve güvenilirliğe vurgu yapmaları, güven konusunun özellikle seçmen davranışı üzerinde ne kadar etkili olduğunu göstermektedir (Bozduman, 2020). Liderlik olgusu hemen hemen her toplumda evrensel bir olgu olmakla birlikte, bireylerin liderlik algısı, siyasal liderin kimliğine, ülkenin kültürel ve siyasal yapısına göre farklılaşmaktadır. Bu nedenle siyasi lider algısı kişiden kişiye veya toplumdaki topluma göre değişiklik göstermektedir. Bunun haricinde insanlar bazen kendi toplumları dışında olan herhangi bir lideri de benimseyebilmektedir. Yani insanlardaki siyasi lider algısı sadece ülke tarihi veya toplumsal değerlerle sınırlı kalmayabilir. Ayrıca kişilerin benimsediği liderler yasal olmalarının dışında bazen yasa dışı isimler dahi olabilir. Zira dünya görüşü, dini veya etnik kimlik vb. unsurlar, kişilerin siyasal lider algısı üzerinde belirleyici etken olabilmektedir. Siyasal görüşün ifade edilmesinde sembol olma görevini üstlenen siyasal liderler, siyasal alan etkinliğinin en önemli aktörü olmuşlardır. Liderlik ayrıca süreklilik arz eden bir süreci de ifade etmektedir. Siyasi liderlik sadece iktidar olduğunda değil, lider pozisyonunda bulunan örgütün her döneminde görev bilincinin farkında olduğu bir işlev görmelidir. Çünkü liderlik devamlılık gerektiren bir olgudur. Bu bağlamda tarihe büyük izler bırakmış olan siyasal liderler sadece yaşadıkları dönemde değil, yüzyıllar sonra dahi iyi bir lider olarak hatırlanmaya devam etmişlerdir (Çakıcı, 2020).

Siyasal Partiler

Siyasal parti, siyasal alanın en önemli aktörlerinden biridir. Siyasal sistemlerden daha eski bir geçmişe sahip olan siyasal partiler, belli bir ideoloji etrafında iktidarı ele geçirmek maksadıyla faaliyet göstermek için toplanmış olan örgütlü insanlar topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Devlet yönetiminin her alanında söz sahibi olmak amacıyla bireylerin ve toplumun meydana getirdiği örgütler olan siyasal partiler (Çelik, 2020, s.459), bu amaçlarına ulaşabilmek için demokratik seçimleri meşru bir yol olarak görmektedirler (Taşmurat, 2019, s.68).

Siyasal partilerin demokratik sistemlerde iktidarın kullanılması ve yapılandırılmasında tek aracı kurum olması, onu siyasi yaşamın en önemli aktörlerinden birisi yapmaktadır. Siyasal partiler ayrıca siyasal düzen ile yakından ilişkidirler. Siyasal partiler, sadece belirli bir grubun ya da sınıfın çıkarlarını savunmak maksadıyla ortaya çıkmazlar. Günümüzde siyasal partiler toplumun genelinin çıkarlarını savundukları iddiasıyla tüm seçmenlerin oylarını elde etme amacı gütmektedirler. Dolayısıyla siyasi partiler, benimsedikleri ideoloji veya temsil ettikleri sınıfın dünya görüşünü toplum genelinin ortak çıkarları şeklinde sunmak zorundadırlar. Bu

durum, siyasi partilerin sınıf karakterini gizlese de onların yerine göre belirli bir sınıfın siyasal ifadelerini yansıttığı gerçeğini değiştirmemektedir (Atılğan, & Özdemir, 2012, s.207).

Dilimize Fransızcadan geçen parti sözcüğü; parça, grup veya taraf manasına gelmektedir. Osmanlı Devleti'nde *fırka* sözcüğü ile nitelendirilen parti kavramı, bu tabiri ile ayrılmak, kısım olmak ve bölük demektir (Atılğan, & Özdemir, 2012, s.207). İlk olarak 19. yüzyılda Batı demokrasisinin oluşumuyla ortaya çıkan parti kavramı, ABD ve Avrupa devletlerinde uygulanmaya başlayan genel seçimler ile birlikte siyasal hayata dâhil olmuş ve herhangi bir kavramsal değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmiştir. Aslında siyasi parti kavramı sadece bu dönemden itibaren var olan bir olgu değildir. Öyle ki Antik şehir devletlerinde ve orta çağda oligarşinin temsilcileri ile sınıf temsilcileri arasında yaşanan iktidar ve nüfuz savaşları neticesinde oluşan gruplaşmalar siyasi partilerin kökenini oluşturmaktadır (Divanoğlu, 2017, s.403). Herhangi bir konuda birbirlerinden farklı düşünen insanların bu mücadeleleri partileşme sürecine katkı sağlamıştır. Yönetme işlemini yapanlar ve onlara muhalefet olanların gruplaşmaları partileşmenin ilk şeklidir (Çelik, 2020, s.459). Zamanla oy hakkının genişlemesiyle bu gruplar farklı platformlarda bir araya gelerek seçmenlerden oy almanın hesabını yapmaya başlamışlardır. Bu gruplaşmalardan doğan liberal Whig'ler ile muhafazakâr Tory'ler, 1688 yılında Birleşik Krallık 'ta İngiliz Devrimi'ni yönlendirmişlerdir. 1850-1860 yılları arasında Birleşik Krallık 'ta kurulan liberal ve muhafazakâr partiler de, bu partilerin küllerinden doğmuşlardır. Daha sonra partileşme süreci 1893 yılında kurulan işçi partisiyle devam etmiştir (Atılğan, & Özdemir, 2012, s.210).

Modern anlamda siyasal partilerin ilk ortaya çıktığı yer ABD'dir (Heywood, 2007, s.357). ABD'de kurulan ilk siyasi parti ise 1795-1800 yılları arasında kurulan Cumhuriyetçi Parti'dir. İngiltere'de ise modern anlamda kurulan ilk parti Ulusal Liberal Federasyonu'dur. Ünlü siyaset bilimci Duvarger (1974), 1850'li yıllara kadar ABD dışında modern siyasal partilerin olmadığını, önceki dönemlerde olan partileşme adımlarının halk dernekleri ve parlamento grupları şeklinde olduğunu söylemiştir (Göktürk, 2016, s.246).

Siyasal partilerin gelişim süreci temsili demokrasiye geçişle birlikte iktidarın sınırlarını çizmek amacıyla ortaya çıkan anayasalcı düşünceyle doğrudan bağlantılıdır. Siyasi partiler insanların siyasete katılma ihtiyacı yaşadığı dönemde, bu ihtiyacı karşılamak için kurulmuş organizasyonlardır. Bunun dışında siyasal partilerin tarihsel gelişimini sadece demokratikleşme süreciyle bağdaştırmak da yanlış bir ifade olacaktır. Öyle ki otoriter rejimlerde de birçok örgüt kendilerini siyasal parti olarak nitelendirmektedir. Baskı ve şiddet yoluyla iktidara ulaşmayı amaçlayan bazı yasa dışı örgütler de iktidara geldikten sonra partiye dönüşebilmektedirler. Bazı komünist partiler bu duruma örnek teşkil etmektedir. Keza otoriter yöntemlerle iktidarı elde

tutmayı amaçlayan bir grubun parti kurarak iktidarını devam ettirmeye çalışması sıklıkla görülen bir durumdur. Bir ülkede çatışma eksenini değiştikçe, çatışan güçlerin siyasal partileri de değişmektedir. Fransız Devrimi ve Endüstri Devrimi bu doğrultuda yeni siyasal partileri ortaya çıkaran iki önemli gelişme olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde farklı dünya görüşü ve sınıflara mensup olan gruplar arasındaki güç mücadeleleri, özellikle Avrupa’da siyasal partileri şekillendiren çatışma eksenlerini oluşturmuştur. Avrupa dışında ise siyasal partiler genellikle bağımsızlık mücadelesi temelinde kurulmuştur. Bu ülkelerde, modern devlet inşasını vadeden veya azınlık gruplarının da yönetime dâhil edilmesi iddiasıyla ulus devlet inşasını hayata geçirmeyi amaçlayan siyasal partiler, bu şekilde siyasal alanda var olmaya çalışmışlardır (Demirel, 2018).

Modern demokrasilerin vazgeçilmez unsurlarından olan siyasal partiler, dinsel, iktisadi vb. gibi farklı ideolojik değerlere göre değişiklik göstererek, zaman içerisinde tek parti, iki partili ve çok partili sistem gibi farklı sistemler olarak siyasal faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu gelişmelerle birlikte sosyalist, muhafazakâr, sosyal demokrat, anarşist ve feminist partiler ortaya çıkmaya başlamıştır (Çelik, 2020, s.459).

Bir siyasal sistemde düşünce yapısı ne olursa olsun tüm partilerin nihai amacı iktidar sahibi olmaktır. Siyasal partileri baskı gruplarından ve diğer katılım kanallarından ayıran ve ona politik karakterini veren en önemli özellik budur. (Atılğan, & Özdemir, 2012, s.2012). Siyasal partiler iktidar olmak için diğer partilerle rekabete girişmektedirler. Bu sebeple siyasal partiler, ideolojilerini ve liderlerini çeşitli propagandalarla seçmenlere tanıtmaya çalışırlar. Fakat bir ülkede siyasal partilerin iktidar olmaları yine o ülkedeki sosyo-ekonomik yapıya göre değişiklik göstermektedir. Sosyo-ekonomik yönden gelişmiş olan ülkelerde iktidar farklı partiler arasında rahatlıkla el değiştirebilmektedir (Sakal,1998, s.214).

Siyasal partilerin ilk fonksiyonu, toplumsal çıkarların birleştirici gücü olma ve insanların belli bir amaç etrafında yönlendirilmesini sağlamaktır. Siyasal partiler bazı düşüncelerin aksine bölücü parçalayıcı değil, aksine birleştirici bir rol üstlenirler. Böylece siyasal tercih ile alakalı sorunların giderilmesi hususunda alternatif haline gelerek çoğulcu toplumlarda temsil dâhiline girmiş olurlar. Aksi durumda seçmenler, dağınık halde olan karmaşık menfaat grupları ile kendi politik eğilimleri arasında neyi nasıl seçeceğini kestiremeyeceği için seçim yoluyla temsilin gerçekleşmesi de pek mümkün olmayacaktır. Bundan ötürü siyasal partiler demokratik mekanizmanın işleyişini sağlayan en önemli unsurlardır (Kapani, 2016, s.180).

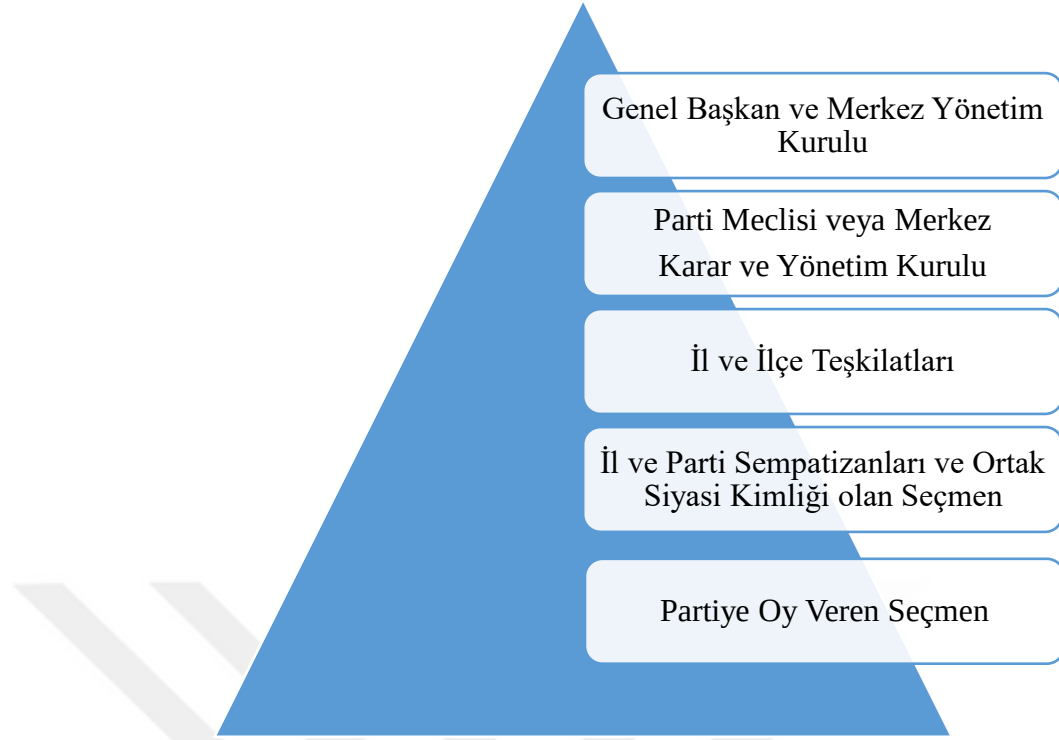
Siyasal partiler, çeşitli grupların talep ve beklentilerini olduğu gibi yansıtmazlar. Toplumsal beklenti ve talepler genel olarak partileri şekillendirmektedir. Partiler siyasal

kimliklerin inşasında da etkin rol oynamaktadırlar. Siyasal partilerin kurumsallaştığı ülkelerde, seçmenler kendi dünya görüşlerini parti kimlikleri ile tanımlamaktadır. Siyasal partiler toplumsal talepleri dikkate almak zorundadırlar. Bu talepleri siyasi bir politika haline dönüştürüp, iktidara gelmeleri halinde yapacaklarını hedefler arasına koyarak seçmenleri bu hedefler etrafında harekete geçirmeye çalışırlar. Bu bağlamda siyasal partiler siyasal gündemin oluşturulması ve ülke politikalarının belirlenmesinde önemli bir işlevi de yerine getirmektedirler. Siyasal partiler ayrıca geleceğin siyasal elitlerinin de yetiştiği örgütlerdir. Siyaset sanatının öğrenilmesi açısından siyasal partilerde aktif faaliyet göstermek en iyi yol olarak görülmektedir (Demirel, 2018, s.182).

Siyasal partiler, organize olmuş örgüt yapıları ve çeşitli propagandalarla vatandaşların parti politikaları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayarak, halk ile hükümet arasında bir bağlantı kurarlar. Seçmenler ile partiler arasındaki bağlantı ise sendikalar, STK'lar ve ticaret odaları tarafından sağlanır. Diğer taraftan seçmenlerin parti flama veya bayraklarını kullanması ve toplu yürüyüşlere katılmaları, onların partilerle bütünleştiklerini gösteren davranışlardır (Sakal, 1998).

Siyasi yaşamın en önemli aktörlerinden birisi olan siyasal partileri bir organizasyon şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu organizasyon içerisinde bulunan herkesin aynı amaç doğrultusunda hizmet etmesini sağlayan ortak bir düşünce birliği vardır. Organizasyonun lideri, genel başkan olarak görev yapmakta ve ona merkez yönetim kurulu eşlik etmektedir. Demokratik sistemlerde siyasi partilerin yapılanmaları demokratik usul çerçevesinde gerçekleşmektedir. Genel başkan ve merkez yönetim kurullarının kararlarını denetleyip onaylayacak parti meclisi ve merkez karar yönetim kurulu da bu organizasyonun içerisinde yer almaktadır. Ayrıca toplum adına vazife üstlenmiş olan partilerin ülke genelinde il ve ilçe teşkilatları bulunmaktadır. Organizasyonun son halkasını ise seçmenler oluşturmaktadır. Parti seçmenleri, partilerin siyasi kimlikleri, etkinlikleri ve siyasal iletişim faaliyetleri doğrultusunda oy veren ya da kendilerini partiyle özdeşleştirmiş bireyler haline gelebilmektedir (Taşmurat, 2019).

Tablo 1. *Siyasi Partilerin Örgütlenme Şeması* (Yaşın, 2006, s. 643).

Tablo 1'e bakıldığında parti teşkilatının en yukarisından genel başkan ve merkez yönetim kurulunun olduğu görülürken aşağıya doğru genişleyen hiyerarşik bir düzende en alt düzeyde de seçmen yer almaktadır. Lider ve seçmen arasında farklı kademelerde ve biçimlerde parti teşkilatları yer almaktadır. Parti teşkilatları seçmenle lider arasında köprü vazifesi görmektedir.

Devlet Başkanı

Devlet, bireylerin belirli bir toprak parçası üzerinde kurdukları hâkimiyetten doğan bir olgudur. Ülke, egemenlik ve millet bir devletin oluşması için gerekli olan unsurlardır. Devlet olgusunun işlemesi için bir başkana ihtiyaç duyulmaktadır (Yurtseven, 2017, s.318). Siyasal aktörlerin en üst noktasında yönetici olarak devlet başkanı bulunmaktadır. Ülkelerin devlet yapılanmalarına bağlı olarak cumhurbaşkanı, başbakan, prens, kral, imparator gibi sorumluluk sahibi kişiler, devlet içerisinde yer alan tüm alt grup, devlet organları ve anayasal sistemin baş aktörleridir. Bu yöneticiler; seçimle, kan bağından doğan haklarla, darbeyle ya da devrim gibi yöntemlerle devlet yönetiminin başına geçebilirler. Devlet işleyişi sürecinde ülkenin temel problemleri ve yapısına ilişkin olarak verilen tüm mesajların en tepe makamı da devlet başkanlığıdır (Ekinci, 2016, s.84).

Devlet başkanlığı, devletin gücünün ve otoritesinin bir kişi etrafında somutlaştırılmış halidir. Devletin en üst seviyesinin temsilcisi konumunda bulunan devlet başkanı, ülkedeki en yüksek statüyü de elinde tutmaktadır. Ancak bazı siyasal sistemler de bu statü ve güç sembolik

olabilmekte, yani biçimsel bir figür görevi görebilmektedir. Böyle sistemlerde asıl güç hükümet başkanının elindedir. Dolayısıyla burada, anayasal başkanlık ile icracı başkanlık arasındaki ayrımı vurgulamak gerekmektedir. Anayasal yani icracı olmayan başkanlar, parlamenter sistemin özelliğinden kaynaklı olarak daha çok törensel görevlerle sınırlı olan bir sorumluluk taşımaktadır. Bu sistemde icra yetkisi tamamen başbakan veya kabine tarafından kullanılır. İcracı başkanlık ise parlamenter sistemin zıddı olarak başkanlık hükümeti şeklinde adlandırılmakta, yürütme işinin tamamının devlet başkanında olduğu modeli tanımlamaktadır. Devlet veya hükümet başkanı, devlet otoritesine bireysel bir biçim vererek, toplum bütünlüğünü simgelemektedir. Devlet başkanının en önemli fonksiyonu siyaset sürecini kontrol etmek ve yönetmektir. Devlet başkanı ayrıca devletin dış ilişkilerini kontrol etmesinin yanı sıra ekonomik ve sosyal programlar da geliştirerek toplum ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır (Heywood, 2007).

Devletin manevi şahsiyetini temsil eden devlet başkanı, toplumu ilgilendiren iç ve dış meselelerde halkı bilgilendirme, tanıtma ve açıklama amacıyla farklı şekillerde mesajlar vermektedir. Bu durum, devlet başkanları için siyasal iletişimin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Devlet başkanının iletişim süreci genellikle devletin kendi kitle iletişim araçları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra siyasal amaçla yapılmış olan basın bildiri ve toplantıları da yine medya kuruluşları aracılığıyla toplumla paylaşılabilmektedir (Aziz, 2019). Diğer taraftan siyasal iletişim ve siyasal hareketliliğin yoğun olarak yaşandığı seçim dönemlerinde ortaya konulan tüm faaliyetler genelde devlet başkanı odağında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla devlet başkanı, seçim süreçlerinin en temel aktörlerinden birisi kabul edilmektedir (Şener, 2020, s. 283).

Hükümet

Siyasal partiler iktidara geldiklerinde devletin yasal karar organları içerisinde temel bir role sahip olurlar. Siyasal partileri ana amaçlarına ulaştırma niteliğine sahip olan bu role, yönetme veya hükümet etme denir (Kapani, 2016, s.181). Siyasal partilerin devamı olan ve yönetimi ellerinde tutan siyasi iktidarlar, ülkelerin en üst konumunda bulunan kurumlardır (Taşmurat, 2019, s.71). Demokratik ülkelerde belirli aralıklarla yapılan genel seçimler sonucunda seçimi kazanan bir parti, ülkede siyasi erki alabilecek çoğunluğa ulaşmasıyla siyasal iktidar olur. Bunun dışında parlamenter sistemlerde tek başına belirli çoğunluğa ulaşamamış siyasi partiler de bir araya gelerek koalisyon hükümeti kurabilirler (Akay, 2011, 43). Ülkede çoğunluğu sağlayarak siyasi erki ele alan hükümetler, sorumlulukları gereği hem içeride hem de dışarıdaki muhataplarına yönelik yaptıkları veya yapacakları faaliyetler konusunda

bilgilendirme yapıp, gerekli mesajları vererek iktidar olma fonksiyonunu icra ederler (Aymelek, 2019, s.21).

Hükümetler, yürütme organının siyasi açıdan sorumlu kanadını oluşturmaktadırlar. Bu yetkiyi fiilen kullanan hükümetler, ayrıca kamu bürokrasisini yönlendiren kurullardır (Nacak, 2015, s.98). Yürütme, devletin siyasi icrasının yürürlüğe konulmasından sorumludur. Siyaset sürecini kontrol etmek ve yönlendirmek siyasi icranın en önemli fonksiyonudur. Yürütme, devletlerin en merkezi organlarıdır. Siyasal sistemler anayasa, meclis, yargı, hatta partiler olmadan dahi işleyebilir fakat devletin siyasa mekanizmasının tam merkezinde yer alan yürütme organı olmadan ayakta kalamazlar. Yürütmenin bu kadar önemli olması ve potansiyel güç elde etmesi nedeniyle, siyasi faaliyetlerin tamamının anayasal bir yapı içinde çalışması ve hesap verilebilirliği sağlanması amacıyla demokratik seçim uygulamaları yapılmıştır. (Heywood, 2007).

Hükümet, devletin kurumlarını idare edip ülkenin yönetim ve idari denetimini yapan organlarıdır (Doğan, 2017, s.26). Hükümetler, yasalarla diğer kurumlara verilen yetkiler dışında tüm yetkileri kullanırlar. Hatta bazı istisnai durumlarda bile farklı kurumlara ait olan yetkileri yine yasaların vermiş olduğu ölçüde kullanma imkânına sahiptirler. Bu sebeple hükümetler, özellikle kamu politikalarının oluşturulması ve yürütülmesinde temel aktör olarak nitelendirilmektedir (Nacak, 2015, s.98).

Hükümetlerin içyapısı, politika oluşturulması açısından son derece önemlidir. Çünkü hükümetlerin içyapılarının işlevi politikaların gerçekte kim tarafından belirlendiği hususunda gerçekçi bilgiler vermektedir. Parlamenter sistemde hükümet, başbakan ve bakanlar kurulundan meydana gelmektedir. Günümüz siyaset alanında birçok ülkede başbakanlık makamı, önemli bir otorite haline gelmiştir. Özellikle tek parti iktidarlarında başbakanlar, politikaların belirlenmesinde doğrudan etkili olmalarının yanı sıra bazen meclisten çıkabilecek yasaları dahi belirleyebilmektedirler. Geleneksel yönetim anlayışının benimsendiği ülkelerde kararların alınması ve politikaların oluşturulması hükümetin görevleri arasında sayılmaktadır. Bu anlayış, hükümetlerin bürokrasiye göre daha etkin rol oynamasına sebep olmuştur. Bu gelişmeler karşısında bürokrasi her ne kadar elindeki teknik bilgi ve uzmanlığa dayalı olan gücünü hükümetlerin etkinliğini sınırlandırmak için kullanmış olsa da bu konuda pek başarılı olamamıştır. Bürokratların hükümetlerce atanması da hükümetlerin etkin rolünü daha da pekiştirmiştir (Nacak, 2015).

Hükümetler, devlet otoritesine biçim vererek toplumu temsil eder ve onun bütünlüğünü simgelerler. Bu rol büyük ölçüde biçimsel olmakla beraber törensel sorumlulukları da kapsamaktadır. Hükümetlerin sahip oldukları en önemli özelliklerden biri de, hızlı ve kesin

karar alabilme kabiliyetine sahip olabilmeleridir. Hükümetler, olumsuz herhangi bir durum karşısında hiyerarşik konumu ve liderlik alanı sebebiyle ilgili karar mercidirler. Bunun dışında hükümetler, siyasi açıdan toplum ihtiyaçlarını karşılayan tutarlı sosyal ve ekonomik programlar geliştirerek ülkeyi yönetmeye çalışırlar (Heywood, 2007, s.479).

Baskı Grupları ve Sivil Toplum Kuruluşları

Kapitalizmin gelişimiyle beraber daha da karmaşık hale gelen toplum yapısı içerisinde, ortak amaçları doğrudan siyasal mücadele olmayan birtakım gruplar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu gruplar siyasal iktidar mücadelesinin temel aracı olan siyasi partilerin dışında, belli bir kesimin ekonomik çıkarını veya hak ve özgürlüğünü savunmak maksadıyla kurulan; sendika, meslek odası, dernek ve kooperatif şeklinde faaliyet göstermişlerdir. Bu örgütlerin giderek çoğalması ve siyasal yaşam içerisinde karar vericiler üzerinde belli bir etkiye sahip olmaları siyaset bilimcilerin dikkatini çekmiş, onların bu gruplar üzerine yönelmesine sebep olmuştur. 20. Yüzyılın başlarından itibaren literatüre *grup teorisi* olarak giren bu çalışmalar, İkinci Dünya savaşından sonra ABD’li siyaset bilimciler öncülüğünde gelişme göstermiştir. Kavramın kurucusu kabul edilen B. Truman (1951), siyasal kararların sadece siyasal parti, parlamento veya devlet organları tarafından değil, onları farklı yöntemler ile etkileyen birtakım örgütlerin katılımıyla da alınabileceğini ifade etmiştir. Baskı ya da çıkar grubu olarak adlandırılan bu tür örgütlenmeler, bu tarihten itibaren liberal demokrasinin de yerleşmesine paralel olarak, zamanla daha da önem kazanmaya başlamıştır (Şener, 2012).

Günümüz siyaset sahnesinin en önemli aktörlerinden biri de baskı gruplarıdır. Siyasal yaşam içerisinde faaliyet gösteren ve siyasal kararların alınmasında rol oynayan baskı grupları, “*ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar*” olarak tanımlanmaktadır. Tanımlamada da belirtildiği gibi bu grupların özellikle menfaat elde etmek amacıyla hareket etmeleri, onların menfaat grupları olarak da adlandırılmasına neden olmuştur. Ancak bu ifadeden hareketle her menfaat grubunun aynı zamanda bir baskı grubu olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olmadığı gibi bu iki terimi eş anlamda kullanmak da doğru değildir. Öyle ki bu iki terim arasında yöntem ve davranış farkının bulunmasının yanı sıra çeşitli yollardan siyasal sistemi etkileme faktörü de baskı gruplarının temel unsuru sayılmıştır (Kapani, 2016).

Geniş anlamıyla siyaset, herhangi bir şeyi değiştirmek veya değiştirilmesine engel olmaktır. Baskı gruplarını siyasetin bu manası ile değerlendirecek olursak, örgüt üyelerinin haklarını korumak ve geliştirmek ya da bir değeri savunurken yapmış oldukları faaliyetler, baskı gruplarının siyasal niteliğinin göstergesidir. Baskı grupları, yönetsel veya siyasal karar aşamalarına doğrudan müdahil olabilmeleri nedeniyle çoğulcu sistemin önemli bir unsuru

olarak görülmektedirler. Bu bağlamda baskı grupları, bu yönleriyle siyasal temsilin farklı bir türünü meydana getirmişlerdir. Baskı grupları, menfaatleri doğrultusunda amaçlarını gerçekleştirmek adına çeşitli faaliyet ve yöntemlere başvurmaktadırlar. Baskı grupları bu faaliyet ve yöntemlerle direkt olarak yönetimi etkilemeye çalışmaktadırlar (Eryılmaz, 2017, s. 218).

Bu yöntemlerin kullanım metotları ise ülkelerin siyasal sistemlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Baskı gruplarının faaliyetleri, doğrudan ve dolaylı etkileme faaliyetleri olarak iki bölümde ele alınmaktadır. Baskı grupları, kendi istekleri doğrultusunda siyasal kararların alınması için bazen siyasi karar mercileri üzerinde baskı yapmaya çalışırlar. Bu karar mercileri genel olarak parlamento ve hükümet aygıtı olmaktadır. ABD’ de bu tür faaliyetlere “lobicilik” denmektedir. Dilimize “kulisçilik” olarak çevrilen bu faaliyet günümüzde daha farklı anlamlar kazanmıştır. Baskı grupları, doğrudan siyasal karar mercilerini etkilemek ve yönlendirme çabalarının yanı sıra bazen dolaylı etkileme girişimlerine de başvurmaktadır. Dolaylı yoldan etkileme çabaları, öncelikle kamuoyunu hedef almaktadır. Bu bakımdan gerçekleştirilmesi istenilen hedeflerin nihayete ermesi için kamuoyu oluşturmak ve bu yöntem ile siyasal mercileri etkileme hedeflenmektedir (Kapani, 2016).

Baskı grupları siyasal partilerden farklı olarak, iktidarı elde etme amacı gütmeyizler. Baskı gruplarının birincil hedefi iktidara dışarıdan baskı yaparak kendi istekleri doğrultusunda siyasal kararlar alınmasını sağlamaktır. Diğer taraftan siyasal partiler direkt olarak siyasetle uğraşan ve sürekli siyasal faaliyette bulunan kuruluşlar iken, baskı grupları sürekli olarak siyasal faaliyette bulunmazlar. Onların siyasal alan içerisindeki girişimleri, etki ve çabaları geçicidir. Baskı grupları ile siyasal partiler arasındaki farklı diğer bir nokta ise ilgi ve faaliyet alanlarıyla alakalıdır. Baskı gruplarının belirli bir menfaat veya amaç etrafında toplanmış olması onların faaliyet alanını kısıtlı ve sınırlı hale getirmiştir. Oysa siyasal partilerin faaliyet alanı, devlet ve toplum sorunları ekseninde belirlenen geniş bir politika programlarına dayanmaktadır (Kapani, 2016).

Günümüzde baskı gruplarının sayılamayacak kadar çok sayıda olması ve geniş bir yelpazede faaliyet göstermesi, onları sınıflandırmakta zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Şirketlerden kooperatiflere, çeşitli dernek ve azınlık hakları savunucularından dinsel cemaatlere kadar pek çok alanda faaliyet gösteren baskı grubu vardır. Bu gruplar, amaçları ve faaliyet alanları dışında örgütlenme şekilleri ve hukuksal durumlarına göre birbirlerinden farklı yapılara sahiptir. Her ne kadar bu grupları sınıflandırmakta zorluklar yaşansa da baskı grupları literatürde ortak çıkarlar etrafında ve ortak tutumlar (fikir-ideal) etrafında toplanan gruplar olmak üzere iki temel sınıflandırmada tasnif edilmiştir. Bunun dışında baskı grupları yine kamu

grubu ve özel grup olmalarına göre farklı bir ayrıma da tabi tutulabilirler. Baskı gruplarını sınıflandırırken bazen üye sayıları da ölçüt alınmaktadır. Bu bakımdan ele alındığında baskı gruplarını kitle ve kadro baskı grupları olarak iki sınıfa ayrılmaktadır. Baskı grupları ayrıca faaliyet gösterdikleri yerlerin coğrafi ve siyasal sınırlarına göre de sınıflandırılmaktadırlar (Şener, 2012).

Kamuoyunun eğitilmesi açısından baskı grupları hayati önem taşımaktadırlar. Her baskı grubu benimsediği ideolojiyi savunmak ve toplumu ikna etmek için araştırma yapmalı ve bilgi üretmelidir. Bu bilgiler bazen devlet bürokrasisi açısından da yol gösterici olabilmektedir. Baskı grupları siyasi ve bürokratik mercilerin çalışmalarını yakından takip ederek, bir nevi denetim mekanizması işlevi görebilmelerinin yanında, yönetim ile vatandaşlar arasında iletişim aracı olma vazifesini de yerine getirmektedirler. Baskı grupları ayrıca bazı durumlarda iktidarın baskısına karşı insanları koruyan bir yapı işlevi de görmektedirler. (Şener, 2012, s. 231).

Sivil toplum her ne kadar köken itibarıyla devlet otoritesi altında hukuk kurallarıyla yönetilen siyasal bir cemaat olarak tanımlansa da daha sonra değişikliğe uğrayarak devletten ayrı olarak baskı grupları, işletmeler, kulüpler, aileler ve özerk grup veya birliklerin faaliyet alanlarını tanımlamak için kullanılmıştır (Heywood, 2015, s.61). Sivil toplum, günümüzde kullanılan anlamıyla “*toplumun siyasi otoritenin baskısından kurtulması*” olarak ifade edilmektedir. Bu ifadeden toplumun demokratik sistem içerisinde devlet organlarının dışında kendi kendini yönlendirmesi anlamı çıkarılabilir. Sivil toplum ekonomik çıkar ilişkisi ağının en yoğun yaşandığı alanlardan birisidir. Bu alan ayrıca devletten bağımsız olarak toplumun çıkar ilişkilerinin çözüldüğü özerk bir zemini temsil etmektedir (Ertugay, 2005, s.69). Genel olarak sivil toplum, ekonomik, kültürel, sosyal alanlarda gönüllü birlikteliklerle bir araya gelen, devlet dışı faaliyetlerde bulunan ve bu faaliyetler aracılığıyla devlet kurumları üzerinde baskı ve denetim uygulayarak kendi kimliklerini korumaya çalışan örgütlerin oluşturduğu bir bütün şeklinde kavramlaşmıştır (Eryılmaz, 2017, s.225).

Edmund Burke’ ye göre sivil toplum, siyasi otoriteden bağımsız olarak kendi amaçlarına ulaşma gayreti içerisinde olan kişiler tarafından organize edilen serbest kurumları kapsamaktadır. Yani sivil toplum, sivil olan ile devlet arasındaki özel/kamu ayrımını nitelemektedir. Sivil toplum ayrıca devlet otoritesi ile bağımsız örgütler arasındaki dengeyi değerlendirmede kullanılan bir kavramdır. Sivil toplum olgusu çoğu kez ideolojik ve normatif anlamlar yüklüdür. Liberal düşüncede sivil toplum, kişilerin kendi tercihleri doğrultusunda özgürlük ve sorumluluk alanları olarak tanımlanmaktadır. Bunun aksine Hegelci kullanımda sivil topluma olumsuz bir anlam yüklenmiştir. Çünkü devlet ve aile kontrolünde olan yaşam biçimine karşı sivil toplum egoizmi simgelemektedir. Dolayısıyla sosyalist ve Marksistler, sivil

toplumu eşit olmayan sınıf iktidarı ve sosyal adaletsizlik ile ilişkilendirdikleri için kavrama pek sıcak bakmamışlardır (Heywood, 2015, s.62).

Günümüzde kullanıldığı şekliyle sivil toplum; sosyal sermaye, kamusal alan ve yurttaşların katılım sağladığı modernleştirici organizasyonlarla özdeşleştirilmektedir. Özdeşleştirilen bu kavramların çoğu, kişiler ile devlet arasında kalan yaşam alanındaki kolektif katılıma vurgu yapmaktadır (Şahin, & Akboğa, 2019, s.408). Yönetime katılımı artıran etkisi yapması ise sivil toplumun siyasal katılım açısından ne derece önemli olduğunun göstergesidir. Yapılan sivil toplum tanımlamalarından da anlaşılacağı üzere, sivil toplum örgütlerinin devletten özerk olmaları, gönüllülük esasına dayanması ve bağımsız olmaları gerekmektedir. Örgütlenme imkânının olmadığı bir alanda sivil toplumdan bahsetmek olanaksız hale gelmektedir (Sağlam, 2020, s.597).

Örgütlü organizasyonların yönetime katılımı genellikle STK'lar aracılığıyla olmaktadır. Birçok araştırmacı sivil toplumu tanımlarken özellikle sivil toplumun örgütsel boyutu olan STK'lara dikkat çekmişlerdir (Şahin, & Akboğa, 2019, s.409). Küreselleşme çağına politika oluşturan aktörlerinden biri olan STK'lar, temsil olarak tamamen hükümet dışı doğal ve yasal şahıslar tarafından oluşturulan örgütler şeklinde ifade edilmektedirler (Talas, 2011, s.391). STK'lar, gönüllülük esasına dayanan, kar amacı gütmeyen, üye ve taraftarlarının kamusal yarar adına destek verdiği kuruluşlardır. Teorik olarak bu kuruluşlar, otoritelerin yönlendirmesi olmadan yalnızca kamu yararının sağlanması amacıyla faaliyetlerini sürdüren bağımsız organizasyonlar olarak tanımlanmaktadır. STK'lar, amaçları yönünden temsil ettikleri kesimin çıkarlarını, siyasileri ve hükümeti etkileyerek kollama yöntemiyle baskı gruplarından ayrılmaktadırlar. STK'larda da her ne kadar mesleki çıkar sağlama amacı bulunsun da aslen kamusal yarar sağlama hedefi ağır basmaktadır. Kamusal yarar sağlamak amacıyla kamuoyu oluşturan STK'lar, bireysel taleplerin öne sürülmesi ve sorunlara çözüm önerileri sunulması hususunda iktidar politikalarıyla uyumlu, çoğulcu ve yüksek katılım anlayışının ön planda tutulduğu demokratik zeminin oluşturulmasında önemli bir işlev görmektedirler (Şen, & Akgün, 2020).

Medya Kuruluşları

Latince olan medya sözcüğü köken olarak ortam ya da araç anlamına gelen *medium* kelimesinin çoğulundan türemiştir. Medya kavramı, her çeşit bilginin kişi veya kitlelere ulaştırılması amacıyla görsel, yazılı ve işitsel araçların kullanıldığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. İnsanların iletişim kurma çabaları sonucunda ortaya çıkan medya kavramının gelişim tarihi, insanlığın doğuşuyla paralellik göstermektedir. İlk başlarda haberleşme ya da bilgilendirme faaliyeti olarak ele alınan medya, insanların farklı mecraları

kullanarak iletişime geçmesiyle birlikte gelişme göstermeye başlamıştır (Zafer, & Varlier, 2019, s.356).

Özünde bir iletişim tanımı olan medya, siyasal yaşam alanı içerisinde gerek iç politikaya gerekse dış politikaya yönelik tüm faaliyetlerin ilgili kitleye ulaşması konusunda köprü vazifesi gören önemli bir aktör olma vasfına sahiptir. Bu açıdan medya, siyasa yapma sürecinin en etkili kanalları arasında yer almaktadır (Aziz, 2019, s.45). Meydanın bilgi yayma ve ulaştırma işlevi, onun siyasal, sosyal ve kültürel değişim süreçlerinin içerisinde doğrudan yer almasını sağlamaktadır (Macit, 2011, s.51).

Medya, hedef kitleye ulaştırılması amaçlanan mesajların şekil ve içerik bakımından tasarlandığı, planlandığı ve olası sonuçlarının hesaplandığı özel bir iletişim türüdür. Medyanın en önemli özelliği ise kitlesel olmasıdır (Coşkun, & Yolcu, 2017, s.182). Kitle iletişim araçlarının tümünün tek bir sözcükle ifade edilmesine olanak sağlayan medya, izleyici veya okuyucular üzerinde etki oluşturan ve hâkim ideolojiyi yaygınlaştırmaya çalışan bir yapıya sahiptir. İnsanlara kitlesel olarak hitap etmek ve sunulan düşünceleri ya da görüşleri onlara onaylatmak amacıyla faaliyet gösteren medya, mesaj iletmek, bilgi ulaştırmak ve insanları etkilemek gibi işlevlerle hareket etmektedir. Kitle iletişiminden kasıt, kurumsal yapıya sahip olan uzmanlaşmış göndericiler tarafından hedef topluluğa, aygıtlar aracılığıyla (basın, radyo, televizyon, gazete, dergi, internet, sinema vb.) sembolik içerikler gönderilmesi neticesinde bireyde oluşacak çıkarımların tamamı olarak açıklanmaktadır (Akdağ, 2020, s.1175).

Kitle iletişim araçlarının toplumun davranışsal eğilimlerini etkileme, değiştirme ve yönlendirme gücü sayesinde medya, siyasal iletişimin çok önemli bir aktörü haline dönüşmüştür. Bu süreç halen daha teknolojik gelişmelere bağlı olarak etkisini son hızla devam ettirmektedir (Çelik, 2020, s.460). Medyanın değişim etkisi sadece bireyler ve toplumla sınırlı değildir. Toplumsal ve siyasal yapı içerisinde de çok önemli bir konumda bulunan bu kavram, hükümet ve liderlerin politikalarını da kapsayacak boyutlara ulaşmaktadır (Yılmaz, 2013, s.231). Siyasal aktörler ile hedef kitle arasındaki iki yönlü etkileşim medya araçlarına güç kaynağı olmaktadır. Medya araçlarının hedef kitleler üzerindeki görevi, toplumun tutum ve davranışları hakkında fikir sahibi olmak, haber ve bilgi ile kamuoyu oluşturmak ve kitleleri siyasal katılmaya teşvik etmektir. Diğer taraftan medya araçlarının siyasal aktörler üzerindeki hedefi de vatandaşlardan gelen mesajlar doğrultusunda gündemi belirlemek ve tekrardan siyasal aktörlere aktarmaktır (Çelik, 2020, s, 460).

Günümüzde medyanın, devletin diğer temel organları olan yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü temel güç olduğu kabul edilen bir durumdur. Bunun en büyük nedeni ise medyanın kişilerin günlük yaşantılarını etkileyen veya ele geçiren bir niteliğe sahip olmasıdır.

Kısaca devlet ile halk arasında iletişim aracı olarak faaliyet gösteren medya, toplum ihtiyaçlarının siyasi otoriteye aktarılması, desteklenen hükümetin güç alanının oluşturulması ya da muhalif olunması durumlarında hükümetin hatalarını kamuoyuna taşıma gibi işlevleri yerine getiren aygıtlar bütünü olarak görülmektedir. (Coşkun, & Yolcu, 2017, s.183).

Bürokrasi

Bürokrasi, birçok farklı anlamda kullanılan bir kavramdır. Kavramın farklı anlamlarda kullanılması onun devletin gelişip büyüme süreciyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Devletin yapı ve faaliyet alanının büyümesi, devlet aygıtıyla ilgili farklı yönleri ve sorunları gündeme getirmiş ve böylece farklı bakış açıları ortaya çıkmaya başlamıştır. Devletin yapı ve fonksiyonlarında yaşanan genişleme kamu yönetiminde de çeşitli değişiklikleri meydana getirmiştir. Bu durum sonucunda ise kamu görevlileri sayısında artış yaşanmış ve dünya genelinde kamu yönetiminin teorik-pratik yönüne karşı ilgi oluşmaya başlamıştır. (Eryılmaz, 2017, s.17).

Bürokrasi, ilk başlarda daha öncekilerden farklı olarak, devletin yeni yüzünü ifade etmek için kullanılan bir kavram olmuştur. Devletin faaliyetleri ve yapısında herhangi bir değişiklik olduğunda, değişen bu yeni durumları açıklamak için bürokrasi kavramına yeni yeni anlamlar yüklenmiştir. Dolayısıyla kişilerin değer yargıları, yaklaşımları, ideolojileri, siyaset-ekonomi ve devlet anlayışları her defasında farklı bir bürokrasi tanımını ortaya çıkarmıştır (Eryılmaz, 2017, s.19).

Kamu yönetimi veya kamu bürokrasisi, bürokrasi ile eş anlamlı kullanılmaktadır. Bürokrasi, siyasal iktidar tarafından alınan kararların uygulanması noktasında, devlet işlerini yürüten devasa örgütlenmeyi ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Demirel, 2018, s.192). Bürokrasi kavramı günlük dilde, etkisiz, zaman harcayan ve anlamsız idari usuller manasına gelen kırtasiyecilik olarak da tanımlanmaktadır. Sosyal bilimlerde bu kavram daha tarafsız ve özel bir anlamda kullanılsa da rasyonel örgütlenme şekliyle atanmış görevlilerin yönetimi ve devletin idari unsurları gibi farklı tanımlamalara da işaret etmektedir. Genel bir ifadeyle, bürokrasi, devletin idari mekanizmasının yürütülmesi için atanmış kamu görevlileri ya da devlet memurlarından oluşan hiyerarşik organizasyon anlamına gelmektedir (Heywood, 2007, s.507).

Fransa’da ortaya çıkan bürokrasi kavramı, ilk defa 1745 yılında Fransız fizyokrat iktisatçı Vincent de Gournay tarafından kullanılmıştır. Bu kavram, “*koyu renkli kumaşla örtülmüş yazı masası*” anlamına gelen “*bureau*” sözcüğünden türemiştir. 18. yüzyıldan itibaren bureau terimi, memurların faaliyet gösterdiği ofis, büro veya devlet dairesi olarak kullanılmaya

başlamıştır. Bu tariflerdeki nitelendirmelerle, memurların toplum üzerinde artan etkisi vurgulanmak istenmiştir. Bürokrasi kavramıyla ilgili araştırmalar Alman sosyal bilimci Max Weber'in bilimsel yazılarıyla birlikte yaygınlaşmaya başlamıştır. Bürokrasi, sosyal, siyasal ve yönetsel yönleri olan bir kavramdır. Bürokrasinin birbirinden farklı olan anlamları, toplumun, devletin ve kamu-özel organizasyonların geçirmiş olduğu değişimlerin yanı sıra, onların işleyişini, yapılarını, performanslarını ve örgütsel yaşantının farklı taraflarını vurgulamaktadır. Özellikle sosyal örgüt biçimlerini tanımlamada kullanılan farklı yaklaşımlar, bürokrasi kavramının değişik anlamlarda kullanılmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda iki farklı temel yaklaşımdan söz edilmektedir. Birinci yaklaşım bürokrasiyi hiyerarşi, işbölümü ve prosedür sistemi gibi yapısal özelliklere sahip olan bir organizasyon olarak ele almaktadır. İkinci yaklaşımda ise bürokrasinin kesinlik, objektiflik, doğruluk, dosya bilgisi ve tutarlılık gibi olumlu yönleri kadar, kırtasiyecilik, katılık, sorumluluktan kaçınma, aşırı gizlilik, yetki devri ve kullanımında isteksizlik gibi olumsuz davranışsal özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır (Eryılmaz, 2017).

Yürütme organının alt kanadını oluşturan bürokrasi, üstlendiği hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından siyasi iktidarın en önemli yardımcısı ve ortağı haline dönüşmüştür. Bu noktada bürokrasi, kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında aktif rol üstlenmektedir. Kamu politikalarının alt yapılarının hazırlanma, tasarı ve çözüm önerileri aşamalarının teknik bilgi ve uzmanlık gerektirmesi, bu sürecin bizzat bürokrasi tarafından yürütülmesine sebep olmaktadır. Siyasilerin kamu politikalarına ilişkin konularda uzmanlık ve teknik bilgi yönünden yetersiz kalmaları ise bürokrasiye bağımlı olduklarını ve onun üzerinde yeterince otorite kuramayışlarının temel nedeni sayılmıştır. Dolayısıyla hazırlanan kamu politikalarında büyük ölçüde bürokratların düşünce ve değer yargılarından izler taşımaktadır (Nacak, 2015, s.101).

Bürokrasinin ana işlevi siyasal kararlar doğrultusunda yönetme işinin hukuka uygun bir şekilde icra edilmesidir. Ancak bazen bürokrasi kendi çıkarları doğrultusunda siyasi istikrarı sağlamak adına aktif rol de oynayabilmektedir (Heywood, 2007, s.531). Bürokrasi amaçlarına ya da fonksiyonlarına göre örgütlenmektedir. Kendi aralarındaki merkezileşme/âdem-i merkezileşme büyüklük ve derecelerine göre farklılık göstermektedir. Demokratik hesap verilebilirliğe getirmiş olduğu tehdit nedeniyle bürokrasi güç olarak bazen endişelere de sebep olmaktadır. Bürokratik memurların bilgi akışını kontrol etmeleri, teknik bilgi ve donanımına sahip olmaları ise bürokratik gücün kaynağını oluşturmaktadır. Bunun dışında bürokrasiler üzerinde çeşitli yollarla denetim kurulabilmektedir. Bu doğrultuda bakanlara, meclislere, kamu

denetçisi ve mahkemelere karşı hesap verebilecekleri mekanizmalar tesis edilmiştir (Heywood, 2007).

Literatür Özeti

Cumhuriyet Mitingleri'nin siyasal aktör söylemleri üzerinden incelenmesine yönelik olarak yapılan bu çalışma ile ilgili detaylı literatür araştırması yapılmıştır. Literatür taraması; siyaset, siyasal aktörler (siyasal lider, siyasal parti, devlet başkanı, hükümet, baskı grubu, STK, medya kuruluşu ve bürokrasi) ve Cumhuriyet Mitingleri'nin incelendiği çalışmalardan oluşmaktadır. Yapılan literatür taraması sonucunda siyasal aktörlerin Cumhuriyet Mitingleri'ne ilişkin değerlendirmelerini konu edinen çok az çalışma olduğu, mevcut çalışmalarda ise Cumhuriyet Mitingleri'nin genelde medya perspektifinden incelendiği görülmüştür. Konumuza kaynaklık eden araştırmaların amaçları, yöntemleri ve bulguları kronolojik sıralamaya göre gösterilmektedir.

Altun (2007) tarafından yapılan araştırmada, Cumhuriyet Mitingleri ya da "Gelincik Devrimi" örneğinde üç farklı TV kanalının değişken haber söylemleri üzerine çalışma yapılmıştır. Araştırmada yapılan çözümleme sonucunda incelenen medya kuruluşlarının (TV) kullandıkları haber içeriklerinin neredeyse birbirlerinin aynısı olsa da, mitinglerin haber sunumlarında tematik farklılıkların olduğu ve çekim ölçeklerinin, resim karelerinin, kurgu ve yöntemlerinin kendi yayın politikalarına uygun bir bakış açısıyla yansıtan yorumlar ile aktardıkları ifade edilmiştir. Ayrıca çalışmada Cumhuriyet Mitingleri konusunda, siyasal ve kültürel konumlanış açısından birbirinden farklı olarak değerlendirilen TV'lerin, meydanın toplum adına siyasal alanı denetleyen “dördüncü güç” olma görevini yerine getirmediği tespitinde bulunulmuştur.

Laçiner (2007), 14 Nisan mitingi: korkular ve tehditler galerisi başlıklı çalışmada; mitingde kürsülerden yapılan söylemlerde İslami-şeriat tehlikesinden ziyade “emperyalist tehdit-tehlike” motifinin işlendiğini belirtmiştir. Araştırmada İslami düşünceye mensup birisini cumhurbaşkanlığı makamına getirilmesinin hayati tehlike görülüp harekete geçilmesiyle başlayan Cumhuriyet Mitingleri'nde söylemsel kayışların olduğu, AK partide somutlaştırılan İslamcılık ve anti-laiklik tehlikesinin ABD ve AB emperyalizminin bir aleti olduğu belirtilip ve tepki odağının “dışarıya” yöneltildiği vurgulanmıştır.

Yüksel (2008), Cumhuriyet Mitingleri'nin yaygın gazetelerde yer alış biçimi üzerine içerik analizine dayalı bir değerlendirme isimli çalışmada; Cumhuriyet tarihinin en kalabalık toplumsal hareketliliğinin yaşandığı Cumhuriyet Mitingleri'nin gazetelerde farklı değerlendirmelerle aktarılması ve mitinglere gösterilen farklı yaklaşımların ortaya

konulmasının, onların yayın politikalarının belirlenmesi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Çalışmada gazeteler arasında mitinglere yaklaşım itibarıyla çatışma, cepheleşme ve kutuplaşmadan bahsedilmektedir.

Işık (2010) tarafından yapılan medyada “yeniden üretilen” Cumhuriyet Mitingleri ile ilgili araştırmada Tandoğan ve Çağlayan Mitingleri, medya ve sivil toplum ekseninde incelenmiştir. Çalışmada söz konusu mitinglerin farklı yayın organlarıncı kendi bakış açılarıyla değerlendirildiği, farklı ideolojik söylemlerle miting haberlerinin yeniden üretilip toplumun miting algısının şekillendirilmeye çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir (2010), basında Cumhuriyet Mitingleri’nin inşasının karşılaştırmalı eleştirel analizi: Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazeteleri” başlıklı tez çalışmasında; popüler, laik/Kemalist ve İslamcı olarak nitelendirilen üç farklı medya kuruluşunda yer alan haberlerin hangi karşıtlıklar ekseninde yapıldığı ve bu karşıtlıkların ortaya çıkış sürecinde geliştirdikleri ideolojik stratejiler üzerine çalışma yapmıştır.

Kabakçı (2011), neo-Kemalist bir hareket: Cumhuriyet Mitingleri başlıklı çalışmasında; 2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde yaşanan tartışmalarla birlikte toplumsal kutuplaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan Cumhuriyet Mitingleri’nin Kemalizm ideolojisiyle kurduğu ilişkiyi incelenmiştir. Araştırmada Kemalizm ideolojisiyle ilişkilendirilen tüm unsurlar ele alınmış ve bu unsurların mitingler ile ortak noktalarının ne olduğu, Kemalist ideolojiden ne kadar beslendikleri konusunda tespitler yapılmıştır.

Aygün (2011), yazılı basın haber söylemlerinde Cumhuriyet Mitingleri’nin sunumu başlıklı tez çalışmasında; Kemalist ideoloji ile İslami ideolojinin hegemonik mücadelesinin meydanlara taşınmış hali olarak ortaya çıkan Cumhuriyet Mitingleri’nin farklı gazetelerde nasıl haberleştirildiği ve söz konusu haberlerdeki söylemsel stratejileri incelemiştir. Çalışmada Cumhuriyet Mitingleri’nin medya sunumundaki farklılık ya da benzerlikler ortaya konularak Kemalizm’in hegemonik krizinde medyanın toplumsal rolünün öneminden bahsedilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cumhuriyet Mitingleri

Cumhuriyet Mitingleri Öncesi Yaşanan Siyasi Gelişmeler: 367 Krizi ve E-Muhtıra

Türk siyasal hayatının en büyük siyasal krizlerinden birinin yaşandığı 57. AK Parti iktidarı döneminin başlamasıyla beraber, yıllardır süregelen koalisyonlu hükümetler dönemi sona ermiş ve Türk siyasal hayatı yeniden tek partinin iktidar olduğu bir yapıya dönüşmüştür (Özkır, 2013, s.83). AK Parti iktidarıyla birlikte demokrasi, laiklik, ekonomi ve Avrupa Birliği gibi konularda toplumsal algılar da giderek değişmeye başlamıştır. Türkiye’de toplumsal değişikliğin yaşandığı bu dönemde AK Partili siyasetçiler kendilerini, Milli Görüş Hareketi’nden ayrı olarak “*muhafazakâr demokrat*” olarak tanımlamışlardır. Bu konumlandırmadan sonra ülkede ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan olumlu gelişmeler yaşanmasına rağmen muhafazakâr düşünceyle mesafeli olan bürokratik idareyle birçok konuda karşılıklı sorunlar gün yüzüne çıkmıştır. Öyle ki muhafazakârlık değişimi ve uygulamaları toplum nezdinde net bir şekilde görülse de, AK Parti ile bürokratik iktidar arasında yaşanan bu sorunlar, 2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde, cumhurbaşkanının kim olacağı yönünde ortaya çıkan tartışmalarla hat safhaya ulaşmıştır. Bu tartışmalar odağında cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde 367 krizi, E-muhtıra ve Cumhuriyet Mitingleri gibi olaylar cereyan etmiş ve 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılacak olan genel seçimler, birbirlerine rağmen var olan farklı dünya görüşüne sahip bu iki tarafı yeniden karşı karşıya getirmiştir. Toplumsal hareketler açısından bu süreç, iktidar ve muhalefet gerilimini iyice arttırmakla kalmamış, kitleleri iktidar çatışması üzerinden mobilize olmaya sevk etmiştir (Akın, 2011, s.97).

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in yerine gelecek olan devlet başkanını belirlemek üzere TBMM’de yapılan ve ana muhalefet partisinin boykot ederek katılmadığı seçimin ilk turunda AK Parti’nin adayları olan Abdullah Gül 357 oy almıştır. Seçimin hemen ardından ana muhalefet partisi, ilk tur oylamasında 367 toplantı yeter sayısına ulaşılmadığı gerekçesiyle oylamanın iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Aynı günün gecesinde Genelkurmay Başkanlığının internet sitesinde laiklik uyarısı içeren ve Türk Siyasal hayatına “*e-muhtıra*” olarak geçen tarihi bildiri yayınlanmıştır. AK Parti de bu bildiriye aynı sertlikte karşılık vererek, “*Bildiri, hükümete karşı tutum olarak algılanmıştır. Genelkurmay, Başbakanlığa bağlıdır. Güven ve istikrar zedeleyenler, olumsuz sonuçların sorumluluğunu*

yükleneceklerdir” açıklamasında bulunmuştur. Muhalefetin iptal başvurusunu değerlendiren Anayasa Mahkemesi, cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda 367 milletvekilinin bulunması gerektiğine hükmederek birinci tur oylamasını iptal etmiştir. Buna karşılık AK Parti hükümeti de erken seçim kararı almış ve 22 Temmuz 2007 yapılan genel seçimlerde AK Parti %46,6 oranında oy alarak yeniden tek başına iktidar olmuştur (“2007 Türkiye genel seçimleri”, 2021).

Ülkemizde demokrasi kültürünün gelişim süreci, yer yer kesintilere uğrayarak devam etmiştir. Çok partili hayata geçildikten sonra yapılan seçimlerde genellikle sağ görüşlü partilerin daha başarılı olması, bürokratik iktidar kurumları tarafından sorun olarak görülmekteydi. Dolayısıyla ülkemizde oluşturulan bürokratik yönetim sistemi, halktan duyulan korku ve şüphe üzerine kurulmuştur. Çok partili hayata geçişten itibaren seçilmiş olan birçok cumhurbaşkanı ile bürokratik oligarşik yapılar, otoriter devlet zihniyetini korumak ve bu zihniyetin devlet içerisindeki etkinliğini devam ettirmek gibi nedenlerle halkın seçtiği iktidarlara baskı uygulamışlardır. İktidarlara uygulanan baskıların demokratik görüntü vermesi için de en büyük görev cumhurbaşkanlarına düşmüştür. Cumhurbaşkanları ise seçilmiş olan iktidarların icraatlarına, ancak bürokratik kurumların mensup olduğu zihniyete uygun olacak ölçüde müsaade etmişlerdir (Menek, 2017, s.118).

Cumhurbaşkanlığı seçimleri, modern demokrasilerde sıradan ve olaysız yapılırken, Türkiye’de bu konuda genelde tartışmalar yaşanmıştır. Parlamenter sistemlerde cumhurbaşkanlığı makamı yürütme olarak ikincil ve sembolik yetkilere sahip olsa da bu durum ülkemizde diğer parlamenter sistemlere göre farklı bir öneme sahiptir. Bu nedenle Türkiye’de cumhurbaşkanlığı seçim dönemleri, bazen çok büyük tartışmalara sahne olmuştur (Acar , & Çelebi, 2012, s.6).

2000’li yıllarda Türkiye, Avrupa Birliği’ne (AB) üye olmak için demokratikleşme hareketi başlatmış, bu doğrultuda anayasa ve kanunların AB mevzuatına uygun olması adına birtakım atılımlar gerçekleştirmiştir. İfade özgürlüğü, idamın kaldırılması, Milli Güvenlik Kurulu’nun (MGK) yeniden yapılandırılması ve farklı dilde yayınların yapılmasına karar verilmesi gibi düzenlemeler bu bağlamda yapılan demokratikleşme adımlarıdır. Zira bu dönemde başlatılan demokratikleşme hareketi dahi ordunun siyasete müdahale etme geleneğini değiştirememiştir. Genelkurmay Başkanlığına Yaşar Büyükanıt’ın geçmesiyle birlikte AK Parti iktidarı ile ordu arasındaki sorunlar yavaş yavaş baş göstermeye başlamıştır. Ordunun ilk başlarda kendini muhafazakâr demokrat olarak tanımlayan AK Parti iktidarına karşı pozisyon almaması, bürokratik iktidar tarafından hayal kırıklığı olarak karşılansa da, ilerleyen süreçte bu durum tersine dönmüş ve özellikle kamuoyuna yansıtılan demeçler vasıtasıyla hükümete yönelik bir tavır sergilenmeye başlanmıştır. Ordu tarafından organize edilen etkinliklere AK

Partililer ya hiç davet edilmemiş ya da eşsiz davetiye gönderilerek başörtünün kamusal alanlara girmesine engel olunmaya çalışılmıştır. Ayrıca ordu mensupları, iktidar tarafından gerçekleştirilen tören, kabul, karşılama ve uğurlama merasimlerine de katılım sağlamayarak boykot etmişlerdir. Daha sonraki süreçte ordu her zaman AK Parti'ye mesafeli tavrını korumuş ve özellikle başörtüsü, laiklik, cumhurbaşkanlığı gibi konularda iktidarın net olarak karşısında durmuştur. AK Parti'nin güçlü halk desteğine sahip olması ise bu karşıtlığın 28 Şubat sürecine benzer olayların yaşanmasına mani olmuştur. Ne var ki, 2007 cumhurbaşkanlığı seçimi yaklaştıkça, hem TSK hem de bürokratik iktidar ile olan gerilim yeniden tırmanışa geçmiştir (Temiztürk, 2009, s.13).

Herhangi bir AK Partilinin köşke çıkma ihtimaline karşı ilk uyarı, 2006 yılında Yargıtay Cumhuriyet Eski Başsavcısı Sabih Kanadoğlu tarafından gelmiştir. Sabih Kanadoğlu, *“TBMM'deki oylamaya 367 milletvekili katılmazsa seçim iptal olur”* şeklinde bir açıklama yapmıştır. Nitekim bu açıklama 2007 yılında yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçiminin iptalinin gerekçesini oluşturmuş ve *“367 Krizi”* olarak tarihteki yerini almıştır. AK Parti bu açıklamalara tepki gösterirken ana muhalefet partisi, 367 vurgusuna sahip çıkarak sürece destek vermiştir. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in irticai akımlara dikkat çeken açıklamaları da, köşkü bu tartışmalara dâhil etmiştir (Dursunoğlu, & Yazıcı, 2018, s.219). İşte tam da bugünlerde dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt *“cumhurbaşkanı olacak kişi cumhuriyete ve laikliğe sözde değil özde bağlı olmalı”* açıklamasını yapmıştır. Fakat bu ifadeye rağmen iktidar partisi geri adım atmamış ve cumhurbaşkanı adayı olarak dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün ismini açıklamıştır (Temiztürk, 2009: s.13). Tüm bu gelişmelerden sonra cumhurbaşkanının Milli Görüş hareketinden gelecek birisi olma ihtimalini kabullenemeyen bazı sivil toplum kuruluşları, CHP'nin de desteğiyle ilki 14 Nisan 2007'de Ankara'da gerçekleşecek olan Cumhuriyet Mitinglerini başlatmışlardır (Acar, & Çelebi, 2012, s.17).

24 Nisan 2007'de AK Parti grup toplantısında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, cumhurbaşkanı adayı olarak Abdullah Gül'ün ismini açıklamıştır. Bu açıklamanın hemen ardından, TSK ve bürokratik iktidar mensupları bu karara karşı tavırlarını belli ederek hemen karşıt söylemlerde bulunmuşlardır (Temiztürk, 2009: s.14). İktidar partisi, Cumhurbaşkanlığı birinci tur seçimlerinde 367 çoğunluğunu bulmak için yoğun çaba harcamıştır. Çünkü CHP'nin oylamaya katılmayacağını ve daha önce Yargıtay Cumhuriyet Eski Başsavcısı Sabih Kanadoğlu tarafından açıklanan *“TBMM'deki oylamaya 367 milletvekili katılmazsa seçim iptal olur”* şeklindeki ifadesi doğrultusunda seçimin iptali için Anayasa Mahkemesine dava açacağını iyi bilmektedir (Yücel, 2012, s.180). 27 Nisan günü 367 tartışmaları gölgesinde

cumhurbaşkanlığı seçiminin birinci tur oylaması yapılmış ve Abdullah Gül, TBMM genel kurulunda hazır bulunan 361 milletvekilinin 357'sinin oyunu alarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir (Dursunoğlu ve Yazıcı, 2018, s.219).

Tablo 2. 27 Nisan 2007 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları (Yücel, 2012, s.181).

Adaylar	1. Tur Oylaması (27 Nisan 2007)
Abdullah Gül	357
İptal	3
Boş	1
Toplam	361

Cumhurbaşkanlığı birinci tur oylamasının hemen ardından CHP'li milletvekilleri, 367 çoğunluğunun sağlanamadığı gerekçesiyle sonuçlara itiraz etmiş ve aynı gün oylamanın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuşlardır (Göztepe, 2008, s.340). Siyasi arenada bu gelişmeler yaşanırken Genelkurmay Başkanlığı da aynı günün gecesi saat 23.25 de, o güne kadar başvurulmayan bir yöntemle tavrını göstermiş ve internet sitesi üzerinden bir bildiri yayınlayarak sürece müdahale etmiştir. E-muhtıra olarak tanımlanan bildiride, cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde yaşanan tartışmaların laiklik ilkesine odaklandığını ve bu durumun TSK tarafından endişeyle izlendiği belirtilmiştir. E-muhtıranın devamında TSK'nin laikliğin kesin savunucusu olmakla birlikte yaşanan tartışmalarda da taraf olduğu ifadesine yer verilmiş, ayrıca gerektiğinde tavrını ve davranışlarını açık ve net bir şekilde ortaya koyacağı vurgulanmıştır (Akgün, 2007, s.3).

28 Şubat muhtırasında olduğu gibi E-muhtıradan da birtakım irticai faaliyetlerden bahsedilerek, halkın seçmiş olduğu iktidar alenen tehdit edilmiştir. Ancak Cumhuriyet tarihinden beri ilk defa seçilmiş olan bir iktidar ordunun yayınlamış olduğu bir bildiriye aynı sertlikte karşılık vermiştir (Temiztürk, 2009). 28 Nisan'da AK Parti sözcüsü Cemil Çiçek bir basın toplantısı düzenleyerek, E-muhtıranın direkt olarak AK Parti'ye karşı yayınlanan bir bildiri olduğunu ve bunu kabul etmediklerini ifade etmiştir. Türk siyasal hayatında, bu zamana kadar seçilmiş olan iktidarlar kendilerine yapılan darbelere karşı hiçbir tepki ortaya koyamamışlardı. Bu açıdan bakıldığında AK Parti, E-muhtıra karşısında demokratik bir duruş sergilemiş ve Türk demokrasi kültürünün gelişmesine katkıda bulunmuştur (Akıncı, 2013, s.53). Yine bu bildiri ile birlikte, halkın seçmiş olduğu hükümetlere sürekli vesayet sopsasıyla terbiye etmeye çalışan askeri bürokrasi de gerileme dönemine girmiştir (Menek, 2017).

E-muhtıraya karşı iktidarın vermiş olduğu cevaptan sonra gözler Anayasa Mahkemesi'ne çevrilmiştir. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, yapmış oldukları iptal başvurusu ile ilgili olarak, “*Eğer Anayasa Mahkemesi'nden 367'ye gerek yok şeklinde bir karar çıkarsa ülke çatışmaya sürüklenir*” açıklamasında bulunmuştur. Tam da bu dönemde laiklik vurgusunun ön plana çıkarıldığı Cumhuriyet Mitingleri' nin de ikincisi yapılmıştır. Nihayetinde toplumsal ve siyasal baskının hat safhaya ulaştığı böyle bir zeminde Anayasa Mahkemesi 367 kararını açıklamıştır (Akgün, 2007, s.4).

Anayasa Mahkemesi, 1 Mayıs tarihinde CHP'nin talebine uygun olarak toplantı yeter sayısının 367 olduğu yönünde karar vermiş ve yürütmeyi durdurmuştur (Akıncı, 2013, s.53). Cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimlerinden önce açıklanan bu karar, aylarca sürecek olan tartışmaların tekrardan yaşanmasına ve cumhurbaşkanının henüz seçilmediği bir ortamda meclisi yeni çözüm yolları aramaya itmiştir (Acar, & Çelebi, 2012, s.22). Tüm bu gelişmelerden sonra TBMM erken genel seçim kararı almış, Cumhurbaşkanlığı seçimini de 22 Temmuz 2007 yapılacak olan erken genel seçim sonrasına bırakmıştır. Görev süresi dolan Ahmet Necdet Sezer ise yeni cumhurbaşkanı seçilinceye kadar cumhurbaşkanlığı koltuğunda oturmaya devam etmiştir (Menek, 2017, s.124).

2007 Yılında yapılacak olan erken genel seçimleri, AK Parti açısından iktidar olmalarının dışında E-Muhtıra sürecinde yaşanan olumsuz etkilerin silinmesi ve daha sonra yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçimi içinde hayati öneme sahiptir (Yücel, 2012: s.185). 22 Temmuz 2007'de yapılan erken genel seçimi, %46,6 oranında oy alan AK Parti'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. AK Parti 341, CHP 111, MHP 71 sandalye kazanmış ve 26 milletvekili de bağımsız olarak TBMM'ye girmiştir (Özçelik, 2012, s.45).

Tablo 3. 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları (Yücel, 2012, s185).

Partiler	Oy Miktarı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
AK Parti	16.327.291	46.6	341
CHP	7.317.808	20.9	112
MHP	5.001.869	14.3	71
DP	1.898.873	5.4	
GP	1.064.871	3.0	
SP	820.299	2.3	
BTP	183.895	0.5	

Tablo 3. *Devamı*

HYP	174.872	0.5	
İP	124.526	0.4	
ATP	114.029	0.3	
TKP	79.254	0.2	
ÖDP	52.145	0.2	
LDP	35.364	0.1	
EMEP	26.292	0.1	
Bağımsızlar	1.864.971	5.3	26

Nitekim AK Partinin bu seçimlerdeki başarısı, Abdullah Gül'e köşkün kapılarını açmıştır (Yücel, 2012, s.185). Genel seçimin ardından yeni kurulan parlamentonun ilk işi cumhurbaşkanlığı seçimlerini yapmak olmuştur. Meclise yeniden girmiş olan MHP, CHP'nin aksine 20 Ağustos 2007 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı ilk tur oylamasına katılmış ve Anayasa Mahkemesi'nin almış olduğu 367 kararına uygun olarak seçimin yapılması konusunda iktidara yardımcı olmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk iki turunda gerekli oy çoğunluğunu alamayan Abdullah Gül, 28 Ağustos 2007 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminin üçüncü turunda 448 milletvekilinin 339'unun oyunu alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı olmuştur (Acar, & Çelebi, 2012, s.23).

Tablo 4. *Ağustos 2007 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları* (Yücel, 2012, s187).

Adaylar	1. Tur (20 Ağustos2007)	2. Tur (24 Ağustos 2007)	3. Tur (28 Ağustos 2007)
Abdullah Gül	341	337	339
Sabahattin Çakmakoglu	70	71	70
Tayfun İçli	13	14	13
Boş	23	24	24
Geçersiz	1	0	2
Katılım	448	446	448

Cumhuriyet Mitingleri: Kronolojik Bir Anlatı

Cumhuriyet Mitingleri, 2007 yılında yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçiminden iki hafta önce başlayan ve Milli Görüş kökenli bir siyasetçinin cumhurbaşkanı adayı olma ya da seçilme ihtimaline karşı, ADD tarafından başta büyükşehirler olmak üzere birçok şehirde düzenlenmiş olan mitinglerdir. Dönemin Genelkurmay Başkanı Org. Yaşar Büyükanıt'ın yapmış olduğu siyasi değerlendirmeler, yaşanan toplumsal hareketliliğin başlangıcı sayılmıştır. Büyükanıt'ın açıklamasından bir gün sonra, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in rejim üzerine yapmış olduğu konuşması ise meseleyi “*laiklik*” tartışmalarına getirmiştir. Tüm bu gelişmelerden sonra laiklik konusu odağında başlayan Cumhuriyet Mitingleri, Türk siyasi hayatına damga vurmuştur (Işık, 2010, s.32). İlki 14 Nisan 2007’ de Ankara’da başlayan ve daha sonra birçok ilde devam eden mitingler, genel anlamda siyasal iktidar bloğu ile Kemalizm ideolojisine bağlı olan bürokratik iktidar arasındaki mücadelenin yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Kemalist sivil toplum kuruluşları öncülüğünde organize edilen, yargı, ordu ve sendika kuruluşlarının geniş katılım sağladığı Cumhuriyet Mitingleri’nden, “*Cumhuriyete sahip çık*”, “*Türkiye laiktir, laik kalacak*” gibi sloganlar kullanılmıştır (Aslan, 2017, s.93).

Tek parti döneminin ve 1990 sonrasının siyasal arenasının belirleyicisi olan Kemalizm ideolojisi, 1990’lı yılların ortasından itibaren yükselişe geçen Siyasal İslam düşüncesinin, cumhuriyet rejimini tehdit ettiğini öne sürerek bir takım müdahalelerde bulunmaya çalışmıştır. Kemalist düşünce, bu dönemde siyasal ideolojinin yayılmasını engellemenin sadece yasal, siyasal veya kamusal yollarla değil, ayrıca toplumsal düzlemde de gerekliliğini dile getirmiş ve sivil Kemalizm’in oluşturulmasını teşvik etmiştir. Bu doğrultuda sivil Kemalizm’in oluşturulması adına kayda değer karşılıkların bulmaya başladığı bu dönemde, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD), ADD ve Kemalizm ideolojisine hâkim olan birçok sivil toplum kuruluşu rol almaya başlamıştır. Bu derneklerin varlığıyla birlikte sivil toplum alanında da etkin olmaya başlayan Kemalist ideoloji mensupları, bu STK’lar üzerinden rejime ve laikliğe karşı tehdit olarak gördüğü İslami düşünceye karşı söylemler geliştirmiş ve propaganda faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Derneklerin geliştirmiş olduğu söylemler içerisinde; “*Devlet kurumlarının İslamcılar tarafından ele geçirilmesi nedeniyle bilinçli yurttaşlar kolektif hareketlerle bu tehlikeyi engellemelidir*” ifadesi çözüm olarak sunulmuştur. Kemalist sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirilen Cumhuriyet Mitingleri’nde de ilk olarak “*tehlikenin farkında mısınız?*” sloganı kullanılmış olup, rejime tehdit oluşturan AK Parti iktidarının gizli emellerine ve irticai faaliyetlerine dur denilmezse ülkenin şeriat karanlığına düşeceği dillendirilmiştir (Özdemir, 2010).

Kemalistlere göre; AK Parti tarafından oluşturulmak istenen devrimci düzenin engellenmesi gerekmektedir. Tek kurtuluş yolu ise Atatürkçülüğe ve laikliğe sıkı sıkı sarılmaktır. Mitinglere destek verenler açısından “*tehlikenin farkında olanlar*”, toplumsal seferberlik duygusuyla ellerine Türk bayrağı ve Atatürk posterleri alarak sokağa çıkmış, “*Mustafa Kemal’in Askerleriyiz*” sloganlarıyla şeriate ve ayrıca laikliğe karşı olduklarını düşündükleri AK Parti iktidarına mukabil olarak Cumhuriyet Mitingleri’ni düzenlemişlerdir (Kabakçı, 2011).

14 Nisan Tandoğan Cumhuriyet Mitingi

Cumhuriyetin temel değerlerinin tahribata uğraması gerekçesiyle ADD ve Emekli Subaylar Derneği öncülüğünde düzenlenen Cumhuriyet Mitingleri’nin ilki 14 Nisan 2007 Cumartesi günü Ankara Tandoğan Meydanı’nda gerçekleştirilmiştir. Miting öncesinde İşçi Partisi (İP) Genel Başkanı Doğu Perinçek; “*Bütün yurttaşlarımızı, milletin özlemlerini dile getirecek olan Cumhuriyet Mitingine davet ediyorum*” açıklamasını yapmış, başından beri mitinglerin destekçisi olan CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ise AK Parti’yi mitinge davet etmiştir (Kürkçü, 2007). Katılımcılar önce Tandoğan Meydanı’ndaki etkinliklere katılmış daha sonra Anıtkabir’e yürümüşlerdir. Mitinge katılım sağlayan kişi sayısı hem siyasi arenada hem de medyada günlerce tartışılmıştır. Bazı ulusal ve uluslararası haber ajanslarına göre 14 Nisan Cumhuriyet Mitingi, o döneme kadar Cumhuriyet tarihinin en kalabalık mitingi olarak kayda geçmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü mitinge 583 bin kişinin katıldığını açıklamış, ADD ise mitinge en az 1 milyon kişinin katıldığını duyurmuştur (“Cumhuriyet Mitingleri”, 2021).

ADD Genel Başkan Yardımcısının konuşması ile başlayan mitinge, siyasi parti liderleri, kadın dernekleri, bazı STK ve sendika temsilcileri, öğretim üyeleri, tiyatro oyuncular ve sanatçılar katılmışlardır (“Ankara’da Cumhuriyet Mitingi”, 2007). Mitingin en dikkat çekici olaylarından birisi de ismi darbe söylentileriyle anılan ve miting tertip komitesinin tam merkezinde bulunan ADD Genel Başkanı emekli Orgeneral Şener Eruygur’un kürsüye çıkıp konuşma yapmamasıdır. Bir diğer olay ise yine ismi darbe söylentilerinin sivil uzantısı olduğu söylenen Kanaltürk medya sahibi Tuncay Özkan’a çok kısa tutmak kaydıyla konuşma fırsatı verilmiş olmasıdır (Laçiner, 2007). Mitingde güncel gelişmelere yönelik mesajların yanı sıra, “*Çankaya laiktir laik kalacak*”, “*Milli devrim milli hükümet*”, “*Devrimlere sahip çık, yarın çok geç olacak*” gibi sloganlar atılmıştır. 14 Nisan Tandoğan Cumhuriyet Mitingi, katılımcıların Anıtkabir’i ziyaretinin ardından olaysız bir şekilde sona ermiştir (“Ankara’da Cumhuriyet Mitingi”, 2007).

Şekil 1. Tandoğan Cumhuriyet Mitingi sonrası Anıtkabir ziyareti (Kaynak: Sönmez, 2007).

29 Nisan Çağlayan Mitingi

ÇYDD, ADD, Cumhuriyet Kadınları Derneği, İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği, Çağdaş Eğitim Vakfı ve Kanaltürk tarafından 29 Nisan 2007 tarihinde İstanbul çağlayan meydanında organize edilen miting, 14 Nisan 2007 tarihinde Ankara Tandoğan meydanında düzenlenen mitingin devamı niteliğindedir. Laikliğin korunması, erken seçim ve muhalefetin birleşmesi gibi konular mitingin ana temasını oluşturmuştur ("29 Nisan Çağlayan Mitingi", 2007). Laikliğe destek olmak ve hükümetin cumhurbaşkanlığı adayı konusundaki tutumunu eleştirmek amacıyla düzenlenen 29 Nisan Çağlayan Mitingi'nde, "hükümet istifa", "Ne şeriat ne darbe tam bağımsız Türkiye", "Mustafa Kemal'in Askerleriyiz", "Türkiye laiktir laik kalacak", "Tayyip baksana kaç kişiyiz saysana" gibi sloganlar atılmıştır. Konser etkinliği ve tertip komitesinin konuşmaları ile başlayan mitinge, siyasi parti ve sivil toplum örgütleri, kadın dernekleri, STK ve sendika temsilcilerin yanı sıra tiyatro oyuncular ve sanatçılar da katılmışlardır. 1 milyondan fazla kişinin katıldığı duyurulan mitingde, ADD Genel Başkan Yardımcısı Nur Serter, Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Birliği Başkanı Necla Arat, ÇYDD Genel Başkanı Türkan Saylan, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Genel Başkanı Süleyman Çelebi ve Gazeteci Tuncay Özkan gibi isimler birer konuşma yapmıştır ("Cumhuriyet Mitingleri", 2021). Yerli ve yabancı birçok haber ajansının takip ettiği 29 Nisan Çağlayan Mitingi'nde herhangi bir olay yaşanmamış ve sorunsuz şekilde sona ermiştir.

Şekil 2. Çağlayan Cumhuriyet Mitingi görseli (Kaynak: Pankiye, 2007).

5 Mayıs Manisa ve Çanakkale Mitingleri

Olaysız geçen Çağlayan Mitingi' nin hemen ardından Anayasa Mahkemesi 1 Mayıs'ta cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk tur oylamasını iptal etmiş, bunun üzerine de AK Parti'nin önergesiyle 22 Temmuz 2007 tarihinde erken seçim kararı alınmıştır. Tüm bu gelişmelerden sonra 5 Mayıs 2007 tarihinde Manisa ve Çanakkale'de "*Cumhuriyete Sahip Çıkalım*" mitinglerinin devamı niteliğinde olan yürüyüşler düzenlenmeye devam etmiştir (Yüksel, 2008). Yine AK Parti iktidarına tepki amacıyla ADD, Emekli Subaylar Derneği ve çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen Manisa Mitingi, 5 Mayıs 2007 tarihinde Manisa Sultan Meydanı'nda gerçekleştirilmiştir. Bu miting Manisa tarihindeki en büyük miting olarak kayıtlara geçmiştir ("5 Mayıs Manisa Mitingi", 2007).

5 Mayıs mitingine Manisalılarının yanı sıra İzmir, Uşak, Afyonkarahisar, Denizli, Aydın, Antalya ve Kütahya başta olmak üzere çevre illerden çok sayıda katılım gerçekleşmiştir. Türk Bayrağı ve Atatürk posterlerinin kullanıldığı mitingde, katılımcılar bir taraftan laiklik sloganları atarken diğer taraftan "*Tayyip baksana kaç kişiyiz saysana*", "*Cumhuriyete sahip çık, yarın çok geç olacak*" ve "*Devrim şehitleri ölümsüzdür*" yazılı pankartları taşımışlardır. 5 Mayıs Manisa

Mitingi planlanan etkinliklerin bitmesiyle beraber olaysız bir şekilde sona ermiştir ("Cumhuriyet Mitingleri", 2021).

5 Mayıs 2007 tarihinde ADD ve ÇYDD'nin de aralarında bulunduğu çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından düzenlenen Çanakkale Mitingi' ne yaklaşık 25.000 kişinin katıldığı duyurulmuştur. Manisa Mitingi'nin devamı niteliğinde olan yürüyüşte, sol görüşlü partilerin birleşmesi yönündeki çağrılar ön plana çıkmıştır. Çanakkale Mitingi' ne çevre il ve ilçelerden gelen birçok vatandaş katılmıştır. Tertip komitesinin planlamış olduğu etkinliklerin bitmesiyle birlikte yine Çanakkale Mitingi de olaysız bir şekilde sona ermiştir ("Cumhuriyet mitingİ coşkusu", 2007).

Şekil 3. Manisa Cumhuriyet Mitingi görseli (Wikimach, 2007).

13 Mayıs İzmir Mitingi

Ankara, İstanbul, Manisa ve Çanakkale'den sonra 13 Mayıs 2007 tarihinde İzmir'de de, hükümete tepki göstermek amacıyla geniş katılımlı bir Cumhuriyet Mitingi düzenlenmiştir. Yine sivil toplum örgütlerinin girişimiyle düzenlenen mitinge, STK ve sendika temsilcilerinin yanı sıra kadın dernekleri, siyasi parti liderleri ve sanatçılar katılmıştır. 13 Mayıs Mitingine 1 milyona kişinin katıldığı açıklanmıştır. Çevre il ve ilçelerden de katılımın yoğun olarak gerçekleştirildiği mitingde, hükümet karşıtı sloganlar atılmıştır. Daha sonra katılımcılar,

mitingde sahne alan sanatçıların konser etkinliğinden sonra olaysız bir şekilde dağılmışlardır (“Yüzbinler İzmir’de toplandı”, 2007).

Şekil 4. İzmir Cumhuriyet Mitingi görseli (Vikimach, 2007).

20 Mayıs Samsun Mitingi

Cumhuriyet Mitingleri’ nin beşincisi olan Samsun Mitingi 20 Mayıs 2007 tarihinde Cumhuriyet meydanında yapılmıştır. Sabahın erken saatlerinden itibaren cumhuriyet meydanına akın eden katılımcılar kısa sürece miting alanını doldurmuşlardır. Mitinge katılanlar bir yandan “Türkiye laikdir laik kalacak”, “Ne ABD ne AB Tam bağımsız Türkiye”, “Ne mutlu Türküm diyene”, “Gün gelecek devran dönecek AK Parti halka hesap verecek” gibi sloganları atarken öte taraftan “Bugün Samsun’da yarın sandıktayız”, “Geldikleri gibi giderler” ve “Çankaya yolları şeriate kapalı” ifadelerinin yer aldığı pankartları taşımışlardır. Temmuz ayında yapılacak olan seçimde işbirliği yapacaklarını açıklayan CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ve Demokrat Sol Parti (DSP) Genel Başkanı Zeki Sezer miting alanına birlikte girmişlerdir. İki liderin dışında Samsun Mitingi’ ne Hür Parti Genel Başkanı Yaşar Okuyan ve Sosyal-Demokrat Halkçı Parti (SHP) Genel Başkanı Murat Karayalçın da katılmıştır. Saat 11.00’ de başlayan miting tertip komitesinin etkinliklerinden sonra olaysız bir şekilde sona ermiştir (“Samsun’da miting coşkusu”, 2007).

Şekil 5. Samsun Cumhuriyet Mitingi görseli (CNNTürk, 2007).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasal Aktör Söylemleri Üzerinden Cumhuriyet Mitingleri'nin Değerlendirilmesi

Siyasi Liderlerin Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Söylemleri

2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde yaşanan gelişmeler nedeniyle siyasi hava hiç olmadığı kadar gergin bir hal almıştı. Ana muhalefet partisi ve ordu mensupları yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde muhafazakâr tabandan gelen ve eşi başörtülü olan bir cumhurbaşkanını köşkte görmek istememişlerdi. Bu gelişmeler doğrultusunda hem ordu mensupları, hem ana muhalefet partisi hem de laiklik ekseninde organize olan sivil gruplar, cumhuriyetin temel niteliklerine uygun bir cumhurbaşkanının seçilmesi gerektiğini vurgulamışlar ve ülkenin dört bir tarafında cumhuriyet mitinglerini düzenlemişlerdi (Acar, & Çelebi, 2012, s.18).

Cumhuriyet Mitingleri'nin ilki olan ve 14 Nisan 2007'de Ankara Tandoğan meydanında düzenlenen miting, ADD öncülüğünde tertip edilmiştir. Tandoğan Mitingi, dönemin Başbakanı Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı adayı olma ihtimaline karşı yapılan ve bu ihtimale itiraz etmek amacıyla düzenlenen mitingdir. Bu miting öncesinde AK Parti cumhurbaşkanı adayını henüz açıklamamıştır. Kitlelerin ellerindeki bayraklarla Tandoğan'da başlattıkları mitingi, “Türkiye laiktir, laik kalacak” ve “Türkiye dindar bir cumhurbaşkanı istemiyor” sloganları ile Anıtkabir'de bitirmeleri, AK Parti iktidarına karşı duyulan kuşku ve korkuların ifadesi olarak görülmektedir. Bu sebeple meclis içerisinde kendini laikliğin savunucusu olarak konumlandıran parti liderlerinden CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ile DSP Genel Başkanı Zeki Sezer'in mitinglerde bulunmaları, laiklik tartışmalarının meclisten meydanlara taşığının açık bir örneğidir (Özçelik, 2012, s.66).

Siyasi parti liderleri Cumhuriyet Mitingleri' ne dair birbirinden farklı önemli açıklamalarda bulunmuşlardır. Miting öncesinde İP Genel Başkanı Doğu Perinçek; “Bütün yurttaşlarımızı, milletin özlemlerini dile getirecek olan Cumhuriyet Mitingine davet ediyorum” açıklamasını yapmış, başından beri mitinglerin destekçisi olan CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ise AK Parti'yi mitinge davet etmiştir (Kürkçü, 2007).

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, Tandoğan Mitingi'nden sonra “Mitingin partiye mal edilmesini istemedim. Ankara'da yaşanmış en görkemli, en kapsamlı siyasi gösteri buydu. Rahmetli Uğur Mumcu'nun cenazesi de muhteşemdi. Ama bu daha iyiydi” demiştir (“Erdoğan'a

büyük uyarı”, 2007). 17 Nisan 2007 tarihinde partisinin grup toplantısında da Cumhuriyet Mitingleri’ ne yönelik değerlendirmelerine devam eden CHP Genel Başkanı Deniz Baykal; halkın mitinglere karşı ortaya koymuş olduğu tavrının dünyada ilgi ile karşılandığını belirtmiş ve AK Parti iktidarında iki farklı Türkiye’nin konuşulmaya başlandığını söylemiştir. Bu durumun henüz cumhurbaşkanlığı tartışmalarından önce başladığını ve bunun da iyi bir gidiş olmadığını vurgulamıştır. Daha sonra;

“İki ayrı Türkiye deniyor, bu kesinlikle benim anlayışıma göre doğru değil. İki ayrı Türkiye yok, tek Türkiye var. İki ayrı Türkiye iddiası, AKP’nin uygulamalarından kaynaklanan, onun izlediği politikanın ortaya koyduğu bir sonuç. Türkiye’yi, Recep Tayyip Erdoğan Türkiye’si zannediyorlardı, gördüler ki Mustafa Kemal Atatürk Türkiye’si de var”

Diyerek konuşmasını sürdüren Baykal; Bu tablonun gerçek Türkiye tablosu olmadığını, bu tablonun iktidarda bulunan zihniyet ve kadrolarının tablosu olduğunu ifade etmiştir. Ayrı bir Türkiye olmadığını ve vatandaşların ezici çoğunluğunun demokratik ve laik bir Atatürk Türkiye’si istediğini belirten Baykal, Erdoğan’ı kastederek *“Ona oy vermiş olanların, farklı bir Türkiye istediğini kabul etmek doğru değildir”* demiştir. Ankara Tandoğan meydanında toplanan kalabalığın yığma bir kalabalık olmadığını ve bu kalabalığın birçok çevreyi şaşırttığını söyleyen Baykal,

“Türkiye’de laiklik, demokratik cumhuriyet, bir avuç statükocunun, entelektüelin özel meselesidir, halk bu işlerle ilgili değildir. Biz, bu ortamda istediğimizi yaparız. Gördüler ki Türkiye’de Cumhuriyet anlayışının demokratik bir derinliği vardır, millet, halk, toplum, Cumhuriyete sahip çıkma ihtiyacı hisseder ve net bir şekilde ortaya koyar. O, Türkiye’nin sadece bir kesimiydi. Bu tablo önemlidir. Bunu herkesin çok iyi kavraması lazım... Artık, Türkiye’de laiklik ve Cumhuriyet sadece kurumların değil, milletin de sahipliği içindedir. ‘Kurumları, üniversiteleri, Silahlı Kuvvetleri, yargıyı, eski cumhurbaşkanını, milleti dinlemem’ Sen kimi dinlersin? ‘Yetki bende, 5 yıl önce yapılmış seçimin sonucu bu tablo, bununla alır götürürüm. Ne olur yapmayın, yazıktır, tehlikeli, sakıncalıdır.” Demiştir (“CHP Genel Başkanı Baykal; Sayın Başbakan Cesur Davranmalıdır”, 2007).

Yine 15 Mayıs 2007 tarihli grup toplantısında da İzmir’de yapılan Cumhuriyet Mitingi’ ne dair değerlendirmede bulunan Baykal; Ankara’dan başlayan mitinglerin son halkasının İzmir’de yapıldığını ve bu son halkanın muhteşem bir başarıyla sonuçlandığını söylemiştir. Sözlerine devam eden Baykal;

“Türkiye’de çok köklü bir dönüşüm gerçekleşmekte, milletimiz kendi kaderine sahip çıkma iradesini net şekilde ortaya koydu. Anayasamıza, anayasamızın demokratik niteliğine, cumhuriyet anlayışına, laik niteliğine, halkın, milletimizin inançla, güçle sahip çıktığını bir kez daha İzmir’de gördük. Ülkemizin geleceğine olan güvenimiz daha da arttı, milletimizin yüksek bilincine, vatanseverliğine, ülkemizin aydınlık geleceğine olan güvenimiz, inancımız bir kez daha katlanarak arttı. Bu tablo sadece sıradan bir miting olarak değerlendirilemez. Bu mitingi toplum organize etti, bir siyasi partinin organizasyonu olarak ortaya çıkmadı. Bu miting bir seçimde belli bir siyasi tercih ortaya koymak için yapılmadı. Bu miting, Türkiye’nin geleceğe yönelik kimliğini sahiplenmek iddiasıyla, toplumun, kadınların, erkeklerin, kendi inisiyatifleriyle harekete geçerek gerçekleştirdikleri, dünya çapında bir mitingdir. Dünyanın neresinde, bir ay içinde üst üste, milyonun üzerinde insanların bir biri ardından kentlerde ortaya çıktığına tanık oluna bilinir? Yıkma üzere değil, bir nefret ve kızgınlığı ortaya koymak, düşmanlık söylemek için değil, ülkenin geleceğine yönelik bir kaygıyı ortaya koymak, ülkesinin Anayasa doğrultusundaki geleceğine sahip çıktığını, bunu görmek istemeyenlere anlatmak amacıyla millet, yüz binlerce insan bunu gerçekleştiriyor” demiştir.

Bu durumun yaşandığı toplumlarda kimsenin kuşku duymaması ve olayların doğru okunması gerektiğini belirten Baykal, mitinge katılanların bu milletin bir parçası olduğunu ifade ederek;

“Tümüdür demiyorum. Ama bunları yok sayarak bir millet tarifi yapmak mümkün değildir. Bunları ihmal ederek, görmemezlikten gelerek bir millet anlayışını ortaya koymak yanlıştır. Bu ülkeyi yönetmek isteyen herkesin, meydanlarda ortaya çıkan milyonlarca insanı anlaması, saygı duyması ve sevmesi zorunluluğu vardır. O insanları düşman bilerek, hedef sayarak, onları dışlayarak, yadırgayarak, yabancılayarak ülkeyi yönetmek mümkün değildir. Türkiye’nin kalıcı bir parçasıdırlar. Tıpkı Erzurum, yurdun diğer köşeleri gibi... Hepsi bir bütün... Türkiye’nin parçası. Toplumun tüm insanlarına aynı anlayışla sahip çıkmak, hiçbirini dışlamaya yok saymaya, inkâr etmeye kimsenin hakkı yoktur. Siyasetçiler olarak görevimiz, toplumun bütün insanlarına aynı anlayışla sahip çıkmak, değer vermek ve onlarla kucaklaşmaktır. Hiçbirini dışlamaya, inkâr etmeye kimsenin hakkı yoktur. Bugün Türkiye diye ortada ne varsa birlikte

gerçekleştirdik”. Açıklamasında bulunmuştur (“CHP Genel Başkanı Baykal”, 2007).

20 Mayıs 2007 tarihinde Samsun’da düzenlenecek olan Cumhuriyet Mitingi’nden önce de bir değerlendirmede bulunan Baykal;

“Samsun, Atatürk'ün milli mücadeleyi başlatmak için ortaya çıktığı bir kent. Hepimizin gözünde gönlünde önemli bir yeri var. Cumhuriyete sahip çıkma mücadelesinin büyük ilgi ve destek bulacağına güveniyoruz. Son mitingi burada yapıyoruz. Artık seçim kampanyası başlıyor. Bundan sonra seçime yönelik çalışmalar olacak. Farklılıklar bizim bir bütün olmamıza engel olmaz, olmamalı. Hepimiz Türk milletini oluşturuyoruz. Yani kökümüz kökenimiz farklı olabilir ama bunun önemi yok. Hepimiz bir büyük imparatorluğun parçasıyız ve şimdi Anadolu'da Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan Türk milleti olarak el eleyiz. Bunu ayırttırmaya kimsenin hakkı yok. Ayırmaya bölmeye yönelik politikaları şiddetle reddediyoruz. Türkiye'yi bütünleştirmek kaynaştırmak istiyoruz. Ayrıca devleti bölmeye yönelik, devletin kurumlarını birbirine düşürmeye ve çatışmaya yönelik bir arayışta çok yanlış. Devlet bütün kurumlarıyla, yargısı, üniversitesi, meclisi, hükümeti, askeriyle bir bütün... Ama devlet organlarını birbiriyle çatıştırma arayışını yer yer görüyor, üzülüyoruz. Siyasetçisi, meclisi, askeri, üniversite, yargısı el ele vermelidir. Siyasetin görevi budur. Birbirine düşürerek siyaset bir yere varamaz. Devletin bütünlüğünü güvence altına almak lazım... Türkiye'de insanların bir kültür çatışması içine sokulmaması lazım... Hepimiz Anayasamızın ilkeleri etrafında birbirine değer veren, saygı gösteren, belki eğitimi, gelir düzeyi farklı, kimisi köylü kimisi kasabalı kimisi kentli, ama hepsi aynı kültürün parçası olduğunu unutmayan bir yapıda olunması lazım... Alt-üst kimlik tartışmaları çıktı. Bunlar yanlıştır. Bizim millet devlet olarak bir ve bütün olmamız gerekiyor. Bunu sağlamak gerekiyor... Önemli değil. Yani Türkiye'de, Cumhuriyete, demokrasiye, ulusal bütünlüğe sahip çıkan milyonlarca insanın bulunduğu görüldü. Meydanlar doldu. Bunları yok sayanlar artık yok sayamaz. Mitinge gelerek devletine, Anayasaya, ulusal bütünlüğüne sahip çıkan insanların bunun gereğini sandıkta da yapmaları gerekir. Mitinge niçin geliyorlar? Devlete, Anayasaya sahip çıkmak için geliyorlar. Miting meydanına gelmekle iş bitmiyor, iş sandıkta bitiyor. Bize 'birleşin' dediler, birleştik, gereğini yaptık. Milletın özlemi doğrultusunda önemli bir adım attık. Görev sadece siyasetçilere bırakılmaz. Görev milletindir. Sandıkta bizden istedikleri birleşme

bütünleşmeyi ortaya koyacaklar. Onlar ortaya koyarsa bir anlamı var. Biz birleştik. Millette inşallah sandıkta birleşecek” Açıklamasında bulunmuştur (“Cumhuriyet Mitingi: Sol Birleşmeden Tezat İfadeler”, 2007).

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli de, 15 Nisan 2007 tarihinde partisinin Kayseri’de yapmış olduğu 6. Bölge istişare toplantısında dolaylı olarak Cumhuriyet Mitingleri’ ne atıfta bulunarak;

“Temennimiz, sağduyunun hâkim olması, mutabakatla bir adayın belirlenerek bu sorunun mahkemede sonuçlanmamasıdır. Partimizin bu konudaki mücadeleden tek seçeneği demokratik gelenek içindedir ve hesaplaşma yeri seçim sandığı sonucu oluşacak Türkiye Büyük Millet Meclisi tablosudur. Buradan kesin bir ifade ile söylüyorum: Başka çözüm yolları Milliyetçi Harekete kapalıdır. Çözüm demokrasi içinde ve öncelikle sandıktadır. Hal böyle iken, bir süredir, bazı güçlerin vatana sahip çıkma adına demokratik oluşumları kullanarak, ancak demokrasi dışı müdahale çağrılarını yaptıkları görülmektedir. Bilinmelidir ki, Türk demokrasisi bu günlere kendiliğinden ve kolayca gelmemiştir. Noksanları, yanlışları, kusurları olsa bile 60 yılda elde edilen demokratik kazanımın ve demokrasi geleneğinin durdurulması, sekteye uğratılması asla çare olarak görülmemelidir. Geçmişteki demokrasi dışı müdahalelerin Türkiye’imizin önünü açmadığı, sorunları çözmediği hatta açmazlara sürüklediği hepimizin bildiği ve yaşadığı bir gerçektir. Bilinmelidir ki en büyük güç ve kudret, aziz milletimizin kendi geleceğini belirleme ve yönetme, azim, inanç ve iradesidir. Bunu yok sayan, buna inanmayan veya küçümseyenlerin sonu hüsrana olacaktır. Kalıcı, köklü, temiz, ölçülü, demokratik bir tepkinin nihai yeri seçim sandığıdır. Bunun dışındaki arayışlar AKP’nin kutuplaşma emellerine hizmet etmekten başka bir sonuç doğurmayacaktır. Son günlerde hükümete ve Başbakan’a yönelik eleştirilerin, demokratik tepkilerin ötesinde bir mecra kayması ihtimali ve durdurulamaması kaygısı artmaktadır. Başbakanın sinsî tahriklerle bu tepkileri tetikleyici beyanatlar vermesi, gerginlikleri körüklemekte, çatışma ortamına davetiye çıkarmaktadır. Ümidimiz, iktidarı uğruna her tavize hazır olan bu zihniyet içinde başlayan kokuşmuşluk ve çürümenin, milli bünyemize bulaşmadan, demokrasimize zarar vermeden, milli iradenin sandıkta bir an önce tecelli etmesidir. Bu aşamadan sonra Türk milletinin huzuruna çıkmaya yüzü olmayan AKP’nin, önümüzdeki seçim döneminde, yapay korku ve endişeler etrafında şekillenen yeni bir yanıltma ve

aldatma stratejisine bel bağladığı anlaşılmaktadır. Oysaki Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu çok ağır sorunların çözümü ancak milli birlik ve dayanışma ruhunun şaha kaldırılmasıyla mümkündür. Bu sorunların, hangi amaç ve niyetle olursa olsun, cepheleşme ve kutuplaşma çağrışımı yapacak anlayış ve yaklaşımlarla aşılamayacağı, demokrasi dışında bir arayışın milliyetçilerin iktidarına engel olacağı bilinmeli ve dikkat edilmelidir. Bu gelişmeler karşısında Milliyetçi Hareket Partisi, bugüne kadar izlediği ilkel ve sağduyulu siyaseti, bundan sonra da aynı inanç ve kararlılıkla sürdürecektir. Sokaklara kim çıkarsa çıksın Milliyetçi Hareket ve Ülkücüler çıkmayacaktır”

Açıklamasında bulunmuştur (“Genel Başkanımız Sayın Dr. Devlet Bahçeli’nin 6. Bölge İstişare Toplantısı”, 2007).

İP Genel Başkanı Doğu Perinçek mitinge ilişkin olarak ayrıca şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bu kalabalık milletin iradesi, bu millet yeni bir meclis yeni bir hükümet yaratacak. Geleceğe ağırlığını koydu ve bu milli hareket AK Parti Hükümeti’ni alaşağı edecek. Başbakan koltuğunu işgal eden Erdoğan’ı istifaya davet ediyorum. Bütün milletimizi, partileri, birleşmeye çağırıyorum. AK Parti tabanını da milli iradenin yanına davet ediyorum” (“Tarihin en büyük mitingi”, 2007).

Büyük Birlik Partisi (BBP) Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, 14 Nisan Tandoğan Cumhuriyet Mitingi öncesinde Yeni Şafak gazetesine verdiği röportajda mitingle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır:

“Meydanlar herkes açık, yasa çerçevesinde isteyen istediği şekilde tepkisini gösterir. Rektörlerin öğrenci toplama girişimlerine gelince bu kabul edilemez, bu devletin imkânlarını siyasi maksatla istismar etmekten başka bir şey değildir ve suçtur. Savcılar harekete geçmeli. Ayrıca orduyu göreve çağırmak, kışkırtmak gibi yöntemler demokratik olmadığı gibi hakiki milliyetçilikle de bağdaşmaz” (“Muhsin Yazıcıoğlu: Orduyu göreve çağırmak vatanperverlik değildir”, 2007).

DSP Genel Başkanı Zeki Sezer de Türkiye'nin her yerinden Atatürk cumhuriyetine bağlı vatandaşların Tandoğan'da buluştuğunu ifade ederek “Türkiye’de artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Bugün bu, çok net gözüktü. Mitinge katılanlar, bugün yönetimde bulunanların ülkeyi götürmekte olduğu çizgiden memnun olmadığını açıkça ortaya koydu” açıklamasını yapmıştır ("Erdoğan’a büyük uyarı", 2007). 29 Nisan Çağlayan miting alanında bir TV kanalına

da konuşan Sezer ayrıca şu ifadeleri kullanmıştır “*Bu toplum, cumhuriyetine, laikliğine, demokrasisine, atasına sahip çıkacağını milyonlarla gösteriyor. Bende bu toplumun bir bireyiyim*” (Özkan, 18 Temmuz 2018). 20 Mayıs 2007 tarihinde Samsun’da düzenlenecek olan Cumhuriyet Mitingi öncesinde de bir değerlendirmede bulunan DSP Genel Başkanı Zeki Sezer;

“Türk milleti laik Türkiye Cumhuriyeti'ne sahip çıkmaktadır. Dünyada böylesine güzel, etkin, sağduyulu, kırmadan dökmeden büyük toplantıların yapıldığına tanık olunmaz. İşte Türk milleti, çılgın Türkler, zor günlerde bu tür çıkışlarıyla sonsuza kadar ülkemizin sağlıklı bir şekilde yürüyeceğini göstermiş oluyor. Halkımıza şükran borçluyuz” açıklamasını yapmıştır (“Cumhuriyet Mitingi: Sol Birleşmeden Tezat İfadeler”, 2007).

Hür Parti Genel Başkanı Yaşar Okuyan, “*İktidarın bu mitingi hafife almaması gerektiğini*” söylemiştir (“Erdoğan’a büyük uyarı”, 2007). 29 Nisan Çağlayan Mitingine de katılan ve miting alanında bir TV kanalına röportaj veren Okuyan, 29 Nisan Çağlayan Mitingine ilişkin olarak şu şekilde bir değerlendirme yapmıştır:

“14 Nisan’da bir milyon insan Ankara’da toplandı. Bugün de burada yüzbinlerce insan buluştu. Halk harekete geçti. Halk tehlikenin farkında, halk cumhuriyete yönelen tehdidin farkında, ulus devlete yönelen tehlikenin ve saldırının farkında, farkında olmayanları uyarıyor. Farkında olup tırsanları da uyarıyor, farkında olup kaçanları da uyarıyor. Ve en önemlisi iktidarı uyarıyor” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

Bağımsız Cumhuriyet Partisi Genel Başkanı Mümtaz Soysal, “*Cumhuriyet'in sahipliği artık vatandaşa mal olmuştur. Başkalarının ayrıca korumasına da gerek yok*” açıklamasını yapmıştır.

Anavatan Partisi Genel Başkanı Erkan Mumcu ve Doğru Yol Partisi (DYP) Genel Başkanı Mehmet Ağar, mitinge katılmasalar da mitinge ilişkin görüşlerini dile getirmişlerdir. Türkiye’de herkesin toplantı ve yürüyüş hakkına saygı göstermesi gerektiğini ifade eden Ağar; “*Orada mesaj çıkarsa onu siyaset alacaktır. Oralardan ürkülmez yeter ki şiddet bulaşmasın. Bu mesajlar devlet, hükümet tarafından değerlendirilecektir*” demiştir. Cumhuriyet Mitingleri’ne destek veren Mumcu ise “*Orada bir meydan okuma varsa, o içeriye bir meydan okuma değil, bütün dünyaya bir meydan okumadır. Bunun anlamı şudur: Biz tam bağımsız bir ülke olacağız. Bizi köleleştirmeye çalışanlara boyun eğmeyeceğiz*” açıklamasında bulunmuştur (“Erdoğan’a büyük uyarı”, 2007).

Siyasal Partilerin Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Söylemleri

Siyasi liderlerin, ayrıca siyasi parti genel başkanı sıfatı taşımaları, onların Cumhuriyet Mitingleri' ne dair ifadelerinin tekrardan yine bu başlık altında da değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ancak bu ifadeler yukarıda ele alındığı için bu başlık altında liderlerden farklı parti yetkililerinin söylem ve demeçlerine yer verilmiştir. Ayrıca dönemin iktidar partisi AK Parti bu başlık altında değil bir başka siyasi aktör olan Hükümet başlığı altında değerlendirilmiştir.

29 Nisan'da miting alanında bir TV kanalına konuşan dönemin CHP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Sevigen ise Çağlayan mitingine ilişkin olarak aşağıda yer alan değerlendirmeyi yapmıştır.

“Bu kalabalık gösteriyor ki, laik demokratik cumhuriyetin sahibi var. Yani buradaki milyonlarca insan ve bunun gibi milyonlarca Türkiye'nin her tarafından gönüllü kalbi burada olan insanların hepsi; Mustafa Kemal'e “rahat uyu, laik demokratik cumhuriyetin sahibi var, kimse bu cumhuriyete el uzatamayacak” diye tepki gösteriyor, duygularını dile getiriyorlar kimisi ağlayarak, kimisi coşkuyla. Bu bakımdan hiç endişemiz yok” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

Bir TV kanalına canlı telefon bağlantısıyla katılan dönemin MHP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Şandır ise 14 Nisan Tandoğan mitingiyle alakalı olarak; *“Bugün Tandoğan Meydanı'nda Türk milleti kendi geleceğini kendi özgür iradesiyle sahip çıkacağını herkese gösterdi. Bunu çok önemsiyoruz. Burada bir duruş milli bir duruştur”* (Özkan, 18 Temmuz 2018) açıklamasını yapmıştır. 29 Nisan Çağlayan Mitingi öncesinde de açıklama yapan MHP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Şandır, *“mitinge parti kurumsal kimliği ile MHP'nin katılmasının söz konusu olmadığını ancak partililerin katılabileceğini”* söylemiştir (“Çağlayan'da büyük buluşma”, 2007).

Mitinglere genel olarak merkez sol partilerinin destek vermesi, yaklaşan genel seçimlerde sol partilerin işbirliği yapması yolunda güçlü bir isteği de ortaya çıkarmıştır. Miting meydanlarında yankılanan bu istek, seçimlerde CHP ve DSP arasındaki işbirliği görüşmelerinin en önemli etkeni sayılmıştır. Bu doğrultuda İzmir'de yapılacak miting öncesinde MHP İl Başkanı Müsavat Dervişoğlu, mitingin CHP - DSP kongresine dönüşeceğini savunarak mitinge katılmayacaklarını söylemiştir. Dervişoğlu ayrıca, *“Siyasi senaryolara İzmirlilerin figüran yapılmasını kabullenemeyiz”* açıklamasında bulunmuştur (“İzmir'de tarihi miting”, 2007).

Devlet Başkanının Cumhuriyet Mitingleri üzerine Söylemleri

Siyasal aktörlerin en üst noktasında yönetici pozisyonunda devlet başkanı bulunmaktadır (Ekinci, 2016, s. 84). Ülkemizin siyasi yapılanmasına bağlı olarak 2007 yılı içerisinde düzenlenen cumhuriyet mitingleri sürecinde devlet başkanı statüsünde yürütme icracı kanadını oluşturan başbakan ve yürütmenin sorumsuz kanadını oluşturan cumhurbaşkanı görev yapmaktaydı. Yürütmenin sorumsuz kanadını oluşturan dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, cumhurbaşkanlığı yerleşkesinde bulunan ve yenileme çalışması tamamlanan “Atatürk Müze Köşkü” nün açılış töreninin ardından verilen kabul töreninde gazetecilerin soruları üzerine Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a cumhurbaşkanı adayı olmama çağrısının yapıldığı 14 Nisan'daki Cumhuriyet mitingini “*çok iyi bulduğunu*” (“Miting başarılıydı”, 2007) belirtmiştir.

Hükümetin Cumhuriyet Mitingleri üzerine Söylemleri

2 Nisan 2007 tarihinde ADD Başkanı Hurşit Tolon'un; “Unutmasınlar, tehlikenin farkındayız” açıklaması ve 3 Nisan 2007 tarihinde İnönü Üniversitesi'nin Tandoğan Mitingi için sınavları ertelemesinin üzerine, Dış İşleri Bakanı Abdullah Gül; “Seçim sürecinde kanunsuzluklara izin vermeyiz” diyerek mitinge dair ilk tepkiyi göstermiştir (“27 Nisan E-Muhtıra Kronolojisi”, 2007).

4 Nisan 2007 tarihinde “CHP'ye Çağrı” şeklinde yazılı açıklama yapan AK parti grup başkanvekili Salih Kapusuz; Ankara'da Tandoğan meydanında yapılacak Cumhuriyet Mitingi ile ilgili olarak;

“CHP, 14 Nisan mitingi ile ilişkisini gizlemekte, kapalı kapılar ardında, örtülü yollardan söz konusu mitingi organize etmektedir. Miting başarılı geçerse CHP sahiplenecek, ama başarısız olursa o zaman fatura CHP'ye kesilmeyecektir. Buradan CHP'ye çağrı yapıyorum; hiç olmazsa DSP gibi açıkça çıkın ve kendi mitinginizi sahiplenin” demiştir. Kapusuz, “Geçmişte de örnekleri sıkça yaşanan parlamentoyu kuşatma gayretlerini, CHP'nin örtülü ya da açık şekilde sürdürdüğünü görüyoruz. Ana muhalefet partisi, bu amaçla 14 Nisan 2007'de Ankara'da bir miting tertiplenmektedir. Amaç, cumhurbaşkanlığı seçimini manipüle etmek için sokağı da yanına alarak, TBMM'nin iradesine ipotek koymaya çalışmaktır. Bu mitinge sanatçılar, üniversite rektörleri, üniversite öğrencileri ve çeşitli sivil toplum örgütleri katılmaya zorlanmaktadır. Üstelik de CHP, bu kez farklı bir yol izleyerek; 14 Nisan mitingi ile ilişkisini gizlemekte, kapalı kapılar ardında, örtülü yollardan söz konusu mitingi organize etmektedir.

Güya siyasi görüntü verilmemeye çalışılmaktadır. Ancak, miting başarılı geçerse CHP sahiplenecek ama başarısız olursa o zaman fatura CHP'ye kesilmiş olmayacaktır. Oysa CHP'nin ezeli rakibi DSP, çok daha mertçe davranmakta ve aynı amaçla 8 Nisan günü bir miting düzenlemekte; organizasyonu da sahiplenmektedir Buradan CHP'ye çağrı yapıyorum; hiç olmazsa DSP gibi açıkça çıkın ve kendi mitinginizi sahiplenin. Nitekim Sayın Baykal, dün yaptığı grup toplantısındaki konuşmasında, hem demokratik bir ülkede olması gereken siyasi adap ve seviyeyi hiçe sayarak, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı'na hakaret etmekte, siyasi geçmiş sorgulamaları yapmakta, hem de üstü örtülü olarak tehdit etmektedir... Bütün bunlar, halkımızın dikkatinden kaçmamaktadır. CHP'ye oy veren vatandaşlarımız da olup bitenler karşısında sağduyu ile hareket edeceklerdir. Tescil edilmiş gerçeklere dayanarak söylüyorum ki her halükarda halkımız, bir kez daha ana muhalefet partisinin gerçek yüzünü görecektir, CHP yönetiminin korkuları gerçek olacak ve ana muhalefet partisi bir kez daha seçim sandığından yenilgi ile çıkacaktır” açıklamasında bulunmuştur (“AK Parti Grup Başkanvekili Kapusuz”, 2007).

14 Nisanda yapılacak Cumhuriyet Mitingi öncesinde değerlendirmede bulunan dönemin TBMM Başkanı Bülent Arınç ise *“toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin, en rahat ve geniş şekilde yapılmasından, bunun için her türlü kolaylığın sağlanmasından yana olduğunu”* söylemiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin demokratik hak olduğuna işaret eden Arınç, ADD ve destek veren kuruluşların da yasal haklarını kullanmaları gerektiğini belirterek, kanunun yasakladığı eylemlerin olmaması şartıyla 14 Nisan gösterilerinin yapılmasından yana olduğunu vurgulamıştır. ADD Başkanı Şener Eruygur’un, Jandarma Genel Komutanlığı yaptığı sırada darbe hazırlığı içinde olduğuna yönelik iddiaları da anımsatan Arınç, bunun ciddi bir iddia olduğunu söylemiştir. Darbe sözcüğünün, Meclisin kapatılması, halk iradesi önüne engeller çıkarılması, siyasi faaliyetlere izin verilmemesiyle eş anlama geldiğini dile getiren Arınç, siyasetçi ve Meclis Başkanı olarak, bu iddianın araştırılmasını ve bununla ilgili bir yargı kararının ortaya çıkmasını arzu ettiğini belirtmiştir. Arınç bu mitingin, TBMM'nin iradesine müdahale anlamı taşımaması gerektiğini, mitingin en güzel şekilde yapılacağını düşündüğünü ve endişe taşımadığını ifade etmiştir Arınç konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır:

“Eminim ve arzu ediyorum ki böyle bir şeyin olmadığı, bir orgeneralin böyle bir şeyi düşünmediği, düşünmeyeceği konusunda takipsizlikle sonuçlanacak bir yargı kararı bizleri mutlu eder. Aksi de olabilir diye düşünülürse, yargı kararını iyi bir süreç olarak takip etmek ve sonucunu hep beraber görmeyi arzu ederiz.

Yargı aşamasında olan bir konu var. Yargı bir inceleme yaparken, üzerinde odaklandığı kişi de 14 Nisanda bir toplantı organize ediyor. Buna kanuni bir engel yok. Ama toplantıya katılacakların, iyi düşüncelerini ve böyle bir şahısla ilintili olarak bir toplantıya katılma konusunda, daha iyi bir karar vermelerini kendilerine tavsiye ederim. Yargı sürecindeki konu henüz sonuca bağlanmamışken, yapılacak toplantıya ADD ve Genel Başkanının ev sahipliği yapmasında kanunen hiçbir engel görmüyorum. Ama bu kişi konusunda çok ciddi iddialar varken, onun adına, onun çağrısıyla, onunla birlikte toplantıya katılmanın, kamuoyunda nasıl karşılanacağını iyi düşünülmesini tavsiye ediyorum” (“Mitinge katılacaklar kimin peşinden gittiğini iyi düşünsün!”, 2007).

15 Nisan 2007 tarihinde “Turgut Özal Ödülleri” ödül törenine katılan Arınç yapmış olduğu konuşmasında Cumhuriyet Mitingi’ ne atıfta bulunarak;

“Sivil, dindar ve demokrat cumhurbaşkanı taraftarları ile onun tam tersi tanımların tartışması son 50 yıldır hiç bitmedi. Bugün de tartışmanın adı budur. Meclisimizin sivil, dindar ve demokrat bir cumhurbaşkanı seçecek olmasına yine itiraz ediliyor. Menderes’in başbakanlığına, Özal’ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığına yapılan itirazların altında hep bu kimlik tanımı vardır. Bu tanım kim ne derse desin Türk milletinin kendi öz cumhurbaşkanı tanımıdır. Aynı kafadaki insanların, aynı türdeki iftiralarının devam ediyor ve meclis üyeleri gericilikle suçlanıyor.. 'Reformları gerçekleştiren ekip, Türkiye'yi adeta şaha kaldırırken, birileri 'Rejim hiç bu kadar tehlikede olmamıştır' diyor. Bu ne kadar acı ve insaftan yoksun bir iddiadır... Türkiye'nin içine kapanmasına bu Meclis itiraz etmektedir. Bu Meclis, milletin sesinden başka kimsenin sesini dinlememeye yeminlidir. İradesini kimseyle paylaşmaz ve kimsenin telkinini kabul etmez. Eğer bunlar yüzünden rejim tehlikedeyse başkalarının rejim tarifinde bir sorun var demektir. Ancak gerçek şudur; Rejimimiz tehlikede değildir. Ama statükocuların gücünün tehlikede olduğu kesindir... Türkiye Büyük Millet Meclisi görevini yapacaktır. Bu görevi hiç kimse engelleyemeyecektir. Türk Milleti özlediği cumhurbaşkanına çok az zaman sonra kavuşacaktır... Ankara'da öyle sivil toplum örgütlerinin başkanlarını bilirim ki, birbirlerini gördüklerinde topuk selamıyla selamlaşırlar. O anlamda sivillikten bahsetmiyorum, ben sivil düşünce sahibi insanları kastediyorum. Çoğulculuk ve katılımcılık, farklılıklara tahammül etmek ve saygı göstermek,

onları resmen inkâr etmek değil... Dindar olmak dinci olmak, İslamcı olmak anlamına gelmemektedir. Biz -cılardan, -culardan uzağız. Biz, inanan insana saygı duyuyoruz, yaptığımız iş budur. Bir insan inanmıyor olsa bile, Anayasamızdaki hüküm, bizim de kabul ettiğimiz bir hükümdür. Herkes inancını ifade edebilir, bu inançsızlık bile olsa. Bu toplumda herkesin saygı görmeye hakkı var. Ama gönlünden ibadeti geçiren insanlara ve yeri geldiğinde bunu yapan insanlara saygı göstermemiz gerekir. Nasıl mesaj vermek istemişlerse bu mesaj alınmıştır, ne söylemek istemişlerse bunu çok rahat ifade etmişlerdir. Biz öyle bir siyaset anlayışına sahibiz ki, milletimizin bütünlüğünü istiyoruz. Parçalanmışlık, bölünmüşlük, kamplara ayrılmak, birbirine hasım duruma gelmek hiçbir zaman aklımızdan geçmez ve bunu millete yapılacak en büyük ihanet sayarız” demiştir.

Ödül töreninin 14 Nisan Tandoğan mitinginden hemen sonra yapılmasıyla birlikte değişik iddiaların da gündeme geldiğini belirten Arınç,

“Dünyanın hiçbir yerinde tahmin etmem ki, '15 Nisan'da bu toplantı niçin yapılıyor?’ diye basın bazı şeyler uydurabilsin. Ama Türkiye’de, birileri, 'Acaba dün yapılan mitinge bir nazire olarak mı bu toplantı tertiplenmiştir?’ diyebilir veya birilerinin, son günlerde çokça konuştuğu, söylediği gibi, bazı endişeler, düşünceler hakkında 'Millet de böyle düşünüyor’ diye bir karşılık mı verilmek istenmiştir. Zahmet etmeyin, hayır. Bugün bu toplantının günüdür. Merhum Özal’ı anmanın günü, onun vefatına denk gelen gündür ve derneğimiz bu günü seçmekle ayrıca özel bir anlam gütmemiştir. Bu toplantı, dün yapılan mitingle, birbirine hasım, birbirine rakip, birbirine karşı bir gösteri değildir. Düşüncelerini ifade eden insanlara biz ancak saygı duyarız. Nereden geldilerse, ister 100 kişi, ister 100 binlerce kişi olsun, düşüncesini, inancını topluma anlatan, gösteren insanlara biz saygı duyarız. Bunu bütün samimiyetimle söylüyorum. Nasıl mesaj vermek istemişlerse bu mesaj alınmıştır. Ne söylemek istemişlerse bunu çok rahat ifade etmişlerdir.” demiştir (“Turgut Özal Ödülleri”, 2007).

Daha sonra bir yurtdışı gezisinde yine Cumhuriyet mitingleriyle alakalı sorulan bir soru üzerine Arınç; Cumhuriyet Mitingleri’ nin Türk halkının demokratik hakkı olduğunu ve bu mitingleri küçümsemediğini belirterek, Mitinglere herkesin katılabileceğini ancak katılımcı sayısına bakarak rejimin tehlikede olduğu söylemenin doğru olmadığını söylemiştir (“TBMM Başkanı Arınç Bratislava’da”, 2007).

Dönemin AK Parti Grup Başkanvekili Eyüp Fatsa, Cumhuriyet Mitingleri' ne ilişkin olarak, her meydana toplanan kalabalığın Meclis iradesini değiştirmeyeceğini belirtmiş ve “Biz de miting düzenlersek on katı kalabalık toplarız. Her kalabalık sonrası Meclis kararını mı değiştirecek? Bu Meclis iradesine müdahale olur” demiştir (“Biz düzenlese on katını toplarız”, 2007). Yasal çerçeve içerisinde kalmak suretiyle, herkesin her türlü demokratik hakkını kullanabileceğini, fikirlerini söyleyebileceğini ifade eden Fatsa şu şekilde değerlendirme yapmıştır:

“Cumhurbaşkanı seçimine kim karar verecek? Bunlardan daha büyük bir kalabalık, milyonlar buraya toplanırsa, o zaman bu kararı da mı iptal edeceğiz. Öyleyse sokakta ne kadar çok insan toplayan olursa, Meclis onların talebi doğrultusunda karar alır gibi bir netice çıkar ki o zaman milli iradeyi nasıl tecelli ettireceksiniz. Mantığı zorlamadan rahat konuşur düşünürsek, olayın önünde engel yok... Çok samimiyetle söyleyeyim; Eğer AK Parti, böyle bir şeyi organize etmiş olsa, biz birkaç milyon insanı buraya toplayabiliriz. Bunun 10 katı insanı buraya toplayabiliriz. Olayı bir yarışa sokma, 'sokakta ne kadar insan topluyoruz' şeklinde bir yarışa sokma suretiyle milli iradeyi tecelli ettirme imkânı var mı? ... CHP, çıkıp böyle bir mitingi kendisi organize edebilirdi. Ana muhalefet partisinin bu tavrının, süreçle ilgili çekingen ve ürkek yaklaşımını, iddialarıyla tek başına kamuoyunun önüne çıkma cesaretini kendinde bulamadığını, bir takım sivil toplum örgütlerinin ki onların da ne kadar sivil toplum örgütü olup olmadığı tartışma konusudur. Onların arkasına saklanma suretiyle, adeta kitle gerisinden ateş etme veya durumdan kendisine vazife çıkartmak şeklinde davranışı, kamuoyunca çok yadırganmıştır... Israrla, yönlendirici, tahrik edici konuşmalar yapılmış olmasına rağmen mitinge katılanlar buna itibar etmemiştir. Böyle bir frekans farklılığı ve uyumsuzluğu kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Israrla yüksek tondan atılan sloganlara katılanların tamamı, tamamına yakınının hiçbir şekilde tepki vermediğini, katılmadığını dikkate alırsak, orada katılan insanlar ile onların katılmasını teşvik edenlerin amaç ve düşüncelerinin aynı olmadığını görmek mümkündür. Bu, dikkat edilmesi ve ciddiye alınması gereken bir konudur. Oradaki konuşma, eylemler, bizim toplumumuzun hoşuna giden tasvip ve takdir edilen konuşmalar değildir... Efendim, falanca cumhurbaşkanı olmasın... Ama işler anayasal ve yasal zeminde işliyor ve gidiyorsa, o zaman siz Anayasaya mı, yasalara mı karşısınız, yoksa falancanın bir başkasının cumhurbaşkanı olmasına mı

karşısınız? Bunlar kamuoyunda açıklık bekleyen önemli konulardır... Biz bu konuda Türk milletinin sağduyusuna inanıyoruz. Sağduyu, bu ülkede her zaman galip gelmiştir. Eğer insanların dağarcığında, heybesinde milletle paylaşacağı bir şey, bilgi ve birikimi yoksa o zaman insanlar ne yapıyor? Geçmişteki örnekleri de göstermiştir ki kaos, kriz meydana getirmek suretiyle bir takım problemler, gerginlikler meydana getirmek suretiyle buradan siyaseten veya başka gerekçelerle nemalandırma gayretleridir ki millet de buna 50 yılda hiçbir zaman prim vermemiş. Bu tür davranış sergileyenleri de hiçbir zaman ödüllendirmemiştir. Her seferinde de bunları cezalandırmıştır. Yoksa insanlar fikirlerini, yasaların verdiği demokratik haklarını kullanma hakkına sahiptir. Bundan rahatsız olmamız, sıkıntıya düşmemiz söz konusu değildir... Bundan birileri belki fayda sağlayabilir, belki bundan siyasi veya başka şekilde imkan ve rant elde etmiş olanlar olabilir. Ama bu mitingden en zararlı çıkacak kesim, CHP ve onun tabanı olacaktır. Çünkü bütün göstergeler bize bunu söylüyor... Bu meclis, atanmış bir yasama meclisi veya danışma kurulu meclisi değildir. Millet iradesiyle şekillenmiş bir meclistir. Diyelim ki burada bir mesaj oldu; Meclisin kararını değiştirdiniz. O zaman yarın daha büyük yoğunlukta bir kalabalık çıktığı zaman onun talebi noktasında da mı meclis kararını değiştirecek? O zaman milli iradeyi, meclis iradesini nereye koyacaksınız? Hayır. Yani, bu mitingden mesaj alması gerekenler, verilmek istenen mesajı almıştır... Kamuoyunun mitingi nasıl algıladığını, nasıl okuduğunu, oradaki söylemlerin ne anlama geldiğini, taleplerin ne kadar demokratik olduğunu... Katılanlar için söylemiyorum ama bunu sevk, idare ve organize edenlerin demokrasiye, Anayasaya, yasalara ve mili iradeye, Türkiye'nin 83 yıllık birikimine ne kadar saygılı olup olmadığı noktasında kamuoyu, biz, herkes mesajı almıştır. Biz bu kamuoyundan ayrı bir şey değiliz, biz de bu toplumun bir ferdiyiz” (“AK Parti Grup Başkanvekili Fatsa”, 2007).

Yine o dönemde ismi AK Partinin cumhurbaşkanlığı adaylığı anketinde yer alan Abdüllatif Şener de Cumhuriyet Mitingleriyle alakalı olarak şu açıklamayı yapmıştır:

“Türkiye demokratik bir ülkedir. Bu ülkede demokratik yollarla mevcut hukuki zemin içinde herkes kendini ifade eder. 'Nasıl olur da parlamentomuz sayın müstakbel cumhurbaşkanını seçmeye çalışırken, dışardan birileri gösteriler yapar da sonucu etkilemeye çalışır' gibi düşüncede olmamak lazım. Sivil itaatsizlik denen bir kavram vardır. Demokratik kurallara uygun olarak

toplumun değişik kesimleri kendilerinin farklı eğilimlerini ifade ediyor”
(“Şener'e göre 'Cumhuriyet mitingi ‘ne kızmak hata”, 2007).

17 Nisan 2007 tarihinde partisinin meclis grup toplantısında konuşan dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ise mitinge katılanları, 81 vilayetten bindirilmiş kıtalar olarak niteleyerek, katılımın da abartıldığını ifade etmiştir. Erdoğan, değerlendirmelerini şu şekilde yapmıştır:

“Toplandılar, bir araya geldiler. Hayırlı olsun. Tamam, bir demokratik hakkı kullandınız. Gazetelerde farklı farklı rakamlar. Aman ya rabbim milyonlar filan. Milyon da çok basite indi. Aynen bizim 6 sıfır attığımız banknottaki milyonlar gibi. Herhalde bunlar bir alanının yüzölçümünden bihaber. Biz bu işin kompetanınız. Ömrümüz bu işlerle geçti, ölçüp biçmekle geçti. Başka sermayemiz yok. Karadeniz Sahil yolu açılışına gelip bunu fotoğraflayıp koymuş olsaydılar, neyin ne olduğunu gayet iyi görürlerdi. 81 vilayetten bindirilmiş kıtalarla değil, tamamen o bölgenin insanların sevdasını aşkını ortaya koyduğu bir yürüyüştü o. İşte, gerçekleri ne kadar gizlerseniz gizleyin, ama siz Samsunlu, Ordulu, Giresunlu, Rizeli, Artvinli vatandaşıma bunu anlatamazsın”
(“Erdoğan: Mitinge katılanlar bindirilmiş kıta”, 2007).

“Çok farklı şeyler söylendi ancak milletin bunu yutmadı ve yutmayacak. Çünkü bindirilmiş kıtalar farklıdır... Çünkü demokrasi bir gönül işidir. O gönlünü koymak, yüreğinin sesini duyabilme çok farklıdır. Tüm demokratik eylemlere saygılı ve rahatız. Bu rahatlığımızı da herkes görüyor. Bu noktada bir sıkıntımız da söz konusu değil... Demokrasi; hazmedenlerin sistemi, laiklik; tüm inanç gruplarına aynı mesafede olanların sistemidir. Sosyal devlet; halkının derdiyle dertlenenlerin devleti, hukuk devleti ise hak ve hukuka saygısı olanların devletidir. Kendi imtiyaz taleplerini siyasal sistemimizle, rejimimizle özdeşleştirenler elbette farklı düşünme, bizim gibi düşünmeme ve düşüncelerini hatta tepkilerini hukuk ve meşruiyet çerçevesi içinde dile getirme hakkına sahiptirler. Tek sesli bir Türkiye'den yana olmadık ve olmayacağız. Bizim kulağımız kendi sesimizle dolu değildir. Başkalarının doğrularına, itirazlarına, taleplerine kulaklarımızı kapatacağımızı bizden kimse beklemesin. Bize göre demokrasi, tam da 'evet' diyenler ile 'hayır' diyenlerin birlikte yürüttüğü bir siyasal sistemdir. İktidarımızın büyük reformlarla güçlendirdiği demokratik sistemimiz, ülkemizi bu olgunluğa hamdolsun getirmiştir... Buradaki farklı siyasi eğilimler, ülkemizin sağlıklı değil, aksine sağlıklı olduğunun göstergesidir.

Ama bunu anlamayan ve istemeyenler olabilir. Türkiye'nin bu zenginliğini, dışarıya iki Türkiye olarak yansıtmak, farklılıklarımızın altını ayırma olarak çizmek, tek tip düşünmeyi bir tehdit olarak sunmak, bu ülkeyi tanımamak, Türkiye'yi anlamamaktır. Bunu kesinlikle reddediyorum: İki Türkiye yok, tek bir Türkiye vardır. Demokratik çeşitliliğimize ve farklı fikirlere duyduğumuz saygıya dışarıdan bakarak iki Türkiye resmi çizmek kimsenin ama kimsenin haddine değildir. Bunu da bilsinler. Cumhurbaşkanlığı tartışmalarıyla birlikte yapılan mitingi de Türkiye'ye yaraşır, demokratik olgunluk içinde karşıladık. Öyle karşılıyoruz. Ama biz bunu böyle karşılarken orada konuşanlar da onların karşısında düşünenleri böyle karşılamaya mecburdurlar. Ha, 'Biz ne dersek' yok? Bizden farklı düşünenlerde olabilir, onu hazmetmeleri lazım. İşte tek Türkiye'nin özelliği bu... Burada demokratik nezaketi çiğneyen maksatlı yanırları da gösterilen hassasiyetlerden ayrı ele almalıyız. Biz hiç bir zaman apolitik, tek sesli bir toplum özlemi içinde olmadık, olmayacağız... Hepimiz, bu ülkenin bütün vatandaşları olarak ülkemizde ev sahibiyiz ve hepimiz bir bütünü. Buna inanmayanlar kendilerini çek etsinler. Türkiye bugüne kadar ne çektiyse kamplaşmadan, kutuplaşmadan, ayrışmadan ve çatışmadan çekti. Bugün, kim geçmişin bağınaz, kısır, dar polemiklerini sürdürmek istiyorsa, kim kutuplaşma ve kamplaşmadan medet umuyorsa Türkiye'ye zarar veriyor, Türkiye'nin huzuruna birlik ve beraberliğine gölge düşürüyor demektir. Eğer bir yerde tahammülsüzlük varsa, orada demokrasi olmaz. Hoşgörüsüzlük varsa orada huzur olmaz... Ama siz kalkıp da eğer parlamento çatısı altında uzlaşma derken, kalkıp da 'her anlayışta, her fikirde bir yere varılacak dersiniz' bu olmaz... Bu gelişmeden, normalleşmeden, duyarlılıktan rahatsız olanlar olabilir, biz sorumluluk bilinciyle duyarlılıklarımızı sürdürmeye, demokratik rejimin gelişmesi için pozitif katkı yapmaya devam edeceğiz... Biz cumhuru ve cumhurun iradesine sahibiz. Her zaman halkımızla birlikte olacağız, kapılarımız, gönlümüz her zaman halka açık... Hiçbir zaman 'Ben devletim, güç bende' diyen bozuk bir psikoloji içinde olmadık. Allah'ın izniyle de olmayacağız. Hangi makam ve mevkiye milletimiz bizi layık görürse, tek tercihimiz o olacak... Mesuliyet çerçevesinde bütün tartışmaları Türkiye'ye yaraşır demokratik bir olgunlukla karşılıyoruz. Türkiye'nin bütün hassasiyetlerini anlıyor ve biliyoruz. Hukuki sınırlar içinde kalan her tutumu, demokrasinin kazanç hanesine kaydedilmesini gerektiğini düşünüyoruz. 'Yeter ki birbirimizin hukukunu korumaya azami özen gösterelim, devletimizin üniter yapısına, istiklalimize ve

istikbalimize zarar verecek söz ve fiillerden kaçınalım” (“AK Parti Grup Toplantısı...”, 2007).

Baskı Grupları ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Söylemleri

Ortak çıkarlar etrafında birleşen ve bu çıkarları gerçekleştirmek adına siyasi otoriteyi etki altına almaya çalışan örgütler olarak tanımlanan baskı grupları, siyaset alanının en önemli aktörlerinden biridir (Kapani, 2016, s. 207-208). Bu doğrultuda, 2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi düzenlenen Cumhuriyet Mitingleri’nde baskı gruplarının mitinglere ilişkin söylemler bu başlık altında incelenecektir.

Türk Tabipler Birliği (TBB) merkez konseyi adına genel sekreter Dr. Altan Ayaz, 14 Nisan 2007 yılında Ankara Tandoğan meydanında düzenlenmiş olan Cumhuriyet Mitingine ilişkin değerlendirme yayınlamıştır. Dr. Altan Ayaz düzenlenen mitinge dair şu açıklamayı yapmıştır:

“14 Nisan mitinginin geniş bir katılımı ile gerçekleşerek, laiklik konusundaki toplumsal duyarlılığın bir kez daha ve güçlü bir sesle dile getirilmiş olması sevindiricidir. Mitingin hazırlık aşamasında, gerek düzenleyici örgütlerin bazı yöneticileri hakkında Nokta Dergisi’nde yayımlanan "darbe günlükleri"ndeki aleni iddialar, gerekse destekçileri arasında yer aldığı basında açıklanan (Milliyet, 4 Nisan 2007) Türk İntikam Tugayı(TİT) gibi bazı paramiliter suç örgütlerinin yasal profili bizlerde ciddi endişeler doğurmuş ve kaygılandırmıştır. Katılımcıların gösterdiği sağduyu ve duyarlılık ile demokrasi dışı olaylar yaşanmadan, Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda toplumsal hassasiyetin ifade edilmiş olması memnuniyet vericidir. Düzenleyicilerinden bağımsız olarak geniş bir toplumsal kesimin haklı öfkesini yansıtan miting ve sonuçlarının, aşırı içe kapanmış milliyetçi iklimin etkisinde bırakılması yönündeki endişelerimiz ise ne yazık ki sürmektedir... Türk Tabipleri Birliği olarak; laiklik ve bağımsızlık gibi temel değerlerimizin yanı sıra, başta sağlık ve eğitim olmak üzere temel hizmetlerin herkese bir hak olarak sunulduğu, eşit ve özgür bireyler olarak yaşayabileceğimiz demokratik bir ülke, barış ve kardeşliğin egemen olduğu bir dünya yaratma yolunda yürüttüğümüz mücadelemizle örülmüş değerlerimizi tartıştırmayacağımızın bilinmesini isteriz...” (“Cumhuriyet Mitingi ’ne İlişkin Değerlendirme”, 2007).

Haber-Sen Cumhuriyet Mitingleri' ne yeterince yer verilmedikleri gerekçesiyle TRT yöneticilerini eleştiren bir açıklama yapmıştır. Haber-Sen Cumhuriyet mitinginin TRT ekranlarına yeterince taşımayan yöneticilere; *“Üzerinizde hükümet ya da başka kaynaklı bir baskı varsa açıklayın”* çağrısında bulunarak, yöneticilerin tavrını eleştirmiş ve TRT Genel Müdürlüğü'nün önüne siyah çelenk bırakılacağı bildirilmiştir. Haber-Sen yapmış olduğu yazılı açıklamada; *“TRT yöneticileri halka karşı sorumsuzca davranışını sürdürüyor. Kamuoyuna açıklama yapmak yerine susmayı tercih ediyor”* ifadelerine yer vermiştir (*“TRT’ye Cumhuriyet Mitingi Tepkisi”*, 2007).

DİSK sendikasının 14 Nisan Ankara Tandoğan Mitingi' ne katılmamasına yönelik tartışmalara cevap veren DİSK Başkanı Süleyman Çelebi, mitinge katılan herkesle aynı duyguyu paylaştıklarını söyledi. Çelebi, *“DİSK'e 'Neredeydiniz' diye soranlara, AK Parti iktidarına karşı 4,5 yıldır verdiğimiz mücadeleyle 'Biz Hep Buradaydık' diyoruz”* cevabını vermiştir. DİSK'in Cumhuriyet Mitingi' ne kurumsal kimliğiyle katılmayışının eleştiri konusu olduğunu söyleyen Çelebi, mitinge destek verenlerin bir cephede toplandığını ve kurumsal kimliği ile yer almayan kurumların, AK Parti'nin yanında gösterilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Böyle bir sınıflamayı reddettiklerini ifade eden Çelebi, DİSK'i bu yönde suçlayanlara tek cevaplarının *“Haddinizi bilin”* demek olduğunu dile getirmiştir. Sendika üyelerinin özgür bireyler olarak mitingde yer aldığını kaydeden genel başkan, *“DİSK'i karalamaya 40 yıllık tarihimize olduğu gibi bugün de kimsenin gücünün yetmeyeceğini açıkça ilan ediyoruz”* diye konuşmuştur. Çelebi ayrıca, DİSK'in AK Parti hükümetinin neoliberal politikalarına, kadrolaşmasına, ABD emperyalizminin taşeronluğunda yapılmaya çalışılan *“İlmli İslam”* modeline karşı her zaman mücadele verdiğinin altını çizmiştir. Miting düzenleyicileri arasında bulunan bazı kişileri DİSK olarak tasvip etmediklerini ve bunun mitinge kurumsal kimlikleriyle mitinge katılmamalarının nedeni olduğunu belirten Çelebi bu konuda;

“Miting düzenleyicileri arasında adı geçen bazı isimler ile kürsüden dile getirilen bazı görüşlerin DİSK'in ilkeleri, gelenekleri ve dünyaya bakış anlayışı ile bağdaşmadığını çok açık söylüyoruz. Oraya toplanan yüzbinlerin duyarlılığını aynen paylaşıırken, mitingin kurumsal sahipleri arasında yer alan bazı isimlerle aramızdaki farkın da bilinmesini istiyoruz” açıklamasında bulunmuştur (*“Disk'ten, Cumhuriyet Mitingi Yanıtı”*, 2007).

Tandoğan Mitingine katılmamaları gerekçesiyle çok fazla eleştirilen DİSK Sendikası yöneticileri, 29 Mayıs'ta düzenlenen Çağlayan mitingine katılma kararı almışlardır. Çağlayan

meydanında düzenlenecek olan mitinge katılacaklarını açıklayan DİSK Başkanı Süleyman Çelebi şunları söylemiştir:

“Bu mitingin konsepti ve vizyonu bizim açımızdan çok anlamlı. Türkân Saylan’ın yaptığı değerlendirme bizim daha önceki DİSK yaklaşımıyla çok örtüşüyor. Darbeciliğe, ırkçılığa, şeriata karşı ve ülke bütünlüğünden yana olanların buluşacağı bir miting yaklaşımı, bizim yıllarca söylediğimiz bir yaklaşım, bizimle çok örtüşüyor” (“DİSK de Çağlayan’da”, 2007)

29 Nisan Çağlayan Mitingine katılan ve miting alanında bir TV kanalına röportaj veren DİSK Başkanı Süleyman Çelebi bu mitinge ilişkin olarak; *“Laiklik konusunda, demokrasi konusunda toplumun duyarlılığının bir fotoğrafı, halen iktidarın bu ülkeyi germeye yönelik politikalarına karşı toplumun refleksi, işte bu dinamik sandığa doğru yansıdığına ülkenin sorunları çözülür. O nedenle bizde arkadaşlarla buradayız ve bu etkinlikte birlikteyiz”* değerlendirmesinde bulunmuştur (Özkan, 18 Temmuz 2018).

Cumhuriyet Mitingi’ne ilişkin açıklama yapan Eğitim-Sen Başkanı Alaaddin Dinçer ise *“Darbeciler masum değil. Biz onlarla birlikte olamayız”* açıklamasında bulunmuştur. Ankara’da düzenlenen Cumhuriyet Mitingine katılmadıkları için eleştirildiklerini söyleyen Dinçer ayrıca şu şekilde bir değerlendirme yapmıştır:

“Biz üyelerimizi mitinge katılın ya da katılmayın demedik. Sadece Genel Merkez yöneticileri olarak katılmayacağımızı söyledim. Bizim bu mitinge katılmama gerekçelerimiz var. Bu organizasyonun içinde, o alanda birlikte bulunamayacağımız siyasi partiler ve kişiler var. Ayrıca 12 Eylül darbesini yapanlarla, yine silaha öldürme üzerine yemin ettirenler var. Bu mitingi bir dönüm noktası olarak da görmüyoruz. Aslında Türkiye’nin tarihine baktığınızda, özellikle 12 Eylül sonrasında Türkiye’de toplumda muhafazakârlaşma ve gelenen bu iktidar yapısı 12 Eylül’ün sonucu, darbenin sonucu. Onun için darbeciler masum değil. Biz onlarla birlikte olamayız. 12 Eylül darbesi 10 binlerce öğretmeni mesleğinden etti. 10 binlerce öğretmen sürgünde yaşadı. Bütün bunları bizlere yaşatanlarla, o dönemde sıkıyönetim komutanlığı yapanlarla aynı yerde, aynı alanda, samimi de bulmadığım bir takım sahiplenilenlerle bir arada olamazdık” (“Eğitim-Sen’den Cumhuriyet Mitingi Değerlendirmesi”, 2007).

Eğitim-Sen Başkanı Dinçer’in açıklamalarının ardından, Anadolu Eğitim Sendikası Başkanı Cansel Güven’de karşı bir açıklama yaparak Dinçer’in 14 Nisan Cumhuriyet Mitingi

ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmesinin tarihe “bir utanç notu” olarak düştüğünü kaydetmiştir. Dinçer'in açıklamalarının, “Siyasi gerilimi yükseltmek” ve “darbeci generallerin oyununa gelmek” olarak nitelendiren Cansel Güven, Cumhuriyet Mitingi' nin “eğitim birliği ilkesi ve laik devlet yapısıyla uyuşmayan eğitim/öğretim uygulamaları, yargı bağımsızlığına müdahaleler ve cumhuriyetin temel değerlerinin ‘demokrasi’ araç edilerek tahribatını” da içeren gerekçelerle organize edildiğini belirtmiştir. Cansel Güven, Dinçer'in mitinge dair değerlendirmelerinin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'dan da ileri olduğuna dikkat çekerek şunları söylemiştir.

“Başöğretmenimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün öğretmenlerini ve öğretim görevlilerini Cumhuriyet Mitingi' ne katılmamaları yönünde uyaran Dinçer, kendi tabanı içindeki Atatürkçü, Ulusalçı, Laik eğitimcileri görmezden gelmektedir. Eğitim-Sen tavanındaki yanlışların tabandaki sosyal demokrat ve cumhuriyetçi eğitimcileri mağdur ettiği, sendikasından ettiği, utandırdığı bir gerçektir. Toplu istifalara ve aidat dışındaki bağlantıları koparmaya yol açan Atatürk'ü yok sayan, etnik ve ideolojik yaklaşımlarda ısrar ediliyor olması üzücüdür” (“Eğitim sendikalarının ‘Cumhuriyet miting’ tartışması”, 2007).

29 Nisan Çağlayan mitinginden sonra mitinge dair açıklamalarda bulunan Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ, “Çağlayan'dan yükselen 'ne şariat ne darbe' seslerinin toplumun yaşadığımız krize bakış açısını mükemmelen dile getirdiğini düşünüyoruz” demiştir. Ayrıca Toplumun tüm kesimlerini sağduyulu davranmaya davet eden Yalçındağ, “Çağlayan Mitingi, dile getirmeye çalıştığımız görüşlerin en özlü ifadesi olmuştur” açıklamasında bulunmuştur. TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ ayrıca şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ciddi bir siyasal krizle, karşı karşıyayız. Durumu doğru analiz ederek, bu krizi, tüm tarafların samimi katkısıyla, her türlü duygusal tepkiden uzak ve sağduyuyla çözmek zorundayız. Genelkurmay Başkanlığı'nın açıklaması ile yaratılan fiili durum demokratik teamüllere uygun değil. Karşı karşıya olduğumuz fiili durumun kökeninde, iktidar partisinin, toplumda git gide yükselen ve TÜSİAD'ın da paylaştığı laik rejimi koruma kaygısını yeterince dikkate almaması yatıyor. Çağlayan'dan yükselen 'Ne şariat, ne darbe' seslerinin, toplumun yaşadığımız krize bakış açısını mükemmelen dile getirdiğini düşünüyoruz. Biz şuna kuvvetle inanıyoruz: Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini Laiklik ve demokrasinin ayrılmaz bütünlüğü oluşturmaktadır. Biri lehine diğerinden fedakârlık etmemiz düşünülemez. Türkiye, tansiyonu düşürerek ve millet iradesini yenileyerek bu

süreçten sağlıklı bir biçimde çıkabilir. İşte bu nedenle, mevcut durumun demokrasiye zarar vermemesi için hemen erken genel seçime gidileceğinin ilan edilmesinin bir zorunluluk haline geldiğini söyledik. Genel seçimlerin, gerilimi yurt sathına yaymaması için bütün siyasi partilerin samimi bir gayret içinde olması şart. Bu sürecin sağlıklı geçmesinin, tüm gelişmiş demokrasilerde olduğu gibi ülke için bir yenilenme ve atılım vesilesi olabilmesinin belirli koşulları var” (“TÜSİAD: Ciddi siyasal kriz var, en doğrusu Çağlayan’dan yükselen ses”, 2007).

29 Nisan Çağlayan mitinginde bir TV kanalına röportaj veren Eğitim-İş Sendikası Başkanı Yüksel Adıbelli de Cumhuriyet Mitingleri’ ne ilişkin olarak şu şekilde bir demeç vermiştir:

“14 Nisan’da halkımız AK Parti zihniyetine ve yandaşlarına şu mesajı verdi. Laik olmayan, demokrat olmayan, cumhuriyetin temel niteliklerine saygı göstermeyen Abdullah Gül’de, Tayyip Erdoğan’da, meclis başkanı da Türkiye Cumhuriyeti cumhurbaşkanı olamaz. Olsa olsa AK Parti’nin cumhurbaşkanı olur. Onun için 14 Nisan’daki mesajı AK Parti ve zihniyeti almadı sanırım ama İstanbul Çağlayan’da bütün Türkiye burada, eğitim-iş burada, öğretmenler burada, herkes burada. Bundan sonra diliyoruz, umuyoruz ki; buradaki insanlara kulak verirler ve bir an önce laik demokratik cumhuriyetin temel nitelikleriyle oynamayı ve ona karşı olmayı bırakırlar” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

Çalışmamızın bu bölümünde sivil toplum kuruluşlarının Cumhuriyet Mitingleri’ ne dair söylemleri incelenmiş olup, özellikle mitinglerinin sivil toplum kuruluşları öncülüğünde düzenlenmiş olması da çalışmamızın bu bölümünü daha bir önemli hale getirmiştir.

14 Nisan 2007 tarihinde Tandoğan meydanında düzenlenen Cumhuriyet Mitingi’nde konuşma yapan ADD Başkan yardımcısı Prof. Dr. Ali Ercan yapmış olduğu açılış konuşmasında şu sözleri dile getirmiştir:

“Bugün burada Türk ulusunun varlığını, Türkiye Cumhuriyeti’nin temel değerlerini sonsuza dek koruma kararlılığımızı dosta düşmana göstermek için bir araya geldik. Bugün burada anayasal demokratik haklarımızı kullanarak aydınlık ve tam bağımsız bir Türkiye için mücadele, azim ve irademizi sergilemek için geldik. Bugün burada ulusumuzun birliğine, ülkemizin bütünlüğüne demokratik, laik, sosyal hukuk devletimize yönelik tüm yıkıcı

tertiplere karşı direncimizi göstermek için bir araya geldik. Bugün buradan, Tandoğan'dan yükselecek ses, Türk Ulusunun sesidir. Kutlu olsun. Bu şölene katılamayan, aramızda bulunamayan, ancak bu mitingi bütün içtenliğiyle desteklediklerini belirten yüzlerce kurum ve kuruluş temsilcilerine ve bu mitingin gerçekleşmesinde özverili katkılarını esirgemeyen tüm yurttaşlarımıza şükranlarımızı arz ediyoruz” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

Ayrıca Mitinge katılımın beklentilerin çok çok üstünde olduğunu da vurgulayan Ercan, konuşmasını Atatürk'ün “Ne Mutlu Türküm Diyene” sözüyle bitirmiştir (“Ankara'da laiklik yanlısı gösteri”, 2007).

14 Nisan 2007 tarihinde düzenlenen Tandoğan Mitingi'nde tertip komitesinde yer alan ve aynı zamanda Yerel Yönetimler Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği (YAYED) Başkanı olan Prof. Dr. Birgül Ayman Güler; mitinge katılanlara hitaben yapmış olduğu konuşmasında şunları söylemiştir:

“Biz buradayız, büyük bir derneğin öncülüğünde Mustafa Kemal Atatürk'ü yaşatan, Atatürkçü düşünce derneğinin öncülüğünde buradayız... Buradayız, üniversitelerimizin ışığıyla buradayız... Buradayız, yargı kurumlarımıza güvenimizle buradayız... Türkiye sömürgeleştiriliyorsa, Türkiye eyaletleştiriliyorsa, eğer Türkiye parçalanmak isteniyorsa, Kemalist ordu konuşacak. Üniversite konuşacak. Yargı konuşacak. İşçi, köylü, memur, esnaf, kadın, erkek, genç, yaşlı yollara düşecek, örgütlenecek. Bağımsızlık bunu gerektirir. Demokrasi bunu gerektirir. Bizim anladığımız demokrasi, bağımsızlığın gerektirdikleridir... Bize darbeci diyenler, biz darbeci değil devrimciyiz. Burada turuncu yok. Burası boydan boya al bayrak. Bugün burada Tandoğan meydanında, son mumdan gemi de erimiştir. Biz bugün burada, cumhuriyet tarihimiz boyunca elimizden kayıp gidenlere son veriyoruz. Biz bugün burada, ulusal demokrasiyi, Türk demokrasisini inşa ediyoruz. Çeyrek yüzyıllık karşı devrim darbesi son adımını atıyor. Çankaya meşruiyeti olmayan güçlere, gayri meşru biçimde açılmaya çalışılıyor. Çankaya'yı zorlayan güçler gayri meşrudur Meşruiyet eksikliğini beş yıldır Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği odaklarına yaslayarak kapatan iktidar, cumhurbaşkanlığına aday göstermeye kalkışıyor. Politikaları iflas etmiş, başarısız bir başbakan Çankaya'ya çıkmaya çalışıyor. Halkına karşı sevgisi olmayandan cumhurbaşkanı olmaz. Dış dünyanın desteğiyle ayakta durandan cumhurbaşkanı olmaz. Gizli gündemi olanlardan cumhurbaşkanı olmaz.

Ülkemizin cumhurbaşkanlığı üzerinde yürüyen mücadele, tam bağımsız ve demokratik Türkiye mücadelesinin zirve noktasıdır. Şeriat yanlılarından cumhurbaşkanı olmaz. Her ne olursa olsun Çankaya laikdir, laik kalacaktır” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

YAYED Başkanı Prof. Dr. Birgül Ayman Güler, ayrıca 13 Mayıs İzmir’de düzenlenen cumhuriyet mitinginde de bir konuşma gerçekleştirmiştir. “Güzel İzmir’den herkese merhaba” diyerek sözlerine başlayan Güler konuşmasını şu ifadelerle sürdürmüştür:

“Bu selam yalnızca Türkiye’ye değil, bu selam tüm dünyaya, yalnızca Türkiye değil tüm dünya bizi gördü. Biz bir aydır aynı 1923’de olduğu gibi yine dünya halklarının yüreklerini kanatlandırdık. Hem bu kez yalnızca mazlum milletlerin değil, sömürgeci ülke milletlerinin de yüreklerini kanatlandırdık. Batı ülkelerinde internet sistemlerinde mesajlar dolaşıyor. “Bizde Türkler gibi yapmalıyız, bizde Türkler kadar cesur olmalıyız, Amerikan hükümetinin dini kullanmasına dur demeliyiz” diyorlar. “Laik düzeni savunmalıyız, dinin devlete ve toplumda araç kılınmasına, afyon gibi kullanılmasına son verilmesi için biz de bir şeyler yapmalıyız” diyorlar. Güzel İzmir’den yalnızca Türkiye’ye değil tüm dünya halklarına bir çağrımız var; hükümetlerinizi uyarın, dini alet kılıp dünyayı kana bulayan hükümetlerinize karşı çıkın. Biz Türkiye’de, İzmir’de büyük bir gerçeğin farkındayız. Laik yaşam tarzımıza yönelik tehdit bugünkü siyasal iktidarla sınırlı değildir. Tehlikenin kaynağında Amerika Birleşik Devletlerinin ılımlı İslam projesi vardır. Tehlikenin kaynağında Avrupa Birliğinin Kemalizm’e son, dinlere özgürlük kampanyası vardır. 21. Yüzyılda Amerika ve Avrupa, hızla yeni bir ortaçağa doğru yuvarlanıyor. Bu odakların ikisi de liberalizm adına, demokrasi adına tüm dünyaya dine dayalı devletlerin kuruluşunu empoze ediyor. Bu yüzden büyük bir gerçeğin farkındayız. Laikliği savunmak, yalnızca yaşam tarzımızı savunmak değildir. Laikliği savunmak, asıl olarak ülkemizi ve ülkemizi savunmaktır. Biz bir aydan beri bunu yapıyoruz. Ülkemizden yükselttiğimiz ses ile dünya halklarını uyarıyoruz. Laiklik yalnızca Türkiye için değil, tüm dünya içindir. Bazılarımızın cesaretleri kırılmış, “biz adam olmayız” diyorlar, “biz kendi başımıza demokratikleşemeyiz” diyorlar. “Demokrasi için Avrupa Birliği’ne yaslanalım” diyorlar. “Biz kalkınmayı beceremeyiz, bizi IMF terbiye etsin” diyorlar. Birleşin, birleşmeyene mazbata yok, mandacılara mazbata yok. Birleşin. Ama öyle bir programla birleşin ki, Türkiye’nin bağımsızlığını kovalayacağına bizi ikna edin. Programında

Türkiye'nin bağımsızlığını görmediğimiz siyasal partilere mazbata yok. Birleşin. Birleşene mazbata var. Ama birleşenin programına baktıktan sonra mazbata var. Programda bağımsızlık yoksa tam bağımsız Türkiye hedefi yoksa birleşseniz de mazbata yok. Ama birleşme program esasında olmalıdır. Programınızda toplumsal eşitlik ilkesi olmalıdır. Bizim derdimiz toplumdaki eşitsizlikler. Toplumdaki eşitsizlikleri çözün. Bizim derdimiz laiklik- dindarlık değil, bizim derdimiz etnik farklılarımız değil, bizim derdimiz gelir dağılımındaki adaletsizlik. Bu adaletsizliği çözmek için gelin. Sosyal devlet için gelin, planlı Türkiye için gelin. Gelin, bağımsızlık için, eşitlik için, planlı Türkiye için mazbatamız size helal olsun” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

14 Nisan 2007 tarihinde düzenlenen Tandoğan Meydanı Mitingi'nde konuşma yapan diğer bir STK Temsilcisi de Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı Prof. Dr. Alpaslan Işıklı' dır. Tandoğan meydanında yapmış olduğu konuşmasına mitinge katılan tüm yurttaşları selamlayarak başlayan Işıklı, konuşmasının devamında şu sözleri dile getirmiştir:

“Sizlerle birlikte bugün 14 Nisan'da çok önemli bir etkinlik gerçekleştiriyoruz. Tarih yazıyorsunuz Atatürkçüler, bir kere daha. İnaniyorum ki tarih bugünden bahsederken diyecektir ki; Türkiye 24 Ocak'la, 12 Eylül'le ivme kazanan bir sürecin sonunda kendi kaderine örülmüş olan zincirleri kırma noktasına gelmiştir. Dostlar bugünkü toplantımızın önemi karşı karşıya bulunduğumuz tehlikenin büyüklüğü oranında önemlidir. Bugün karşı karşıya bulunduğumuz sorun, bir kişinin cumhurbaşkanı olması veya olmaması sorununun boyutlarını kat kat aşmaktadır. Bugün karşı karşıya bulunduğumuz sorun Türkiye ile sınırlı değildir. Günümüzün egemenleri yaklaşan sonlarını biraz daha erteleyebilmek için tırnaklarını yeryüzünün derinliklerine, dünyanın kaderine biraz daha derinden geçirme telaşı içerisinde dirler... Bugün onlar içimizdeki emrindeki unsurlarla birlikte Türkiye'nin kaderini karartma çabası içerisinde. Değişik görüntülerle ortaya çıkmışlardır. Bunlardan bir kısmı sözüm ona dincidir. Değerli dostlar, bir tanesi “minareler süngümüzdür” diye çıktı... Değerli dostlar, bu toplantıya gölge düşürmek için yapmadıklarını bırakmadılar. İğrenç iftiralarla karşımıza çıktılar. Biz darbe yapacakmışız, biz darbecilere destek oluyormuşuz. Asıl darbeci kendileridir. Anayasayı, hukuku tanımayacaklarını açıkça ilan ettiler. Anayasa öngörüyor, cumhurbaşkanı bir avuç grubun temsilcisi olamaz diyor. Cumhurbaşkanı olacak kişi, tüm yurttaşları kucaklamalıdır diyor. Bunun için bir hüküm ön görmüş, toplantı nisabı şöyle

olmalıdır diyor. Memleketin saygın hukukçuları bunu hatırlatıyorlar. Saygıdeğer rektörler bunu hatırlatıyorlar. Beyefendi sayını mayını unutuyor. Nerdeyse rektörlere de “ananızı alın gidin” diyecek utanmadan. Değerli arkadaşlar, hukuka saygıları yok. Hukuk diyor ki; hüküm giymiş olan, sabıkalı olan milletvekili de olamaz, başbakan da olamaz, cumhurbaşkanı da olamaz. Onlar diyor ki; milletvekili olduk, başbakan da olduk, cumhurbaşkanı da oluruz diyorlar...” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

14 Nisan Tandoğan Mitingi’nin ardından, 13 Mayıs İzmir Mitingde de sahneye çıkan Işıklı, bu mitingin açılış konuşmasını yapmıştır. Işıklı, katılımcılara hitaben yapmış olduğu konuşmasında şunları söylemiştir:

“14 Nisan’da Tandoğan’da başlayan şanlı yürüyüşü değişik kentlerde, yurtiçinde, yurtdışında bizi yurttaşlarımızla buluşturdu. Nihayet buraya, güzel İzmir’e geldik... Onun için burada sizlerle birlikte olmaktan ayrı bir mutluluk ve heyecan duymaktayım. Değerli Atatürkçüler, 14 Nisan Tandoğan mitinginden sonra küresel egemenlerin emrindeki medya ezberini şaşırdı. Olup bitenleri gizlemek, olup bitenleri çarpıtmak için büyük çaba sarf ettiler. Ama olmadı, bir kere daha görülüyor ki, medya onlarınsa meydanlar bizimdir. Değerli Atatürkçüler, cumhuriyet tehlikede olduğu için onun özünü oluşturan Atatürkçülük tehditlere maruz kaldığı için halkımız bir şahlanışa geçmiştir. Bunun için Atatürk’e ve cumhuriyetimize yönelik değişik giysilere bürünmüş saldırganlar seferberdir. Bunların bir bölümü dinsel giysi içerisinde çıkıyorlar. Ama iddia ettikleri hedefin, iddia ettikleri amacın tamamen tersi olan emellere hizmet etmektedirler. Bunların dinle, imanla alakası olmadığını artık bütün millet anlamış bulunuyor... Değerli Atatürkçüler, sizler çok iyi biliyorsunuz ki; cumhuriyetin, demokrasinin temel koşulu bağımsızlıktır. Bize bağımsızlığımızı armağan etmiş olan Atatürk’ü, nasıl olurda demokrasinin karşısında göstermek mümkün olabilir? Hiç şüphe yok ki, bütün bu saydığım unsurların gerisinde küresel egemenlerin emelleri yatıyor. Bütün bunlar küresel egemenlerin marifetinin ürünüdür. Onlar ne istiyorlar? ...Onlar Türkiye’imizde sosyal devletin bize özgü olan bir unsuru olan, bir ögesi olan Atatürkçülüğü ortadan kaldırmak istiyorlar. Evet Atatürkçülük, Türkiye’ye özgü bir sosyal devlettir... Halkımız elbette demokrasiye, cumhuriyete sahip çıkacaktır. Arkadaşlar, bütün bu mitinglerde, bütün bu topluluklarda bize bir görev verildi. Bunlara söyleyin birleşsinler deniyor... Birleşmek kadar önemli olan nokta, hangi noktada, hangi

çizgide birleşildiği. Bu badireyi, bu belayı, bu aşamada aştıktan sonra sıra bir başka noktaya gelecektir. Halkımız, bizler sandığa gömmeyi çok iyi öğrendik. Ama öğreneceğimiz bir şey daha var. Sandıktan çıkarmak. Sandıktan kimi çıkaracağız arkadaşlar? Atatürkçülüğü çıkaracağız, yarın olmazsa öbür gün, öbür gün olmazsa mutlaka Atatürk, kurduğu bu devletin demokratik iktidarında yer alacaktır. Yalnızca laiklik ilkesiyle değil, devletçiliğiyle de, halkçılığıyla da, antiemperyalizm manasındaki milliyetçiliğiyle de, devrimciliğiyle de Atatürkçülük iktidara mutlaka geçecektir. Baylar sizin Atatürkçülüğe alternatif olarak sunduğunuz nedir? Sizin Atatürkçülüğe alternatif olarak dayattığınız 19. Yüzyıl kapitalizmidir. Sizin Atatürkçülüğe alternatif olarak sunduğunuz orta çağ zihniyetidir. Biz sadece dünü temsil etmiyoruz, bugünün de ideolojisidir Atatürkçülük. Atatürkçülük yarınımızı da aydınlatacak olan ışıktır. Biz bunu sağlayacağız. Ve yeryüzüne bir kez daha örnek olacak Türkiye Cumhuriyeti” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

29 Nisan Çağlayan Mitinginin açılış konuşmasını yapan Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Birliği Başkanı Prof. Dr. Necla Arat da şunları dile getirmiştir:

“Türkiye’nin laik yapısını kararlılıkla, cesaretle savunmak, yasal ortamı aşındırıp daraltmaya çalışarak, laik rejimi sinsî bir biçimde ve adım adım değiştirmek isteyenleri durdurmak için buradayız... Ülkemizi bir sömürgeye dönüştürmek isteyenleri, ulusalcı, laik ve antiemperyalist güç birliğimizi, ulusal çıkarlarımızı ve onurumuzu her şeyin üstünde tuttuğumuzu, Türkiye’nin her yöresindeki milyonların aynı duygu ve düşünceleri paylaştığını kanıtlamak üzere buradayız. Cumhuriyet rejiminin bütün kurumları ile sürekli çatışıp, temel ilke ve değerlerimizle hesaplaşmaya çalışanlara hesap sormak için buradayız. Cumhurbaşkanlığı gibi çok önemli bir olayı yasallığı kuşkulu bir sürece dönüştürenleri, demokrasinin açıklık ve şeffaflık ilkesini çiğneyenleri, milletvekili borsa söylentilerine yol açarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin saygınlığını gölgeleyenleri kınamak ve “devrim yasalarına saygılı bir iktidar istiyoruz, devrim yasalarına saygılı bir cumhurbaşkanı istiyoruz” demek için buradayız. Sevgili yurttaşlarımız sağda ve solda, kişisel ve partisel çıkarlarını ulusun çıkarlarının üstünde tutuyorlarmış görüntüsü vererek dağınık ve bölünmüş bir biçimde durmayı ısrarla durmayı sürdüren muhalefet partilerine, demokrasimizin sağlığını ve laik rejimi tehlikeye attıkları uyarısını yapmak ve artık yeter birleşin demek için buradayız. Cumhuriyetin vefakâr çocukları, her

yaştan gençler, işte biz buradayız, biz halkız, biz cumhuruz ve biz Mustafa Kemal'in devrimlerinin sahibi ve koruyucusuyuz. 'Cumhuriyetimize sahip çıkıyoruz' demek için buradayız" (Özkan, 18 Temmuz 2018).

29 Nisan Çağlayan Mitingi tertip komitesi üyesi ve ÇYDD Başkanı Prof. Dr. Türkan Saylan ise konuşmasına mitinge katılanları selamlayarak başlamıştır. Sözlerine devam eden Saylan konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır:

"Sevgili yurttaşlar, ülkemiz her açıdan kötü yönetilmektedir... Tüm kadrolar milli görüş ve diğer tarikatlarca paylaşılmıştır. Ülkenin dört bir yanında resmi-kaçak ama legalize edilmiş Kuran kurslarında, dersane ve yurtlarda, ışık evlerinde, özel kolejlerde geleceğimiz dediğimiz çocuklarımızın, gençlerimizin beyinleri yıkanmakta, kafaları bedenleri sarmalanıp laik cumhuriyet düşmanı yetiştirilmektedirler. 23 Nisan Ulusal Egemenlik bayramındaki ulusal coşkuyu gölgelemek üzere, aynı tarihlerde yöneticilerin ve siyasetçilerin katılımıyla Kutlu Doğum haftası şovları yapılarak cumhuriyetten intikam alınmaktadır... Sevgili kardeşler, biz bu cumhuriyetin laik düzeninin, demokrasisinin, çağdaşlaşmanın gerçekten temelimiz olduğunun bilincindeyiz. Eğitilmiş bir toplumun yaşayacağı bu güzeller güzeli topraklarda laik cumhuriyetimizi her türlü siyasal İslam'ın baskı ve kadrolarından uzak, sonsuza dek yaşatma gücüne sahibiz. Çankaya'da laik cumhuriyeti içine sindirmiş çağdaş bir çift istiyoruz. Önümüzdeki seçimlerde tek parti diktasından kurtulmak için el ele vermeyi sürdürmeliyiz. Bu ülke rayından çıkartılmaya çalışılmaktadır. Bu ülke kutsal dinimiz ve kadınlarımız üzerinden siyaset yapanların yaygın uygulamalarıyla kuşatılmıştır. En kısa sürede seçim barajı indirilerek demokratik ve dürüst bir seçimde, biz ülkenin asıllarının onaylayacağı, oyumuzun parlamento ya yansıyacağı bir seçimle AB'nin ve IMF'nin esiri olmadan, bilime ve bilgiye dayalı, herkesin fırsat eşitliği içinde gelişeceği, sorunlara yönetimle çözümler üretileceği, planı ve programlı, çağdaş ve laik bir yönetimi ve herkese eşit, tek bir hukuk düzenini sağlamalı, demokrasimizi yeniden temellendirmeliyiz. Bu meydanı dolduran herkesle birlikte bunları yapacağımıza ant içiyoruz" (Özkan, 18 Temmuz 2018).

14 Nisan 2007 tarihinde Tandoğan mitinginde koşma yapan bir diğer STK temsilcisi de ADD Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Nur Serter'dir. Serter konuşmasında şu hususlara yer vermiştir:

“Bugün Türkiye’nin sesi Tandoğan’dan yükseliyor. Bugün Türkiye Tandoğan’dan ve Tandoğan’ı aşıp, bulvarlara, sokaklara taşan bir milyon insandan cumhuriyete sahip çıkmanın bilinci kararlığı yükseliyor... Bugün bu meydandan cumhuriyetin ışığı yükseliyor. Bugün bu meydandan demokrasinin aydınlığı yansıyor. Bugün Türkiye, hem cumhuriyetine hem demokrasisine sahip çıkıyor... Türkiye Cumhuriyeti’ne, Türkiye cumhurbaşkanına sahip çıkacak. Biz çok bir şey istemiyoruz. Biz Türkiye’yi, Türkiye’den yöneten bir cumhurbaşkanı istiyoruz... Biz Tam bağımsızlıktan ödün vermeyen, ulus devletine sahip çıkan bir cumhurbaşkanı istiyoruz. Biz dış kaynaklı bölücü projelere eş başkanlık yapmayan, ümmetçilik hesaplarıyla dini siyaset içi kullanmayan, “laik olan Müslüman olamaz” demeyen bir cumhurbaşkanı istiyoruz. Biz, geçmişi pırıl-pırıl tertemiz, hüküm giymemiş, hüküm giyip meclise sığınmamış, gelmişiyse geçmişiyse Türkiye’yi onurla temsil edecek ve ulemaya danışmamış bir cumhurbaşkanı istiyoruz... Ve bugün Ankara 14 Nisan’da Türkiye’nin sesini bu meydandan bütün ülkeye ve Çankaya’ya da taşıyor. Bu birliktelik devam edecek. Türkiye ulusal birlik ve bütünlüğü içinde gelecekte siyasi iktidarına sahip çıkacak bir anlayış içindedir. Bugün bunun sınavı verilmiştir. Biz sadece Çankaya’ya değil, biz ulusalcıların siyasi iktidarını da istiyoruz arkadaşlar. Birlik ve bütünlük içinde ulusalcıların siyasi iktidarı için biriz, bütünü. Ne mutlu Türküm diyene, ne mutlu bağımsız Türkiye için, aydınlık Türkiye için mücadele verenlere. Değerli kardeşlerim, bugün burada gördüklerimiz bu al bayrağın renklerine bürünmüş bir milyon insan, buraya hangi özveriyle hangi fedakârlıklarla geldiler... Bizi suçlamaya çalışanlara, bu mitingin sesini duymak istemeyip, kulaklarını tıkayanlara bu meydan cevap veriyor. Ne mutlu Türküm diyene, ne mutlu büyük Atatürk’ün izinden yürüyenlere” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

29 Nisan Çağlayan mitinginde de katılımcılara hitap eden ADD Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Nur Serter burada da şu ifadeleri kullanmıştır:

“Tandoğan’dan yakılan ışık, Çağlayan’dan taşıyor, bütün Türkiye’yi dolaşıyor. Biz yürüyoruz. Tandoğan’dan çıktık, Çağlayan’ı aştık Türkiye’yi kuşatıyoruz. Ve diyoruz ki, biz varız, biz Türk Milletiyiz, biz laik cumhuriyetin, biz gerçek demokrasinin sahipleriyiz. Bize, “siz bindirilmiş kıtalarsınız” dediler. Biz bindirilmiş kıtalar değiliz, olmadık, olmayacağız. Biz Türk Milletiyiz. Biz Türk Milleti olmaktan onur duyuyoruz. Biz Türkiye’nin sesiyiz. Türk Milletinin sesini

duyamayanlara, duymak istemeyenlere, meydanları, al bayrağı görmeyenlere, biz göstermesini de duyurmasını da biliriz. Çankaya'yı işgal planlarına izin vermeyeceğiz. Sivil darbe girişimi yapan AK Parti iktidarının oyunlarına geçit vermeyeceğiz... Türk ordusu 27 Nisan'da laik cumhuriyete, Türk Milletinin gerçek iradesine sahip çıkmıştır. Türk Ordusunu aşağılamaya, Türk Silahlı Kuvvetlerini karalamaya hiç kimse için izin vermeyeceğiz. O Türk Ordusudur, bizim ordumuzdur. Şimdi siyasi iktidara sesleniyoruz; diyoruz ki, Atatürk ilke ve devrimleriyle çakışmaktan vazgeçin. Diyoruz ki, cumhuriyetle ve kurumlarıyla uğraşmaktan vazgeçin... Türkiye'de laik cumhuriyete sahip çıkanların sesini kısıamazsınız, vazgeçin. Çankaya'yı kuşatma planlarından vazgeçin... Bırakın milletin iradesi Çankaya'yı, Türkiye laik Cumhuriyeti için en kutsal makam olan Çankaya'yı belirlesin. Değerli vatanseverler, bizim sözümüz sadece iktidara değil, bizim muhalefete de söyleyecek sözlerimiz var. Biz bütün muhalefet partilerine tek bir şey söylüyoruz; birleşin. Ulusalcılar, vatanseverler, sosyal demokratlar birleşin. Birleşmek için sizden her türlü özveride bulunmanızı bekliyoruz. Çok uzun zamandır bekliyoruz. Yorulmadık, yılmadık, hala bekliyoruz. Ama bir seçim daha kaybetmek istemiyoruz. Yeni siyasi partiler kurmak da istemiyoruz. Birleşin diyoruz, birleşin. Halkın sesini duyun. Halkın duyarlılığına sahip çıkın. Halkın yüreğiyle birlikte atsin yüreğiniz. Bir olalım, ele ele gönül gönüle Türkiye'yi Atatürk'ün aydınlığına taşıyalım içiyoruz” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

13 Mayıs İzmir Mitingi konuşmacılarının biri de Ulusal Eğitim Derneği (UED) Başkanı Yaşar Hacısalıhoğlu'dur. Hacısalıhoğlu konuşmasında aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

“Yıllardır bu ülke üzerinde her türlü oyunu oynadılar... Türk milletinin bağımsızlığını zedelemek, geleceğine ilelebet ipotek koymak istediler. Özgüvenini yitirmiş, geleceğine ve bağımsızlığına sahip çıkamayan bir toplum arzuladılar... Bütünleştirici, kucaklayıcı, Atatürk'ün Türk milliyetçiliğini ırkçılık olarak tanıtmaya kalktılar... Atatürk'ün; “Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir” sözünü zedelemeye kalktılar. Alt kimlik-üst kimlik çarpıtmalarıyla, etnik bölücülüğü, emperyalizmin oyun alanına açtılar... Değerlerine sınıksı sarılan Kuvayı Milliye değerleriyle yoğrulmuş gerçek dindarları yanıltmaya kalktılar, Atatürk'le dindarların arasını açmaya kalktılar. Kutsal dinimizi sömürmeye, inanç hortumculuğu yapmaya çalıştılar... Milli karakteri olan hiçbir kurum kalmasın istediler, kurumlarla çatıştılar,

yıpratmaya kalktılar. Atatürk'ün ve onun “bağımsızlık benim karakterimdir” diyen ruhunu utanmadan öldürmeye cüret ettiler... Türkiye’de öze değil etiketlere dayalı bir siyaset dilini hâkim kılmaya çalıştılar. Sürekli ayrıştırmalardan medet umdular. Sağ-sol demeden Türk milletinin bağımsızlığı ve Türkiye sevdasında birleşmeyi, buluşmayı köreltmeye çalıştılar. Ama artık bu oyun tutmuyor. Bir millet uyandı. Parolası vatan, işareti namus diyor” (Özkan, 18 Temmuz 2018).

Medya Kuruluşlarının Cumhuriyet Mitingleri üzerine Söylemleri

Toplumsal hareketlerin biçimlenip ifade edilmesinde ve hareket alanının bir söylem mücadelesine dönüştürülmesi işleminin baş unsuru medyadır. Günümüzün kitle iletişim araçları, sembolik ve ideolojik söylemlerin yeniden üretilip dağıtılması açısından en birincil faktör konumundadır. Özellikle siyasi sorunların tartışmaya açılabilirdiği bir mecra olarak görülen medya, ayrıca toplum davranışlarını değıştirme ve yönlendirebilme gücü sayesinde kitlesel etkileşimlere de büyük oranda aracılık etmektedir. Bu yönüyle medya kamusal alanın bileşeni olarak da ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla medya unsurunun özelliklerinden yola çıkarak, medyanın sadece olup biteni açıklama çabasında olmamasının yanında mesaj alıcıların da, olup biteni olduğu gibi almadıklarını ifade etmek gerekmektedir (Işık, 2010, s.35).

Demeçler, parti programları ve miting konuşmaları gibi siyasi metinler ile bu siyasi metinlerin hedefinde olan birey ve kitleler arasında bir diyalog ilişkisi vardır. Zira hitap edilen kitle bu metinlerin içeriğinde bulunan kendi kültürel yapısına özgü bir anlayışla algılayabilmektedir. Bu bağlamda medya aracılığıyla gönderilen mesajlar da toplumsal bir edim içerisinde okunabilmektedir (Işık, 2010, s.35). Bunun dışında medya söylemlerinin toplum üzerindeki etkisi de dikkat çekici niteliktedir. Medyanın söylemlerdeki belirleyiciliği, verilen mesajın hem kanal hem kaynak hem de mesaj alıcıları açısından farklı şekilde algılanabilme durumunu ortaya çıkarmaktadır. Söylem çözümlemesinde ulaşılan bir başka sonuç ise medyanın, enformasyon aktarımı sırasında kendi dünya görüşü doğrultusunda hareket edip içerik oluşturmastır. Bu sebeple üstü kapalı dahi olsa, medya mensupları benimsedikleri ideolojik anlam ekseninde söylemlerini şekillendirebilmektedirler (Güneş, 2001).

2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde AK Parti karşıtlığı ile laiklik ve cumhuriyetin tehlikeye düşeceği endişesiyle düzenlenmeye başlayan Cumhuriyet mitinglerinde medyaya yönelik dile getirilen eleştiriler de dikkat çekici olmuştur. Keza miting alanında defaatle vurgulanan; “Satılmış medya istemiyoruz”, “ATV dışarı”, “TRT dışarı”, “Tayyip’i alana Aydın Doğan bedava”, “Tehlikeyi gizleyen medya istemiyoruz” gibi sloganlardan da anlaşılacağı üzere, öncelikle medyanın mitinglere ilgisiz kaldığı eleştirilmiş ve ATV ile TRT

televizyonlarının iktidar yanlısı oldukları vurgulanmaya çalışılmıştır. Medyanın Cumhuriyet Mitingleri’ ne dair tutumları yer yer farklılık göstermiştir. Bazı medya kuruluşları mitingleri en başından beri olumlu bir gelişme olarak aktarıırken bazı kuruluşlar ise Cumhuriyet Mitingleri’ni olumsuzluk vurgusuyla azımsama yoluna gitmişlerdir. Bu kapsamda mitingler, söz konusu medya kuruluşları tarafından demokratik sivil toplum hareketi ya da yaklaşan darbenin ayak sesleri olarak iki farklı şekilde değerlendirilmiştir (Kabakçı, 2010, s.118).

Cumhuriyet Mitingleri’ ne ilişkin olarak yapılan medya söylemleri, öncelikle gazete haber sunumları şeklinde incelenmiş olup, daha sonra konuyla ilgili internet haber siteleri ve TV kuruluşlarının haber yayınları ele alınacaktır. Buradan hareketle tablo 5’te Cumhuriyet Mitingleri’ nin gazetelerde yayımlanan haber sayı ve fotoğraflarına dair veriler paylaşılmıştır.

Tablo 5. Cumhuriyet Mitingleri’ nin Nisan-Mayıs 2007 Dönemi Gazete Sunumları (Aygün, 2011, s.148)

Gazeteler	Haber sayısı Ana Sayfa	Haber Sayısı İç Sayfa	Toplam Haber Sayısı	Fotoğraf Sayısı Ana Sayfa	Fotoğraf Sayısı İç Sayfa	Toplam Fotoğraf Sayısı
Hürriyet	11	36	47	15	78	93
Cumhuriyet	18	74	92	12	136	148
Akşam	7	29	36	11	37	48
Zaman	4	20	24	3	27	30
Yeni Şafak	5	12	17	3	35	38
Star	3	10	13	4	19	23

Tabloda da aktarılan verilere göre Cumhuriyet Mitingleri’ ne ilişkin olarak en fazla haber ve fotoğraf içeriğine Cumhuriyet gazetesinde yer verilmiştir. Bunun aksine haber ve fotoğraf içeriğinin az kullanıldığı gazete ise Star gazetesidir. Cumhuriyet Gazetesi’nin dışında yine fazla haber içeriğinin yer aldığı gazeteler ise sırasıyla; Hürriyet, Akşam, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleridir (Aygün, 2011, s.149).

Cumhuriyet Mitingleri’ ne olumlu bir bakış açısıyla yaklaşan gazetelerde yapılan haber söylemleri genel olarak “*silahsız kuvvetler*” veya “*sessiz çoğunluk*” şeklindedir. Bu gazetelerde özellikle cumhuriyetin temel ilkelerinin korunması ve laikliğe yönelik yayımlar dikkat çekmektedir. Mitinge katılım sayısının da ön plana çıktığı söylemlerde, katılımcı sayısı milyonlar ve yüzbinler ile ifade edilmiştir. Cumhuriyet Mitingleri’ ne olumsuz bakış açısıyla

yaklaşan gazetelerde ise katılımcı sayısı olarak herhangi bir rakam belirtilmemiş ve “*Adı ‘Sarıköz’ adlı darbe girişimcilerine karışan emekli Org. Şener Eruygur’un organize ettiği miting, Tandoğan Meydanı’nda gerçekleşti*”, “*CHP’den 3 milyon dolar alan Tuncay Özkan’ın kanalı ‘milyonlar’ bazı kanallar ‘1 milyon’ derken BBC ve AFP ‘on binler’, Reuters ve AP de, ‘binlerce laikin yürüdüğünü bildirdi.*” gibi başlıklar ön plana çıkarılmıştır (Yüksel, 2008).

Cumhuriyet gazetesi, 14 Nisan Tandoğan Mitingi’ ne ilişkin olarak “*Cumhuriyet tarihinin en büyük mitingi Ankara’da yapıldı*”, “*Ulusal uyanış*”, “*Dipten gelen dalga*”, “*Gürül gürül halk hareketi*” ve “*Tehditler yıldırmadı*” başlıklarını manşetine taşımıştır (Cumhuriyet, 15 Nisan 2007). “*Silahsız kuvvetler*” başlığını kullanan Posta gazetesi ise içerik olarak; “*Türkiye, Türkiye olalı böyle miting görmedi, cumhurbaşkanlığı adaylık başvurularının başlamasına iki gün kala Ankara’da sivil toplum örgütlerinin düzenlediği ‘Cumhuriyet Mitingi’ ne katılan 370 bin kişi, ‘Çankaya laiktir, laik kalacak’ sloganıyla Anıtkabir’e yürüdü*” ifadelerine yer vermiştir (Posta, 15 Nisan 2007). 15 Nisan 2007 tarihli Hürriyet gazetesi Cumhuriyet mitingini “*%65’in yüzbinleri*” başlığıyla haberleştirmiştir. Gazetede haber içeriği olarak şu ifadeler yer almıştır:

“Ankara dün tarihi bir gün yaşadı. Meclis Başkanı Bülent Arınç’ın ‘provokasyon’ uyarısına rağmen, ‘Cumhuriyetine Sahip Çık’ mitinginde bir araya gelen yüzbinlerce insan Başbakan Erdoğan’ın Çankaya adaylığını protesto amacıyla kilometrelerce yürüdü. Sade vatandaşından sanatçısına, siyasetçisine Türkiye’nin dört bir yanından insanı bir araya getiren miting, gövde gösterisine dönüştü” (Hürriyet, 15 Nisan 2007).

Bunların dışında Akşam gazetesinde “*Yüz binler yürüdü TV’ler uyudu*”, Takvim gazetesi “*İşte cumhur işte başkan*”, Radikal Gazetesi “*Erdoğan’a büyük uyarı*”, Güneş gazetesi “*Sokak muhtırası*”, Ortadoğu gazetesi “*Üç günde üç uyarı*”, Yeni Çağ gazetesi “*Kadınlar iktidara el koydu*”, Yeni Asya gazetesi “*Yeni bir ordu isteyen Özkan, mitingde kriz çıkardı*”, Evrensel gazetesi ise “*Mitingle uyarı*” haber başlıklarını kullanmıştır (Yüksel, 2008).

14 Nisan Tandoğan Mitingi’ni, gazetenin internet sitesinden “*Cumhuriyet mitingi yapıldı*” başlığıyla duyuran Birgün Gazetesi, miting haberini “*Atatürkçü Düşünce derneğinin öncülük ettiği Cumhuriyet Mitingi, Ankara Tandoğan Meydanı’nda yapıldı. Tandoğan Meydanı’na gelen on binlerce kişi sık sık ‘Tam bağımsız Türkiye’, ‘Çankaya laiktir laik kalacak’, ‘Ya istiklal ya ölüm’ sloganları attı*” şeklinde okurlarına aktarmıştır (“Cumhuriyet mitingi yapıldı”, 2007). Tandoğan mitingi öncesinde “*Cumhuriyet Mitingi için sıkı önlem*” başlıklı haberiyle okurlarına aktaran Haber7.com haber sitesi de, yapmış olduğu haberde miting öncesinde alınan önlemlere vurgu yaparak “*Ankara Tandoğan’da 14 Nisan’da yapılacak*

Cumhuriyet Mitingi için geniş güvenlik önlemleri alındı. 10 bin polisin görev alacağı miting için bazı yollar ulaşımına kapatılıyor” şeklinde paylaşmıştır (“Cumhuriyet mitingi için sıkı önlem”, 2007). Sabah gazetesinin 14 Nisan 2007 tarihinde internet sitesinden vermiş olduğu “*Cumhuriyet Mitinginden notlar...*” başlıklı haberinde; ‘*Atatürkçüler bir kez daha tarih yazdı*’ denilmiş ve ‘*Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde Ankara Tandoğan’da düzenlenen ve yoğun katılım yaşanan “Cumhuriyet’e Sahip Çık” mitingi çarpıcı konuşmalara sahne oldu*’ ifadelerine yer verilmiştir (“Cumhuriyet Mitinginden notlar...”, 2007). Haber sitesi ayrıca “*Cumhuriyet Mitingi dış basında*” başlıklı haberiyle de yabancı basının Tandoğan mitingini yakından takip ettiğini vurgulamaya çalışmıştır (“Cumhuriyet Mitingi dış basında”, 2007).

14 Nisan 2007 tarihinde Tandoğan meydanında düzenlenen Cumhuriyet Mitingi’ni sadece Kanaltürk televizyonu canlı ve kesintisiz olarak yayınlamıştır. Diğer TV kanalları ise yalnızca haber saatlerinde canlı bağlantı gerçekleştirmişlerdir (Kabakçı, 2010, s.124). Kanal 7 televizyonunun haber bültenlerinde 14 Nisan 2007 Cumhuriyet ilişkin olarak kullandığı ifadelerde; mitingin düzenleyicisinin ADD olduğu, mitinge destek veren ana muhalefet partisi lideri Deniz Baykal’ın mitinge torunu ile katıldığı ve gazeteci Tuncay Özkan’ın yapmış olduğu miting konuşmasındaki emrivaki üslubun karışıklığa neden olduğu vurgulanmıştır. Kanal D televizyonu da Tandoğan mitingiyle ilgili olarak, mitingin son yıllardaki en büyük miting olduğu, insanların Anıtkabir’e yürüyerek Atatürk’e şikâyetlerini dile getirdikleri, mitingin cumhurbaşkanlığı sürecini etkilemeyeceği, mitingde her yerin kırmızı-beyaz olduğu ve mitingin dönemin Başbakanının ya da AK Partili başka birinin cumhurbaşkanı olmaması için yapıldığına dair ifadelere yer vermiştir. Kanaltürk televizyonu ise milyonların Anıtkabir’i ziyaret ettiğini, cumhuriyetin temel ilkelerinin tehlikede olduğu, muhalefet partilerinin AK Parti’ye karşı birleşme çabası içerisinde olduklarını ve basın kuruluşlarının mitingi görmezden gelmeleri ya da miting haberlerine çok az yer vermeleri gibi konulara ağırlık vermiştir (Altun, 2007).

Kanaltürk televizyonu, ana haber bülteninde 14 Nisan’da Tandoğan Mitingi haberini, “*Bugün Türkiye olağanüstü bir gün yaşadı. Ankara’da tarihin en büyük mitingi düzenlendi. Görülmemiş bir kalabalık cumhuriyete sahip çıktı*” sözleriyle izleyicilerine aktarmıştır. Haberin devamında ise; “*Ve 4 yıl önce %34 oy alan bir parti geri kalan %64 oyu hiçe sayıp devlet yönetiminin tamamını ele geçirebilir mi? Laikliği, üniter devlet yapısını Atatürkçülüğü tartışmaya açan bir zihniyet Çankaya’ya talip olabilir mi? Anayasal kurumlarla çatışıp özüne karşı çıkan biri Atatürk’ün makamına çıkabilir mi? Cumhurbaşkanı Sezer’e göre hayır! Genelkurmay Başkanı Büyükanıt’a göre hayır! Aydınlarla, sanatçılara, sivil toplum kuruluşlarına göre hayır! Ve bugün Ankara’ya akan milyonlara göre de yanıt, hayır!*”

ifadelerine yer verilmiştir. Kanal 7 televizyonu da miting haberini; “*Günlerdir tartışılan miting bugün Ankara’da yapıldı. Atatürkçü Düşünce Derneği’nin öncülüğünde düzenlenen mitinge katılım yüksek oldu. CHP’nin büyük destek verdiği mitinge Baykal torunuyla birlikte geldi. Gazeteci Tuncay Özkan’ın konuşması kısa süreli bir arbedeye neden oldu. Miting bunun dışında olaysız ve sakin geçti*” şeklinde paylaşmıştır. Kanal D televizyonu ise ana haber bülteninde miting haberini; “*Başkent’teki ‘Cumhuriyete sahip çık’ mitingine yüzbinler katıldı... Ankara Ankara olalı böyle bir olaya tanıklık etmedi. Ay-yıldızlar kırmızı-beyaz bir denizdi... Kalabalık Tandoğan’a sığmayınca Anıtkabir’e sel olup aktı.*” sözleriyle sunmuştur (Altun, 2007).

Cumhuriyet gazetesi, 27 Nisan 2007 tarihli gazete manşetinde; 29 Nisan’da Çağlayan meydanında gerçekleştirilecek olan Cumhuriyet Mitingine vatandaşları davet ederek “*Çağlayan yüzbinleri bekliyor*” başlığını kullanmıştır. Haber içeriğinde; “*yurttaşlar 29 Nisan’da Cumhuriyet ve kazanımlarını korumak için seslerini yükseltecekler*” ve “*bindirilmiş değil, bin dirilmiş kitalarız*” ifadelerine yer verilmiştir (Cumhuriyet, 27 Nisan 2007). 14 Nisan Tandoğan mitinginin ardından düzenlenen Çağlayan mitingine de geniş yer ayıran gazete, “*en büyük uyarı*” başlığıyla aktardığı haberinde “*Tandoğan’da doğan ırmak İstanbul’da ‘Çağlayan’a dönüştü. Milyonlar, laik demokratik Cumhuriyete sahip çıkarak halkın sesine kulak tıkayanlara bir kez daha mesaj verdi*” ifadelerini okurlarıyla buluşturmuştur (Cumhuriyet, 27 Nisan 2007). Akşam gazetesi de Çağlayan mitingine ilişkin olarak; “*tarihin en büyük protesto mitingi*”, “*ne darbe ne şeriat demokrat Türkiye*”, “*yüzbinler Çağlayan’a aktı, kalabalık Tandoğan mitingini katladı*”, “*TV’ler uykudan uyandı*” ve “*Kadınlar bayrak açtı*” başlıklarını atmıştır (Akşam, 30 Nisan 2007). “*Tüm Türkiye’den geldiler*” yorumunda bulunan Hürriyet gazetesi ise “*Çağlayan’da kadın devrimi*” , “*Mitinge, yüz binlerce kişinin sağda ve solda birlik çağrısı damgasını vurdu.*”, “*milyonu aşan insan*” gibi ifadelere yer verilmiştir. Bunların dışında, Birgün gazetesi “*Ankara’yı aratmadı*”, Güneş gazetesi “*Türkiye böyle miting görmedi*”, Evrensel gazetesi “*İstanbul ‘darbe ve şeriata hayır’ dedi!*”, Milliyet gazetesi “*Dev kalabalık*”, Yeniçağ gazetesi “*Vatan uyandı*”, Sabah gazetesi “*Demokratik tepki*”, Radikal gazetesi “*Kadınların gücü*” ve Takvim gazetesi ise “*Millet muhtırası*” başlıklarını kullanarak 29 Nisan Çağlayan Mitingi haberlerini okurlarına aktarmışlardır (Yüksel, 2008).

29 Nisan Çağlayan Mitingine ilişkin olarak internet sitesinde “*İstanbul’daki ‘Cumhuriyet Mitingi’ sona erdi*” başlığıyla mitingi haberleştiren Yeni Şafak gazetesi haberin devamında “*İstanbul Çağlayan meydanında düzenlenen ‘Cumhuriyet Mitingi’ olaysız sona erdi. Büyük bir katılımın gözleendiği mitinge Türkan Saylan ve Tuncay Özkan’ın konuşmaları gölge düşürdü*” ifadelerini kullanmıştır (“İstanbul’daki ‘Cumhuriyet Mitingi’ sona erdi”, 2007).

CNN Türk haber sitesi de “*Yüzbinler bu kez Çağlayan'daydı*” başlığıyla verdiği haberde “*Ankara'da büyük yankı uyandıran Cumhuriyet Mitinginin bir benzeri İstanbul Çağlayan Meydanı'nda düzenlendi. Miting nedeniyle yüzbinlerce kişi Çağlayan Meydanı'nda buluştu. Mitingde ülkenin laikliğine vurgu yapılırken, muhalefete de 'birleşin' çağrısı yapıldı*” ifadesini okurları ile paylaşmıştır (“Yüzbinler bu kez Çağlayan'daydı”, 2007). Haber sitesi Mynet.com ise 29 Nisan Çağlayan mitingini, “*Cumhuriyet için Tandoğan'dan sonra Çağlayan*” başlığıyla haberleştirmiştir (“Cumhuriyet için Tandoğan'dan sonra Çağlayan”, 2007).

Tandoğan mitinginden farklı olarak 29 Nisan Çağlayan mitingini bu sefer Kanaltürk televizyonunun dışında SkyTürk, Kanal B ve Avrasya TV canlı yayınlamış, CNN Türk, NTV, Kanal 24 ve TRT2 televizyonları ise saat başı haber bültenlerinde miting alanına canlı yayın bağlantısı gerçekleştirmişlerdir. Miting, dış basında da BBC ve CNN başta olmak üzere birçok yabancı medya kuruluşu tarafından yakinen takip edilmiştir (Kabakçı, 2010, s.127).

5 Mayıs Manisa ve Çanakkale Cumhuriyet Mitingleri' ne ilişkin olarak Cumhuriyet gazetesi, “*Anadolu Ayağa Kalktı*”, “*Kadınlar Laikliğe Sahip Çıkıyor*”, “*Çanakkale'de Büyük Buluşma*” ve “*Manisa 'Yanıtını' Verdi*” başlıklarını kullanmıştır. Hürriyet gazetesi, “*Ege'de Coşku*”, “*5 Mayıs: 3 Miting Tek Mesaj*”, “*İşte Kızların Atam*”, “*Baştaki Bez Parçası Hükümeti İndirebilir*” başlıklarıyla mitingleri haberleştirmiştir (Özdemir, 2010). Evrensel gazetesinin internet sitesi ise 5 Mayıs Manisa ve Çanakkale mitingleri ile ilgili olarak “*Cumhuriyet Mitingleri*” başlığını atmış ve haber içeriğinde “*Cumhuriyet Mitingleri, dün de üç ayrı ilde düzenlenen mitinglerle devam etti. Çanakkale, Muğla ve Manisa'daki mitinglerde Tayyip baksana, kaç kişiyiz saysana, Cumhuriyete sahip çık, yarın çok geç olacak gibi sloganlar atıldı*” ifadelerine yer vermiştir (“Cumhuriyet mitingleri”, 2007).

13 Mayıs 2007 tarihinde İzmir mitingine ilişkin olarak zaman gazetesi, “*Salla Bayrağı Türk'ün Üstüne!*”, “*Önce Apo Posterli Konserden Sonra Cumhuriyet Mitinginde*”, “*Solu İzmir'deki Miting de Birleştiremedi*” ve “*İzmir Mitinginden Çarpıcı Notlar*” başlıklarını atmıştır. Hürriyet gazetesi “*Gâvur İzmir'in Gururlu Laikleri*”, “*Erzurum ve İzmir Aynı Değer, Aynı Ses*”, “*14 Mayıs: İşte Atam İzmir*”, “*Dünya Medyası Canlı Yayınla Mitinge Bağlandı*”, “*85 Yıl Sonra Aynı Yol*”, “*Mitingin Mesajı*” ve “*On binlerin Sokak Kahvaltısı*” başlıklarını kullanmıştır. Cumhuriyet gazetesi ise “*En Büyük Güç Gösterisi*”, “*Halkın Mesajı İyi Okunmalı*”, “*Milyonların Ortak Dili*”, “*En Büyük Muhalefet gösterisi*”, “*Dinci Basın Bildiğiniz Gibi*”, “*Halk başaracak*”, “*Meydanları Dinleyiniz*”, “*Laikliğe Bağlılık Gösterisi*”, “*Tayyip'i Alana Arınç Bedava*”, “*Gündoğdu 'Ampul' Söndü...*”, “*Sivil Toplumdan Tam Destek ve Katılım*”, “*Cumhuriyet Rotasına Oturdu*” ve “*Miting Bitti Şölen Başlıyor*” gibi başlıkları kullanılmıştır (Özdemir, 2010). Akşam gazetesi “*İzmir'de deniz ve kara birleşti, sol*

birleşemedi”, Milliyet gazetesi “*İşte İzmir*”, Birgün gazetesi “*Mitinglerde son nokta Zülfü ’den*”, Posta gazetesi “*Kalpler Ege’de attı*”, Takvim gazetesi “*Türk İzmir*”, Güneş gazetesi “*Al sana gavur İzmir*”, Vatan gazetesi “*Atatürk gelmiş gibi*”, Yeni Şafak gazetesi “*miting pastası*” Radikal gazetesi “*Deniz mavi yer kırmızı*”, Yeniçağ gazetesi “*Bu vatan, bu millet, bu bayrak bizim*” ve sabah gazetesi “*Demokrasi şöleni*” başlıklarını kullanarak İzmir mitingini okurlarına aktarmışlardır (Yüksel, 2008).

20 Mayıs Samsun mitingini gazete manşetine taşıyan Cumhuriyet gazetesi mitinge dair “*20 Mayıs: Farkındayız, Samsun’dayız*”, “*Geniş Katılım*”, “*Biz Birleştik Sıra Millette*”, “*Biz Saydık Sen Yalnız Oku*”, “*Samsun Böyle Miting Görmedi*”, “*Karadeniz Coştı*” ve “*Çay da Bizim Cumhuriyet de*” başlıklarını kullanmıştır. Hürriyet gazetesi de, “*Samsun’daki Coşkuya Bileşik Sol Damgası*”, “*20 Mayıs: Samsun’da Çıkıyorlar*”, “*Siz İstediniz Biz Birleştik, Sıra sizde Yürek Solda*”, “*Atatürk’ün Mezarında Bir Gürültü Duyuluyor*”, “*Samsun Böyle Dedi*” ve “*Alana Sığmadılar*” başlıklarıyla Samsun mitingini okurlarına aktarmıştır. Zaman gazetesi ise “*Miting Sona Erdi, Alan Çöplüğe Döndü*”, “*Türkan Saylan, Samsun Mitinginin de Sembolü Oldu*”, “*Solu Buluşturan Miting Sönük Geçiyor*”, “*Köşk Mitingleri, Siyasi Mitinge Dönüştü*” ve “*Cumhuriyet Mitingine Sol İttifak Damgası*” ifadelerine yer vermiştir (Özdemir, 2010). Bunun dışında Akşam gazetesi “*100 bin kişilik meydan doldu*”, Hürriyet gazetesi “*80 bini aşkın Samsunlu*”, Vakit gazetesi “*Bunlar tarih cahili*”, Yeniçağ gazetesi “*Cumhuriyetçiler Samsun’a çıktı*”, Birgün gazetesi “*Yeni nişanlılar el öpmeye gitti*”, Posta gazetesi “*Sandıkta birleşelim*”, Takvim gazetesi “*Samsun hatırası*” ve Tercüman gazetesi “*Helal sana Karadenizli*” başlıklarını kullanmıştır (Yüksel, 2008).

Bürokrasinin Cumhuriyet Mitingleri Üzerine Söylemleri

Bürokrasi, devlet işlerini yürüten devasa örgütlenmeyi ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Demirel, 2018, s.192). Sosyal bilimlerde bürokrasi, rasyonel örgütlenme şekliyle atanmış görevlilerin tarafsız-özel yönetimi ve devletin idari unsurları olarak tanımlanmaktadır. Genel bir ifadeyle, bürokrasi, devletin idari mekanizmasının yürütülmesinde görevli atanmış kamu görevlileri ya da devlet memurlarından oluşan hiyerarşik organizasyon anlamına gelmektedir (Heywood, 2007, s.507). Demokratik hesap verilebilirliğe getirmiş olduğu tehdit nedeniyle bürokrasi güç olarak bazen endişelere de sebep olmaktadır. Bürokratik memurların bilgi akışını kontrol etmeleri, teknik bilgi ve donanımına sahip olmaları ise bürokratik gücün kaynağını oluşturmaktadır (Heywood, 2007).

Bürokrasinin 2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde AK Parti karşıtlığı ile laiklik ve cumhuriyetin tehlikeye düşeceği endişesiyle düzenlenmeye başlayan Cumhuriyet Mitingleri’ ne bakışı, takındığı tavır ve söylemleri çalışmamızın bu bölümünde incelenecektir.

Ancak bu konuda hatırlatılması gereken bir husus bulunmaktadır. Bürokrasi siyasi kararları alan bir yapıdan ziyade alınan kararları uygulayan örgütsel bir yapı olduğundan dolayı siyasi meselelerde çok fazla varlık göstermemektedir. Yine de Türk siyasal yaşamının tarihsel arka planına bakıldığında siyaset üzerinde etkili olma niyeti taşıyan bir diğer ifadeyle siyaset yapma hevesi bulunan ve bazı dönemlerde bu konuda da başarı elde eden iki bürokratik unsurdan bahsetmek gerekir: Ordu ve üniversiteler. Bu iki yapının Cumhuriyet Mitingleri'ni nasıl algıladıklarını en azından birer örnekle ortaya koymak oldukça önemlidir.

Askeri bürokrasinin yürütme organının alt kanadında yer alması ve üstlendiği askeri politikaların icra edilmesi bakımından yürütmeye bağlı olması gibi etkenler, ordu mensuplarının Cumhuriyet Mitingleri' ne dair yapmış olduğu açıklamaların da bürokrasi başlığı altında değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. 12 Nisan 2007 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı Karargâhında düzenlen basın bilgilendirme toplantısında gazetecilerin sorularını yanıtlayan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt 14 Nisanda Tandoğan meydanında düzenlenecek mitingle ilgili olarak şunları söylemiştir;

“Şimdi tabii benim yorum yapma yetkim yok. Bu çeşit toplantı ve gösteriler kanunla düzenlenmiş durumda. Yasal olarak izin alınmışsa, şiddete başvurmayan, sadece düşüncelerin açıklanacağı bir toplantıdan ürkemek anlaşılır bir şey değildir yasal olarak yapılıyorsa. Kaldı ki Türkiye'de illegal çok gösteri yapılıyor. Terör örgütünün bayrakları açılıyor, bilmem ne yapılıyor... Ve benim bir vatandaş olarak benim yetkim de yok. O bir dernek, yasal prosedürü tamamlamış, yasalara uygun, şiddet içermeyen bir gösteri yapılıyorsa, ben buna demokratik bir girişim derim. Herkes demokratik hakkını kullanma, hakkına, hukukuna sahiptir. Ben, bu olayın siyasi boyutu olarak bakmıyorum. Ben olaya hukuki açıdan bakıyorum. Eğer usulüne göre yapılmışsa hiç kimsenin rahatsız olmaması gerekir. Ama içeriği, şusu, busu onlar bizim görev alanımızda değil. Onlar için bir şey söyleyemem” (Cumhuriyet, 13 Nisan 2007).

Cumhuriyet Mitingleri' ne akademik camia da yoğun bir şekilde katılım sağlamıştır. Dolayısıyla bürokrasi içerisinde yer alan üniversite rektörlerinin de Cumhuriyet Mitingleri' ne dair sergiledikleri tavır ve söylemler yine bu bölümde değerlendirilmelidir. 27 Nisan Tandoğan Mitingine katılarak destek veren ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Ural Akbulut daha sonra Anıtkabir özel defterine notlar yazmıştır. Akbulut'un yazmış olduğu notta şu ifadeler yer almıştır:

“...Ulu Önder Atatürk, laik, demokratik cumhuriyetin, senin kurduğun devletin koruyucusu olduğumuzu bildirmek için huzurundayız. ODTÜ mensupları, mezunları ve öğrencileri olarak sana ve en büyük eserine en küçük müdahaleye

asla izin vermeyeceğiz ve bu uğurda her türlü mücadeleye hazırız. Laik Cumhuriyeti sonsuza kadar koruyacağımıza ant içiyoruz” sözleriyle defteri imzalamıştır (Işık, 2010, s.53).

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç

Toplumsal bir varlık olan insanın, birlikte yaşama ihtiyacından dolayı ortaya çıkmış olan siyaset olgusu; yönetme-yönetilme işi, toplumsal hayatı idare eden- düzenleyen kurallar bütünü veya hiyerarşik idari kurumlar olarak tanımlanmaktadır. İnsan idaresinin olduğu her yerde iyi ya da kötü bir siyaset işlevi vardır. Devlet işlerinin düzenlenip idare edildiği bir anlayış olarak da tanımlanan siyaset kavramı, ikna kabiliyetinin etkinliğiyle de ifade edilebilmektedir. Öyle ki, siyasal ifadelerin karşı tarafta uyandırdığı etki, doğrudan siyasetin ikna etme sanatıyla ilgili olduğunun bir göstergesidir. Birçok siyaset bilimci siyaseti, iktidar veya idareyi elinde tutanların sistem içerisinde sergiledikleri eylem ve faaliyetlerin tümü şeklinde tanımlamaktadır. Araştırmacılara göre siyaset kavramının temel iki ögesi vardır. Bunlardan biri devlet aygıtı diğeri ise iktidar olgusudur. Onlara göre siyaset devlet aygıtından önce ortaya çıkmıştır ve iktidar siyasetin öznesi konumundadır. Siyaset yapma işinin en büyük ayırt edici özelliği iktidar olgusudur. Dolayısıyla siyaset kavramı içerisinde özellikle iktidar olgusu merkeze alınmalıdır. Diğer taraftan devletin insanların menfaatine olacak şekilde yönetilmesi ve bu doğrultuda kararlar alınması siyaset kapsamı içerisinde düşünülmüştür.

Siyasetin kişisel veya özel bir topluluğa mahsus olmaması ve toplumun bütününe yayılması gibi etmenler siyasetin alanıyla ilgili bir durumdur. Demokratik sistem içerisinde siyasal iktidarın çeşitli olaylar karşısında değişkenlik gösterebilecek olması siyasal iktidarların, siyasal süreçleri, ne derece dikkate alması gerektiğini ortaya koymaktadır. Siyaset değişkenlik gösteren bir süreçtir. Onun için, iktidar sahipleri önce kendi zümrelerinden başlayarak güven, hoşgörü ve işbirliği vb. gibi duyguların toplumun geneline yayılmasını sağlayacak eylemleri özenle yerine getirmelidir. Siyaset kelimesinin diğer bir ifadesi de politikadır. Kimi uzmanlarca politikanın çatışma ortamına sebep olduğu iddia edilmektedir. Bunun dışında politikanın toplumda bütünlüğü sağlayan ve kamusal yararı gerçekleştiren bir kavram olduğunu savunanların sayısı da hayli fazladır. Yukarıdaki tanımlamalar doğrultusunda genel bir ifadeyle aktaracak olursak; siyasetin temel iki unsurundan birisi olan devlet aygıtı, ülkeyi ve insanları yönetmek, uluslararası ilişkilerde rol almak, birlik ve beraberliği sağlayarak insanları mutlu etmek amacıyla iktidar olmalıdır.

Karar alma süreçlerinde toplumu etkileme ve yönlendirme etkisine sahip olan siyasal aktörler, siyasal güç veya otorite elde etmiş olan kişi, grup veya kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Demokratik sistemlerde, siyasal mekanizmanın işlemlerini sağlayan, denetleyen ve değiştiren çeşitli aktörlere ihtiyaç duyulmaktadır. Her aktör farklı bir kimlik veya katmanı temsil etmektedir. Özellikle karar alma veya siyasal hareketliliğin yaşandığı süreçlerde ortaya çıkan siyasal aktörler, farklı alanları kullanarak üstlendikleri görev ve sorumluluk dâhilinde toplum ile siyasal mekanizma arasında köprü vazifesi görmektedirler. Genel olarak yönetenler grubu tanımlaması yapılan siyasal aktörler, toplumun tamamını ilgilendiren konularda seçmenleri temsil ederek onlar adına karar alma ve uygulama sürecine katılmaktadırlar. Siyasal mekanizma içerisinde; devlet başkanı, hükümet, siyasi partiler, bürokrasi, baskı grupları, STK'lar ve medya gibi kişi, grup veya kuruluşlar siyasal aktörler olarak tanımlanmaktadır.

Tüm bu ifadeler doğrultusunda, çalışmada ülkemizin yakın siyasi tarihine damga vuran Cumhuriyet Mitingleri 'nin ideolojik teması, hareket alanı, boyutu ve katılımcı profili çok yönlü olarak araştırılmış, farklı kimlik ve toplum katmanını temsil eden siyasal aktörlerin mitinglere dair söylem ve yaklaşımları dönemin siyasi atmosferine göre aktarılmaya çalışılmıştır.

2007 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde, 14 Nisan'da Ankara'da başlayıp İstanbul, Manisa, Çanakkale ve İzmir'de devam eden Cumhuriyet Mitingleri, AK Parti'nin örtülü İslami amaç güttüğünü düşünen Kemalist ideoloji mensupları ile kendisini muhafazakâr demokrat olarak konumlandıran AK Parti iktidarı arasında yaşanan siyasal mücadelenin meydanlara yansımış hali olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin kültürel değişim sürecinde laikler ve İslamcılar arasındaki ayrışmada şeriat ve irtica kavramları başrol oynamaktadır. Mitingler öncesinde başta Kemalist ideolojiye mensup bürokratlar olmak üzere, sırasıyla Cumhurbaşkanı, muhalefet parti ve liderleri, bazı baskı grupları ve sivil toplum kuruluşları, ordu mensupları ve bazı medya kuruluşları sürekli olarak şeriat ve irtica tehdit algısıyla toplumu besleyerek bir korku halinin ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Buna paralel olarak, ulusalcı refleks ile "biz" ve "onlar" ayrımıyla harekete geçen ve kendilerini aydın olarak tanımlayan Kemalist ideolojiye gönül verenler de toplumsal seferberlik duygusuyla meydanlara çıkmışlardır. Aslında mitinglerin ortaya çıkış sürecinde yıllardır Türk siyaset gündeminde yer alan türban tartışması önemli bir yer tutmaktadır. Cumhuriyet Mitinglerini düzenleyen STK'lar başta olmak üzere Kemalist düşünce kimliğine sahip olan diğer tüm paydaşlar türban meselesinde alenen olumsuz tavır sergilemişlerdir. Öyle ki, eşi türbanlı olan bir siyasetçinin cumhurbaşkanı adayı olma ya da seçilme ihtimali, bu mitinglerin yapılma gerekçesinin kaynağını oluşturmaktadır. Mitinglerde tertip komitesinde bulunan ÇYDD ve ADD' nin

dışında, çoğunluğunu kadınların oluşturduğu birçok dernek boy göstermiştir. Cumhuriyet Mitingleri 'nin konuşmacılarının yanı sıra katılımcılarının da büyük bir bölümünün kadın olması, medyada “Kadın Devrimi” olarak işlenmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet Mitingleri, Laik ve İslamcı ayrışmasında laik tarafta yer alan türban karşıtı Kemalist kadınlar için de farklı bir öneme sahiptir (Çağatay, 2008, s.40). Mitinglerde genellikle yurttaşlık ve sivil toplum ekseninde, Atatürkçülük ve laiklik üzerine söylemler geliştirilmiştir. Yine bu kavramlarla ilgili olarak iktidarın rejim düşmanı olduğu ifade edilerek, hükümetin alenen hedef alındığı sloganlar üretilmiştir.

2006 yılının sonlarına doğru dolaylı olarak Cumhuriyet Mitingleri' nin gerekçesi sayılabilecek birçok gelişme yaşanmıştır. İlk olarak Yargıtay Sabih Kanadoğlu, “*TBMM'deki oylamaya 367 milletvekili katılmazsa seçim iptal olur*” şeklinde bir açıklaması tartışmaların fitilini ateşlemiştir. Ayrıca Kanadoğlu'nun açıklamaları, 2007 yılında yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçiminin de iptal gerekçesi sayılmıştır. Daha sonra iktidar partisi 367 vurgusuna tepki göstermiş, başta CHP olmak üzere birçok muhalif parti ise 367 krizi sürecine destek vermiştir. Siyasal aktörlerden siyasal lider kavramının, o dönemdeki sacayaklarından birisi olan Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de, irtica akımlara dikkat çeken bir açıklama yaparak sürece dâhil olmuştur. Diğer taraftan Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt da “*cumhurbaşkanı olacak kişinin cumhuriyete ve laikliğe sözde değil öze bağlı olması*” açıklaması yaparak siyasal cumhurbaşkanı adaylığı tartışmalarına taraf olmuştur.

Bu dönemde iktidar partisi Abdullah Gül'ü cumhurbaşkanı adayı olarak açıklamış ve 27 Nisan'da TBMM genel kurulunda yapılan cumhurbaşkanlığı birinci tur oylamasına katılan 361 üyenin 357'sinin oyunu alarak cumhurbaşkanı seçilmiştir. Fakat bu oylamadan hemen sonra CHP, 367 üye çoğunluğunun sağlanamadığı gerekçesiyle oylamanın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur. Aynı günün gecesinde genelkurmay başkanlığı internet sitesinden bir bildiri yayınlarak, cumhurbaşkanlığı tartışmalarının laiklik ilkesi ekseninde cereyan ettiğini ve bu durumun TSK tarafından endişeyle izlendiğini belirtmiştir. TSK'nın yayınladığı E-muhtıradan sonra AK Parti de bir basın toplantısı düzenleyerek, bu bildirinin direkt kendilerine karşı olduğunu ve bunu kabul etmediklerini vurgulamıştır.

Daha sonra Anayasa Mahkemesinin 367 kararı açıklanmıştır. Anayasa Mahkemesi, ana muhalefet partisinin talebine uygun olarak toplantı yeter sayısının sağlanmadığı yönünde karar vererek yürütmeyi durdurmuştur. Tüm bu gelişmelerden sonra TBMM de erken genel seçim kararı alarak seçimlerin 22 Temmuz'da yapılmasını kararlaştırmıştır. 22 Temmuz'da yapılan genel seçimleri AK Parti kazanmış ve daha sonra yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminin üçüncü

tur oylamasında 448 üyenin 339'unu alan Abdullah Gül Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

2007 yılında cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde düzenlenmeye başlayan Cumhuriyet Mitingleri, cumhuriyetin temel niteliklerine uygun, laik bir cumhurbaşkanının seçilmesi adına organize edilen mitinglerdir. Cumhuriyet mitingleri ayrıca, yığınların ortak duygu etrafında birleşerek toplumsal hareketliliği hat safhaya taşıması yönüyle de eşine az rastlanır bir olay olarak Türk siyasal hayatında yerini almıştır. İki farklı ideolojik görüş ekseninde gerçekleşen mitingler, esasen Kemalist düşünce mensupları ile muhafazakâr/İslamcı anlayışa sahip olan AK Parti iktidarının var olma mücadelesinin meydanlara taşmış hali olarak değerlendirilmelidir. Bu bakımdan iki farklı ideolojiyi benimseyen siyasal parti ve liderlerin, düzenlenen mitinglere dair söylemleri de çalışmamız açısından önem arz etmektedir. Her siyasal parti ve liderleri, Cumhuriyet Mitingleri'ni kendi ideolojileri etrafında değerlendirip o yönde söylemlerde bulunmuşlardır. AK Parti ile Büyük Birlik Partisi liderlerinin Cumhuriyet Mitingleri' ne dair yaklaşımları hemen hemen aynı doğrultudadır. Sadece parti liderlerinin değil, siyasal partilerin de Cumhuriyet Mitingleri' ne ilişkin yaklaşım ve söylemleri de, liderlerin ifadelerini teyit eder nitelikte olmuştur. Bunun dışında mecliste sandalyesi olan veya olmayan neredeyse tüm siyasal parti ve liderleri Cumhuriyet Mitingleri'ni destekleyerek AK Parti'nin cumhurbaşkanı adayına karşı çıkmış ve aday tercihinde değişiklik yapmasına yönelik söylemlerde bulunmuşlardır. Fakat bazı siyasal partilerin miting söylemlerinin ideolojik farklılıktan ziyade tamamen siyasal kazanım elde etme amacıyla yapıldığı da belirgin bir şekilde görülmektedir.

Siyasal aktörlerin en üst noktasında yönetici pozisyonunda olan Devlet Başkanı'nın Cumhuriyet Mitingleri' ne ilişkin söylemleri, 2007 yılında ülkemizdeki siyasal sisteme uygun olarak cumhurbaşkanı özelinde incelenmiştir. Cumhuriyet mitinglerini destekleyen ve başarılı bulunduğunu ifade eden cumhurbaşkanı Sezer, Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde de tavrını net bir şekilde belli ederek irticai faaliyetler konusunda uyarılarda bulunmuştur.

Karar alma süreçlerini yönlendirme potansiyellerinin olması, halkın iradesini yansıtmaları ve devlet ile vatandaşlar arasında tampon görevi üstlenmeleri gibi hususlar baskı gruplarının ne kadar etkin birer aktör olduklarının göstergesidir. Bu sebeple baskı gruplarının Cumhuriyet Mitingleri' ne yönelik tutum ve söylemleri yine çalışmamız içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Cumhuriyet Mitingleri' ne katılım konusu özellikle baskı gruplarından sendikalar arasında tartışma konusu olmuştur. Öyle ki, kimi sendikaların mitinglere katılım kararları medyada takdir edilirken, mitinglere katılım sağlamayan kimi sendikalar da gerek medya gerekse diğer sendikalar tarafından eleştirilmiştir. Örneğin DİSK'in Tandoğan Mitingi' ne katılmaması günlerce tartışılmıştır. Bunun üzerine DİSK daha sonra organize edilen

mitinglere katılım göstermiştir. Mitinglere katılmayan diğer bir sendika da Eğitim-Sen'dir. Eleştirilerin odağında olan Eğitim-Sen Başkanı, daha sonra bir açıklama yaparak mitinglere katılmama gerekçelerini kamuoyuna ilan etmiştir. Aynı iş kolunu temsil eden Anadolu Eğitim Sendikası da ilk olarak Eğitim-Sen'in tavrını eleştirmiş ve mitinglere destek verdiklerini deklare etmiştir. TÜSİAD Başkanı da 29 Nisan mitinginden sonra tarafları sağduyulu olmaya davet ederek demokratik değerlerin temel alınarak alternatif çözüm yollarının üretilmesi gerektiğini dile getirmiş ve tarafsız bir görüntü çizmiştir. Mitinglere en başından beri taraf olan diğer bir baskı grubu ise TTB'dir. TTB, miting öncesi ve sonrasında yapmış olduğu davet, duyuru veya değerlendirmelerle birlikte Cumhuriyet Mitingleri 'nin en başından beri sıkı destekçisi olduğunu beyan etmiştir.

Cumhuriyet mitingi öncesinde Kemalist ve İslami ideoloji arasında görünürlük kazanan var olma mücadelesi ilk olarak STK'lar üzerinde başlamıştır. Bu doğrultuda sivil Kemalizm'in oluşturulması adına kayda değer çalışmalar yapan; ÇYDD, ADD ve Kemalizm ideolojisine hâkim olan birçok dernek, Cumhuriyet Mitingi' nin en açık destekçisi olmuş ve mitinglerin tertip komitesi içerisinde aktif faaliyet göstermiştir. Mitinglerin konuşmacıları arasında da yer alan bu dernek temsilcileri, konuşmalarında çoğunlukla AK Parti iktidarını hedef almış ve hükümete yönelik çok sert ifadeler kullanmışlardır. Tandoğan Mitingi'nden başlayarak sırayla diğer illerde de organize edilen Cumhuriyet Mitingleri' nin düzenleme komisyonunda görev alan bu STK'ların söylemleri de genel olarak laik ve demokratik cumhuriyetin temel değerlerine sahip çıkılması ekseninde gerçekleşmiştir. Hemen hemen her mitingde konuşmacı olarak sahneye çıkan STK temsilcileri, her ne kadar ilk başlarda irticai faaliyet endişesi ile konuşmalarında demokrasi vurgusu yapmış olsalar da ve daha sonraki süreçte konuşmalar, özellikle ideolojik görüş farklılığıyla birlikte iktidar politikalarını eleştirme ve hükümetin istifaya davet edilmesi gibi tarafgir söylemlerle sonlanmaya başlamıştır.

İdeolojik karşıtlığın meydanlara taşmış hali olarak nitelendirilen Cumhuriyet Mitingleri' ne yönelik diğer bir mücadele de medya platformunda yaşanmıştır. Bu süreçte medya kuruluşları, kamuoyunun Cumhuriyet Mitingleri' ne yönelik algılarının şekillendirilmesinde belirleyici temel unsur olmuştur. Siyasi parti ve liderlerinin, cumhurbaşkanı ve başbakanın, baskı gruplarının, sivil toplum kuruluşlarının, ordu mensupları ve akademisyenlerin Cumhuriyet Mitingleri' ne ilişkin söylemleri ve yaklaşımları medya aracılığıyla muhataplarına ulaşmış ve kamuoyunun ideolojik olarak şekillendirilmesinde rol oynamıştır. Buna benzer bir biçimde farklı ideolojik görüşleri benimseyen gerek yazılı gerek görsel basın mecralarının yayınlamış oldukları köşe yazısı, haber veya haber bülteni sunumları da kamuoyunun Cumhuriyet Mitingleri' ne yaklaşımı hususunda belirleyici faktör olmuştur.

Zira meydanlardaki çekişme yer yer haber içeriklerine de yansımış ve medya kuruluşları arasında “*yandaş medya*” veya “*tarafli yayın*” tartışmaları yaşanmıştır. Medya kuruluşlarının Cumhuriyet Mitingleri’ ne dair yaklaşımları genel olarak “*laiklik*”, “*cumhuriyetin temel ilkeleri*” gibi ideolojik etkenlerin yanı sıra katılımcı sayısı ve farklı medya kuruluşlara yönelik eleştiriler temelinde de değerlendirilmiştir. Diğer taraftan bazı medya kuruluşlarının yayın organlarında kullanmış oldukları hegemonik söylemler (manşet-sürmanşet başlıkları veya sunumları gibi) de yine toplum tarafından kabullenilerek mitinglerde sloganlaştırılmıştır.

Gazeteleri incelediğimizde Cumhuriyet Gazetesi’nin tarafını net biçimde ortaya koyduğu görülmektedir. Gazete, mitinglerin tamamında ideolojik sözcükleri (laiklik, yurttaşlık ve Atatürkçülük) kullanmış ve iktidarı hedef alan söylemler geliştirmiştir. Bu doğrultuda Cumhuriyet gazetesinin mitinglere dair kullanmış olduğu Kemalist söylemler, Cumhuriyet Mitingleri’ nin düzenleyicilerinin benimsemiş olduğu ulusalcı ve Kemalist karakterle uygunluk göstermektedir. Ana akım gazetelerinden olan Hürriyet Gazetesi de aynı Cumhuriyet Gazetesi’nde olduğu gibi ideolojik karakterini yansıtan söylemler odağında mitingleri haberleştirmeye çalışmıştır. Yine bu iki gazete dışında Milliyet, Akşam, Radikal ve Güneş gazeteleri de mitingleri aynı anlayış çerçevesinde haberleştirmiş ve benzer ifadelerle manşetlerine taşımışlardır. Söz konusu bakış açısının aksine mitinglere olumsuz yaklaşan gazeteler de genellikle “*darbe*” ve “*darbeci iddiaları*” odağında mitingleri haberleştirerek, mitingleri örgütlü sınıf hareketi ekseninde sunmaya çalışmışlardır. Bu açıdan ele alacak olursak; Yeni Şafak, Zaman ve Birgün gazeteleri hem iktidarla olan ilişkileri hem de ideolojik karakterleri gereği mitinglerle ilgili olumsuz haberlere yer vermiş, yer yer olumlu gelişmeleri görmezden gelmiş ve mitingleri düzenleyen çevreleri azımsama yoluna gitmişlerdir. Cumhuriyet Mitingleri’ ne ilişkin olarak gazetelerin konuya yaklaşım şekillerinde de belirli bir çatışma, kutuplaşma ve cepheleşme yaşandığı görülmektedir. Konunun gündeme taşınması açısından kimi gazeteler miting haberlerine daha fazla yer ayırırken kimi gazeteler de miting haberlerini oldukça yüzeysel işlemiş ve miting ile ilgili bazı gelişmeleri görmezden gelmiştir.

Gazeteler dışında TV kanallarının da Cumhuriyet Mitingleri’ ne farklı yaklaşımları yine fazlaca tartışılan konulardan birisi olmuştur. Mitingleri en başından beri canlı yayınlayan Kanaltürk televizyonu, ideolojik olarak taraf olması nedeniyle mitinglerdeki coşkuyu ve AK Parti iktidarını hedef alan bazı ifadeleri haber bültenlerinde izleyicilere aktarmaya çaba göstermiştir. Diğer TV kanalları ise yalnızca haber saatlerinde canlı bağlantı gerçekleştirmişler ve mitinglerin belirli çevreler odağında düzenlendiği izlenimini vermişlerdir. TV kanallarının bu tutumları mitingi destekleyen çevrelerce “*yandaş medya*” ithamlarıyla günlerce eleştirilmiştir. TV kanallarının Cumhuriyet Mitingleri’ ne ilişkin yayın politikalarını

incelediğimizde, her kanalın haber kurgularını kendi bakış açılarıyla oluşturdukları görülmektedir. Bazı kanalların haber içerikleri iktidarın egemen söylemini kırma ve muhalif bir söylem oluşturma çabası içerisindeyken, kimi kanallar da ise iktidarı destekler nitelikte olan haber kurguları tasarlamıştır.

TSK'nın bürokrasi başlığı içerisinde değerlendirilmesi, ordu mensuplarının Cumhuriyet Mitingleri' ne ilişkin söylemlerini de çalışmamız açısından önemli hale getirmiştir. Dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt 14 Nisanda Tandoğan meydanında düzenlenecek miting öncesinde yapmış olduğu değerlendirmelerle, mitingleri demokratik bir hak olduğunu ifade etmiş ve söylem olarak tarafsız bir tavır sergilemeye çalışmıştır. Bürokrasi alanında değerlendirilen diğer bir kuruluş ise üniversitelerdir. Cumhuriyet Mitingleri' ne yoğun katılım gerçekleştiren akademik camia içerisindeki bazı akademisyenler en başından beri mitinglerin en büyük destekleyicileri olmuşlar ve söylemleriyle toplumu etkilemeye çalışmışlardır

Çalışma kapsamında ele aldığımız Cumhuriyet mitingleri, toplumsal yapı içerisinde Kemalist ve siyasal İslam ideoloji mensuplarının mücadelelerinin sahnelendiği bir alanı işaret etmiş ve bu iki ideolojinin temel karşıtlıkları üzerinden siyasal aktörlerin söylemleri objektif şekilde incelenmiştir. Çalışmamızda siyasal aktörlerin, kendilerine yakın olan ideolojik düşünce eksininde karşıtlıklar oluşturup bu yönde söylemler geliştirdikleri görülmüştür. Siyasal aktörlerin Cumhuriyet Mitingi söylemleri, cumhurbaşkanlığı ve sonrasında yapılacak olan erken genel seçimleriyle birlikte siyasi kutuplaşmaya giden bir ortam içerisinde laik ve İslamcı düşünce odağında gelişmiş olan ifadelerden oluşmaktadır. Mitinglerde aktörlerin bir tarafı rejimin tehdit altında olduğu gerekçesiyle demokrasi ve laiklik vurgusu yapmış, diğer taraf ise mitingleri, siyasi çıkar elde etmek ve rant sağlama amacıyla olan grupların düzenlediği art niyetli eylemler olarak tarif etmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet mitingleri kimi aktörler tarafından Kemalist devleti korumak amacıyla yapılan demokratik bir hareket olarak kabul edilirken, kimi aktörler için ise siyasal İslam düşüncesinin, cumhuriyet rejimini tehdit ettiği bahanesiyle milli iradeye yapılan müdahaleler şeklinde görmüştür.

Özetle, özgürlüklerin ve hakların genişletilmesi, kısıtlanan hakların geri alınması ve baskıların kaldırılması gibi demokratik hak taleplerinin ifade alanı genelde miting meydanları olmuştur. Fakat milli görüş kökenli herhangi bir siyasetçinin cumhurbaşkanı adayı olma ya da seçilme ihtimaline karşı düzenlenmiş olan Cumhuriyet Mitingleri'nde demokratik hak talebinden ziyade, ideolojik farklılıklar nedeniyle demokratik seçimlerde halk tarafından yetki verilen meşru iktidarın haklarının elinden alınması istenmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet Mitingleri' nin ideolojik farklılık gerekçesiyle iktidarı değiştirme amacı gütmeleri mitinglerin

siyasal olguyla doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, 2007 yılında gerçekleştirilen Cumhuriyet Mitingleri, demokratik taleplerle sivil alanda var olma mücadelesinden ziyade, Kemalizm ideolojisine mensup kişi ve kurumların, seçilmiş iktidar üzerinde oluşturmaya çalıştığı hegemonyanın meydanlara taşmış hali olarak tarihteki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

- Acar, A., & Çelebi, M. B. (2012). Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Cumhurbaşkanlığı Makamının Önemi Ve 2007 Yılı Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Abdullah Gül'ün Görev Süresi Tartışmaları. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(23), 1-34.
- Akay, R. A. (2011). *Güncel Türk Siyasi Yaşamında "Siyasal İletişim Danışmanı" Kavramı* (Doktora lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 317398
- Akdağ, M. (2020). Medya Siyaset Etkileşimi Bağlamında Türkiye'de Siyasetin Medya Alanındaki Düzenlemeleri Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 1173-1197.
- Akgün, B. (2007, Ağustos 1). 2007 Seçimleri ve Türkiye'de Demokratik Siyasetin Geleceği. *Demokrasi Platformu Dergisi*, 3(11), 1-24. <https://demokrasiplatformu.com/dergi/article/view/88> adresinden alındı
- Akın, M. H. (2011). İktidarda Muhalefetten İktidar Muhafazakârlığına: Türkiye'de Muhafazakârlık Üzerine Bir Değerlendirme. G. Işık (Dü.) içinde, *Toplumsal Hareketler* (s. 87-101). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akıncı, A. (2013). Türk Siyasal Hayatında 1980 Sonrası Darbeler ve E-Muhtıra. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 39-58.
- Alkan, H. (2018). *Siyaset Bilimine Giriş*. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/siyaset_bilimine_giris_au285.pdf adresinden alındı
- Altun, S. (2007). *Haber Söylemi Değişiklikleri: Cumhuriyet Mitingleri Ya da "Gelincik Devrimi" Örnekleme* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 234728
- Arklan, Ü. (2006). Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(16), 45-65.
- Arslan, A. (2020). Siyaset ve Toplum. *Siyaset Bilimi* (s. 15-30). içinde Çanakkale: Paradigma Akademi Basın Yayın.
- Aslan, A. (2017). Yerli ve Milli Siyaset. 77-104. İstanbul: SETA Yayınları.
- Aydın, A. (2016). *Kamu Yönetiminde Siyasal Liderlik ve Bir Siyasal Liderlik Örneği Olarak Hz. Muhammed (Sav)* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 451351
- Aygün, E. (2011). *Yazılı Basın Haber Söylemlerinde Cumhuriyet Mitingleri'nin Sunumu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aymelek, U. (2019). *Siyasal İletişimde Kamuoyu Oluşturma Aracı Olarak Adalet Yürüyüşü'nün Söylem Analizi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 549111
- Aziz , A. (2019). *Siyasal İletişim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Bozduman, M. A. (2020). Geçmişten Günümüze Siyasî Liderliğin Teorik Olarak Gelişimi. *Esam Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 261-283.
- Can, İ. (2015). *Liderler, Kurumlar ve Süreçler Bakımından Türkiye'de Siyasal Güven: Sosyolojik Nicel Bir Araştırma* (Doktora lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 391877
- Canbey, M. (2009). *Siyasal iletişim Sürecinde Siyasi Parti Liderlerinin Markalaşması Üzerine Bir Analiz* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- CNNTürk, (2007). *Samsun'da Miting Çoşkusu* [Dijital Fotoğraf]. <https://ataturktoday.com/RefBib/Miting/Samsun.htm> adresinden alındı.
- Coşkun, M. B., & Yolcu, T. (2017). Devlet-dışı Aktörlerin Türkiye'de Kamu Politikası Sürecine Etkisi Üzerine Bir İnceleme: Küresel ve Ulusal Medya ve Finans Kurumları Örneği. *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi IV*, (s. 178-197). Malatya.
- Çakıcı, F. O. (2020). Siyasal Liderlik Faktörlerinin Seçmen Tercihi Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. *Tarih Okulu Dergisi*(47), 2117-2151.
- Çelik, E. (2020). Siyasal İletişim. *Siyaset Bilimi* (s. 439-487). içinde Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Dalkıran, N. (1995). *Siyasal Reklamcılık ve Basının Rolü*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Demirel, T. (2018). Siyasal Güçler. *Siyaset Bilimi* (s. 180-203). içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Divanoğlu, S. U. (2017). Siyasal İletişim Sürecinin Belirleyicileri. *The Journal Of Academic Social Science Studies Dergisi*(62), 399-415.
- Doğan, A. (2017). *Türkiye'de Siyasal İletişim ve Siyasal Davranış*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dursun, D. (2018). Siyaset ve Siyaset Bilimi. *Siyaset Bilimi* (s. 2-121). içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dursunoğlu, İ., & Yazıcı, S. (2018). Türk Demokrasi Hayatında Askeri Uyarılar: 1971-2007 Muhtıralarının Kraşılaştırmalı Analizi. *Turkish Studies Dergisi*, 13(22), 211-223.
- Ekinci, N. (2016). *Siyasal İletişime Giriş*. Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.
- Ersan, İ. (2019). *Türkiye'de 2014 Cumnhurbaşkanlığı Seçimlerinde Siyasi Aktörlerin Basında Yer Alan İletilerinin Analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Ertugay, F. (2005). *Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidar Üzerine Etkileri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 162872
- Eryılmaz, B. (2017). *Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

- Fırat, E. (2018). Siyaset Biliminin Tarihi ve Şu Anki Durumu. *Sosyal Bilimler Dergisi*(30), 6-29.
- Gençalp, B. (2019). *Siyasal İletişimde Yeni Medya Kullanımı: 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri E-Miting Örneği* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 592235
- Göktürk, G. (2016). Siyasal Partilerin Doğuşu: Tarihsel ve Toplumsal Kökenleri. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*(54), 245-273.
- Göztepe, E. (2008). Muhakeme Etmek ya da Karar Vermek: Anayasa Mahkemesi'nin "367 kararı" İçin Kavramsal Bir Çerçeve Denemesi. Yetkin Yayınları.
- Güneş, S. (2001). *Medya ve Kültür: Sessiz Yığınların Kültürel İntiharı*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2013). *Siyasal ideolojiler*. Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2015). *Siyaset Teorisine Giriş*. İstanbul: Küre Yayınları.
- İşık, G. (2010). Medyada “Yeniden Üretilen” Cumhuriyet Mitingleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(31), 29-57.
- Kabakçı, G. Z. (2011). Neo-Kemalist Bir Hareket: Cumhuriyet Mitingleri. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(1), 96-112.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim: Teori, Olgu ve Süreçler*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Kapani, M. (2016). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: BB101 Yayınları.
- Karaoğlu, M. U. (2020, Ekim). *Sosyolojik Açından Siyaset*. [www.toplumveutopya.com: http://www.toplumveutopya.com/sosyolojik-acidan-siyaset-ugur-karaoglan/adresinden alındı](http://www.toplumveutopya.com: http://www.toplumveutopya.com/sosyolojik-acidan-siyaset-ugur-karaoglan/adresinden%20alindi)
- Kaya, E. (2014). Siyaset Devleti. *Ankara Barosu Dergisi*(1), 220-243.
- Kışlalı, A. T. (2007). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Köker, E. (1998). *Politikanın İletişimi İletişimin Politikası*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Kuyaksil, A. (2014). *Türkiye'de Siyaset Biliminin Gelişimi ve Tarık Zafer Tunaya*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Kürkçü, N. Z. (2007, Nisan 13). *14 Nisan Mitingi İçin Ne Diyorlar?* <https://m.bianet.org/bianet: https://m.bianet.org/bianet/toplum/94535-14-nisan-mitingi-icin-ne-diyorlar> adresinden alındı
- Laçiner, Ö. (2007, Mayıs). *14 Nisan Mitingi: Korkular ve Tehditler Galerisi*. <https://birikimdergisi.com/: https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-217-mayis-2007/2400/14-nisan-mitingi-korkular-ve-tehditler-galerisi/4902> adresinden alındı
- Macit, N. (2011). Medya Siyasetinin Yeni Tarzı. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*(8), 51-76.

- Menek, A. (2017). 367 Garabeti ve 2007 Referandum. *Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi*(4), 118-127.
- Nacak, O. (2015). *Yeni Kamu Yönetimi ve Türkiye'de Kamu Politikalarının Oluşturulması: Aktör Temelli Bir Analiz* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Özçelik, A. (2012). *367 Tartışmaları Bağlamında Siyasi Krizler: Aktörler, Sebepler, Boyutlar* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 325861
- Özdemir, E., & Atılgan, G. (2012). Siyasal Partiler. *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler* (s. 207-219). içinde İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın.
- Özdemir, Y. (2010). *Basında Cumhuriyet Mitingleri'nin İnşasının Karşılaştırmalı Eleştirel Analizi: Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazeteleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 265374
- Özkan, A. (2015). *Siyasetin İletişim Odağı; Seçim Kampanyaları*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özkan, T. (2018, Temmuz 18). *Ankara Cumhuriyet Mitingi I 14 Nisan 2007* . Youtube: <https://youtu.be/BParKN1GAFY> adresinden alındı
- Özkan, T. (2018, Temmuz 18). *İstanbul Cumhuriyet Mitingi I 29 Nisan 2007* . Youtube: <https://youtu.be/KkCqJgaSfUk> adresinden alındı
- Özkan, T. (2018, Temmuz 18). *İzmir Cumhuriyet Mitingi I 13 Mayıs 2007* . Youtube: <https://youtu.be/zxw2AIMwN0o> adresinden alındı
- Özkır, Y. (2013). Türkiye'nin Yakın Siyasi Tarihi ve Hürriyet Gazetesi'nde Laiklik Haberleri: Aydın Doğan Dönemi. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(4), 69-94.
- Pankiye, (2007). *Cumhuriyet Mitingleri* [Dijital Fotoğraf]. <https://www.commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2027280> adresinden alındı.
- Sağlam, M. T. (2020). Türkiye'de Sivil Toplumun Tarihi Gelişimi ve Sivil Toplumun Örgütlü Yapısı Olarak STK'lar. *Turkish Studies - Social* , 15(1), 591-610.
- Sakal, M. (1998). Siyasal Karar Alma Sürecinde Yeralan Aktörler ve Roller. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), 211-230.
- Saygılı, R. (2012). *Siyasi Parti Liderlerinin Mitinglerde Rakipleri Hakkında Kullandıkları Söylemlerin Liderlerin İmajlarına Olası Etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sönmez, S. (2007). *Cumhuriyet Mitingleri* [Dijital Fotoğraf]. <https://www.commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3877325> adresinden alındı.
- Şahin, O., & Akboğa, S. (2019). Türkiye'de Devlet-Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi ve Sivil Toplum Kuruluşlarına Katılım. *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 405-427.
- Şen, M., & Akgün, S. (2020). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Sivil Toplum Kuruluşlarına Etkileri. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(10), 1-21.
- Şener, M. (2012). Baskı Grupları. *Siyaset Bilimi: Kavramlar, ideolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler* (s. 221-233). içinde İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın.

- Şener, T. (2020). Siyasal İletişimde Lider ve Aday. *Siyasal İletişim Yazıları* (s. 283-297). içinde Konya: Palet Yayınları.
- Talas, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*(29), 387-401.
- Taşmurat, T. (2019). Siyasal İletişim Süreci ve Siyasal Mesaj Stratejileri. *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*(2), 64-79.
- Temiztürk, H. (2009). Türkiye'de Ordunun Siyasete Müdahale Geleneği ve Basın: 27 Nisan 2007 Muhtırasında Önce ve Sonra. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(1), 6-26.
- Tipi, İ. (2021). *Siyasal Kurumların Siyasal Davranışlara Etkisi: Kıbrıs örneği* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 699071
- Türköne, M. (2003). *Siyaset*. Ankara: Lotus yayınları.
- Vikimach, (2007). *Cumhuriyet Mitingleri* [Dijital Fotoğraf]. <https://www.commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2071857> adresinden alındı.
- Vikimach, (2007). *Cumhuriyet Mitingleri* [Dijital Fotoğraf]. <https://www.commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2103117> adresinden alındı.
- Yaşın, C. (2006). Siyasal Kampanya Yönetiminde Bütüncül Yaklaşım. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(15), 631-650.
- Yılmaz, D. (2016). *Siyasal İletişim Açısından 2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimleri yazılı Basın Analizi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 454287
- Yılmaz, M. (2013). Medya ve Siyaset İlişkilerinin Kamuoyu Üzerindeki Etkileri: KKTC Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 231-252.
- Yurtseven, S. (2017). Mustafa Kemal Atatürk'ün Devlet Başkanı Sıfatıyla Yurt Dışı Gezisine Çıkmama Sebepleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 10(53), 318-337.
- Yücel, M. S. (2012). *Türk Siyasal Hayatında Cumhurbaşkanı Seçimleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. Tez No: 320015
- Yüksel, E. (2008, 07. 21). *Cumhuriyet Mitingleri'nin Medyaya Yansıması*. 2021 tarihinde <https://baskanlikreferandumu.siyasaliletisim.org>. adresinden alındı
- Zafer, C., & Varlıer, P. (2019). Medya ve Toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 355-361.
- "Cumhuriyet Mitingi" dış basında. (2007, Nisan 14). Sabah: <http://arsiv.sabah.com.tr/2007/04/14/haber,3952FE386FD4441AB511959130222DEF.html> adresinden alındı
- 2007 Türkiye Genel Seçimleri. (2021, Aralık 17). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/2007_Türkiye_genel_seçimleri adresinden alındı
- 27 Nisan E-Muhtıra Kronolojisi. (2019, Nisan 27). Doğruhaber: <https://dogruhaber.com.tr/haber/595379-27-nisan-e-muhtıra-kronolojisi/> adresinden alındı

- 29 Nisan Çağlayan Mitingi. (2007, Nisan 29). Turkcebilgi: https://www.turkcebilgi.com/29_nisan_caglayan_mitingi adresinden alındı
- 5 Mayıs Manisa Mitingi. (2007, Mayıs 5). Turkcebilgi: https://www.turkcebilgi.com/5_mayis_manisa_mitingi adresinden alındı
- AK Parti Grup Başkanvekili Fatsa. (2007, Nisan 16). Meclis Haber: https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=41526
- AK Parti Grup Başkanvekili Kapusuz. (2007, Nisan 04). Meclis Haber: https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=41265
- AK Parti Grup Toplantısı.... (2007, Nisan 17). Meclis Haber: https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=41539
- Akşam Gazetesi. (2007, Nisan 30). Akşam: <http://www.uzumbaba.com/belgeseller/tarihi-gazeteler/2006-2007/tarihi-gazeteler-2006-2007.htm> adresinden alındı
- Ankara'da Cumhuriyet Mitingi. (2007, Nisan 14). Dw: <https://www.dw.com/tr/ankarada-cumhuriyet-mitingi/a-2519437> adresinden alındı
- Ankara'da laiklik yanlısı gösteri. (2007, Nisan 14). BBC Türkish: https://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/04/070414_turkey_rally_update.shtml adresinden alındı
- Biz düzenlese 10 katını toplarız. (2007, Nisan 16). Habertürk: <https://www.haberturk.com/gundem/haber/20374-biz-duzenlese-10-katini-toplariz> adresinden alındı
- CHP Genel Başkanı Baykal. (2007, Mayıs 15). Meclis Haber: https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=42164
- CHP Genel Başkanı Baykal; Sayın Başbakan Cesur Davranmalıdır. (2007, Nisan 17). Meclis Haber: https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=41544 adresinden alındı
- Cumhuriyet Gazetesi. (2007, Nisan 15). Cumhuriyet: <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/2007-04-15/0> adresinden alındı
- Cumhuriyet Gazetesi. (2007, Nisan 27). Cumhuriyet: <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/2007-04-27/0> adresinden alındı
- Cumhuriyet Gazetesi. (2007, Nisan 13). Cumhuriyet: <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/2007-04-13/0> adresinden alındı
- Cumhuriyet için Tandoğan'dan sonra Çağlayan. (2007, Nisan 29). Mynet: <https://www.mynet.com/cumhuriyet-icin-tandogandan-sonra-caglayan-110100332633> adresinden alındı
- Cumhuriyet Mitingi Coşkusu . (2007, Mayıs 5). <http://arsiv.sabah.com.tr> adresinden alındı
- Cumhuriyet Mitingi için sıkı önlem. (2007, Nisan 12). Haber7: <https://www.haber7.com/guncel/haber/234030-cumhuriyet-mitingi-icin-siki-onlem> adresinden alındı

- Cumhuriyet Mitingi: Sol Birleşmeden Tezat İfadeler. (2007, Mayıs 20). Sondakika.com: <https://www.sondakika.com/haber/haber-cumhuriyet-mitingi-sol-birlesmeden-tezat-ifadeler/>
- Cumhuriyet mitingi yapıldı. (2007, Nisan 14). Birgün: <https://www.birgun.net/haber/cumhuriyet-mitingi-yapildi-32868> adresinden alındı
- Cumhuriyet Mitingi'nden notlar... (2007, Nisan 14). Sabah: <http://arsiv.sabah.com.tr/2007/04/14/haber,BD4632B50E244797B89CD98220C71899.html> adresinden alındı
- Cumhuriyet Mitingi'ne ilişkin değerlendirme. (2007, Nisan 18). TTB: https://ttb.org.tr/yazisma_goster.php? adresinden alındı
- Cumhuriyet mitingleri. (2007, Mayıs 6). Evrensel: <https://www.evrensel.net/haber/245040/cumhuriyet-mitingleri> adresinden alındı
- Cumhuriyet Mitingleri. (2021, Şubat 23). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_Mitingleri adresinden alındı
- Çağlayan'da büyük buluşma. (2007, Nisan 28). Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/caglayan-da-buyuk-bulusma-6420722> adresinden alındı
- DİSK de Çağlayan'da. (2007, Nisan 29). Habertürk: <https://www.haberturk.com/gundem/haber/21488-disk-de-caglayanda> adresinden alındı
- Disk'ten, Cumhuriyet Mitingi Yanıtı. (2007, Nisan 18). SonDakika: <https://www.sondakika.com/amp/haber-disk-ten-cumhuriyet-mitingi-yaniti/> adresinden alındı
- Eğitim sendikalarının 'Cumhuriyet mitingi' tartışması. (2007, Nisan 9). Memurlar.net: <https://www.memurlar.net/haber/70806/egitim-sendikalarinin-cumhuriyet-mitingi-tartismasi.html?amp=1> adresinden alındı
- Eğitim-sen'den Cumhuriyet Mitingi Değerlendirmesi. (2007, Nisan 15). Haberler.com: <https://www.haberler.com/guncel/egitim-sen-den-cumhuriyet-mitingi-degerlendirmesi-haberi/> adresinden alındı
- Erdoğan: Mitinge katılanlar bindirilmiş kıta. (2007, Nisan 17). Guncelmeydan: <https://www.guncelmeydan.com/pano/erdogan-mitinge-katilanlar-bindirilmis-kita-t3259.html> adresinden alındı
- Erdoğan'a büyük uyarı. (2007, Nisan 15). Radikal: <https://www.radikal.com.tr/guncel/Erdoğan'a-büyük-uyarı-854548> adresinden alındı
- Genel Başkanımız Sayın Devlet Bahçeli'nin 6. Bölge İstişare Toplantısı. (2007, Nisan 15). Mhp.org.tr: https://www.mhp.org.tr/htmldocs/genel_baskan/konusma/31/index.html
- Hürriyet Gazetesi. (2007, Nisan 15). Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/65-in-yuzbinleri-6335051> adresinden alındı

İstanbul'daki 'Cumhuriyet Mitingi' sona erdi. (2007, Nisan 29). Yeni şafak: <https://www.yenisafak.com/gundem/istanbuldaki-cumhuriyet-mitingi-sona-erdi-42882> adresinden alındı

İzmir'de tarihi miting. (2007, Mayıs 14). Hürriyet: https://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/genel-haberler/izmir-de-tarihi-miting_ID605756/ adresinden alındı

Milliyet Gazetesi. (2007, Nisan 04). Milliyet: <https://www.gokcekoleksiyon.com/urun/milliyet-gazetesi-4-nisan-2007-tayyip-erdogan-darbe-iddiasi-var-savcilar-goreve-gz45377> adresinden alındı

'Miting başarılıydı'. (2007, Nisan 20). Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/miting-basariliydi-196656> adresinden alındı

Mitinge katılacaklar kimin peşinden gittiğini iyi düşünsün! (2007, Nisan 12). Yeni şafak: <https://www.yenisafak.com/gundem/mitinge-katilacaklar-kimin-pesinden-gittigini-iyi-dusunsun-40098> adresinden alındı

Muhsin Yazıcıoğlu: Orduyu göreve çağırmak vatanperverlik değildir. (2007, Nisan 10). Yeni Şafak: <https://www.yenisafak.com/roportaj/muhsin-yazicioglu-orduyu-goreve-cagirmak-vatanperverlik-degildir-39446> adresinden alındı

Posta Gazetesi. (2007, Nisan 15). Posta: <http://www.uzumbaba.com/belgeseller/tarihi-gazeteler/2006-2007/tarihi-gazeteler-2006-2007.htm> adresinden alındı

Samsun'da miting coşkusu. (2007, Mayıs 20). Mynet: <https://www.mynet.com/samsunda-miting-coskusu-110100311637> adresinden alındı

Şener'e göre 'Cumhuriyet mitingine kızmak hata. (2007, Nisan 17). Radikal: <https://www.radikal.com.tr/guncel/Şener'e-göre-'Cumhuriyet-mitingi'-ne-kizmak-hata-123654> adresinden alındı

Tarihin en büyük mitingi. (2007, Nisan 15). Vatan: Tarihin en büyük mitingi - Gündem Haberleri (gazetevatan.com) adresinden alındı

TBMM Başkanı Arınç Bratislava'da... (2007, Mayıs 26). MeclisHaber: https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=42384 adresinden alındı

TRT'ye Cumhuriyet Mitingi Tepkisi. (2007, Nisan 16). Haberler.com: <https://www.haberler.com/guncel/trt-ye-cumhuriyet-mitingi-tepkisi-haberi/> adresinden alındı

Turgut Özal Ödülleri. (2007, Nisan 15). Meclis Haber: https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=41506

Yüzbinler bu kez Çağlayan'daydı. (2007, Nisan 29). CNNTürk: <https://www.cnnturk.com/2007/turkiye/04/29/yuzbinler.bu.kez.caglayandaydi/339898.0/index.html> adresinden alındı

Yüzbinler İzmir'de Toplandı. (2007, Mayıs 13). Dw: <https://www.dw.com/tr/yuzbinler-izmirde-toplandi/a-2519265> adresinden alındı

TÜSİAD: Ciddi siyasal kriz var, en doğrusu Çağlayan'dan yükselen ses. (2007, Mayıs 2).
Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/tusiad-ciddi-siyasal-kriz-var-en-dogrusu-caglayan-dan-yukselen-ses-6442789> adresinden alındı

ÖZ GEÇMİŞ

..... yılında doğan Ferdi KATILMIŞ, İlköğretim ve Lise eğitimini tamamlamıştır. yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümünde lisans eğitimine başlamış, ... yılında buradan mezun olmuştur. yılında Bayburt Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde ikinci lisans eğitimine başlayan KATILMIŞ, ...yılında mezun olmuş ve yine aynı yıl Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Yüksek lisans eğitimine halen devam etmekte olan KATILMIŞ, temel düzeyde İngilizce bilmektedir.

